

NAJSTAREJŠA SLOVENSKA REVIJA, KI ŠE IZHAJA

PLANINSKI

U E S T N I K

2
2023

130

SPD
1893
PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE

4,40€

**130-letnica
ustanovitve
Slovenskega
planinskega
društva**

TEMA MESECA

Spreminjanje gora

IZ PLANINSKE ZALOŽBE – **IZDELEK MESECA MARCA**

VODNIK JULIJSKE APLE: JUŽNI DEL, Andraž Poljanec

Julijske Alpe: Južni del bralcem predstavi južni rob Julijskih Alp. V knjižici je avtor zbral in predstavil vse markirane planinske poti ter večino poti in stezic na območju med Jelovico in Polovnikom. Vmes spoznamo še sredogorske vrhove Ratitovca, Soriške planine, predstavljen je dolg Bohinjsko-Tolminski greben ter razčlenjena Krnska skupina.

Vodnik prekaljenega pisca Andraža Poljanca vestno in sistematično opisuje tako markirane planinske poti kot tudi še številnejše neoznačene poti. Za vnete raziskovalce pa je tudi nekaj zahtevnejših posladkov.

CENA: V času od 1. 3. do 31. 3. 2023 lahko vodnik kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 14,95 €* (redna cena: 29,90 €*).

**DDV je vračunan v ceno. Stroške poštnine plača naročnik.*

KMALU V PLANINSKI TRGOVINI

ČEZ PLANKE S TURNIMI SMUČMI, v bližnjem sosedstvu in doma, izbirni vodnik, Tomaž Hrovat

- 15 izbranih izhodišč za turnosmučarske počitnice.
- 65 turnih smukov različnih težavnosti v naši bližnji okolici.
- Od Karnijcev do Dolomitov, od Tirolske do avstrijske Štajerske, za zaključek pa še velikopotezno prečenje Julijskih Alp.
- Več kot suhoparni opisi posameznih tur - predstavitev območij, ljudi in navad.
- Turni smuki, ki do zdaj v naši literaturi po večini še niso bili opisani.

I N F O R M A C I J E · N A K U P · N A R O Č I L A

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE, PLANINSKA TRGOVINA PZS

NA SEDEŽU Ob železnici 30a, Ljubljana, v času uradnih ur
(v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure; odmor za malico: 10.30–11.00).

PO POŠTI p. p. 214, SI-1001 Ljubljana

PO TELEFONU 01 43 45 684 v času uradnih ur brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu)

PO FAKSU 01 43 45 691

E-NAROČILA trgovina@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>.

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana • telefon: 08 380 67 30 • faks: 04 589 10 35 • e-naročila: info@planinskimuzej.si

IZDAJATELJI IN ZALOŽNIK

Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja osemnajstega v mesecu.

Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugje.
123. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA

Planinska zveza Slovenije

Uredništvo Planinskega vestnika

Ob železnici 30a, p. p. 214

SI-1001 Ljubljana

T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91

E: pv@pzs.si

www.planinskivestnik.com

www.pvkazalo.si

www.facebook.com/planinskivestnik

ODGOVORNI UREDNIK

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR

Emil Pevec (tehnični urednik), Marta Krejan Čokl, Zdenka Mihelič, Irena Mušič Habjan, Mateja Pate, Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Šteinbuch

ZUNANJI SODELAVCI

Peter Šilak, Mitja Filipič, Jurij Ravnik

LEKTORIRANJE

Marta Krejan Čokl, Mira Hladnik, Vera Šeško, Sonja Čokl, Darja Horvatič (korektorica)

OBLIKOVANJE

Mojca Dariš

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK

Schwarz print, d. o. o.

Tiskano na NEO MATT papirju, Triglav papir

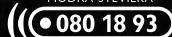
NAKLADA: 4300 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajsanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorski možnosti. Mnenje avtorjev ni nujno tudi mnenje uredništva in PZS. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Ob železnici 30a, p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu 080 1893 (24 ur na dan) in na naslovu: <https://clanarina.pzs.si/vestnik.php>.

MODRA ŠTEVILKA

Transakcijski račun PZS

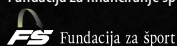
IBAN: SI56 6100 0001 6522 551

SWIFT: HDLSI22

DELAVSKA HRANILNICA D.D. LJUBLJANA

Naročnina 44 EUR, 68 EUR za tujino, posamezna številka 4,40 EUR, poletna številka 4,90 EUR. Člani PZS so upravičeni do 25 % popusta na letno naročnino Planinskega vestnika (33,00 EUR). Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport RS in Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.

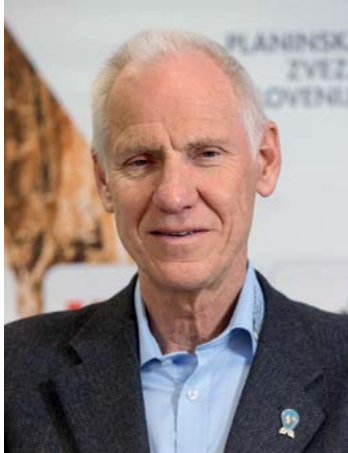

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI

Uršlja gora s sosesečino, fotografirana s Pohorja

Foto Primož Gregor

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.

Leto dveh pomembnih obletnic

Naša hiša stoji za Bežigradom, nekoč je bilo to na robu mesta in moj oče je lahko kar pred hišo nataknil smuči in se odpravil smučat v Polhograjce, na Toško čelo. Sčasoma so okrog nas zrasle družinske hiše, toda pogled iz moje delovne sobe je še vedno segel do Kamniških planin. Potem pa so pred nami zgradili visoke bloke in ti so zakrili severno obzorje.

Čas je prinesel spremembe, hitre, v nižinah včasih že kar kaotične, vplivi našega delovanja pa vse bolj segajo tudi višje v gore. V moji sobi visi slika Triglava slikarja Valentina Hodnika, pravzaprav edino, kar je ostalo od dedove planinske zapuščine, vse ostalo se je po malem porazgubilo. Triglav pa je vendar, vsaj od daleč, še takšen kot na sliki, medtem ko deda in njegovega prijatelja in vrstnika Hodnika že dolgo ni več.

V njunih časih, pred 130 leti, je nastalo tudi Slovensko planinsko društvo. In kot se sam rad ozrem nazaj v čase svojih prednikov, tako se planinci s ponosom spominjamo prehojene poti naše organizacije. Vzklila je iz ljubezni do gora in hkrati kot izraz upora proti njihovemu ponemčevanju. V silnem zanosu, še v Avstro-Ogrski monarhiji, so označevali planinske poti, rasle so prve kočice, izhajati je začel *Planinski vestnik*. Vse do prve vojne, ki je vzela mnogo življenj in pustila številne brazgotine tudi v gorah. In nepravilno odrezala velik kos slovenskega nacionalnega ozemlja. Po vojni je Slovensko planinsko društvo vložilo ogromno energije v obnovo koč in poti, članstvo je raslo, mladi Skalaši so se usmerili predvsem v alpinizem, nastali so tudi prvi planinski filmi. In nato znova vojna, obnova poti in koč v okviru Planinske zveze Slovenije, naslednice Slovenskega planinskega društva. Planinstvo postane ena najbolj množičnih športnih dejavnosti, z vrhom v alpinizmu in športnem plezanju, z uspehi svetovne ravni. Planinska zveza zdaj šteje okrog 60.000 članov, toda v gore hodi vsaj 350.000 naših državljanov in tudi vse več tujcev.

Lepo se je ozreti nazaj, na teh 130 let. Verno zabeleženih v *Planinskem vestniku*, v bogati planinski literaturi, v filmih in drugih medijskih zapisih. Toda kolo časa se vrti naprej in vse doslej smo bili planinci kos novim izzivom. Na temelju naših tradicionalnih vrednot solidarnosti, tovarištva in prostovoljstva. Nebrzdan ekonomski razvoj nas je kot družbo prignal na rob, spoznavamo nujnost trajnostnega razvoja, vse bolj se zavedamo okoljskih omejitev. Planinci smo se v preteklosti izkazali kot varuhi naravnega okolja in tej zavezi želimo slediti tudi vnaprej. V tem duhu želimo planince tudi spodbuditi, da za dostop do gora, kjer je le mogoče, uporabijo javni prevoz ali kolesa. Spremenimo naše navade – vse prepogosto se naša tura začne na najvišjem parkirišču, začnimo turo v vznožju gora.

Letos mineva tudi 70 let od odprtja Slovenske planinske poti, čudovite zamisli prof. Šumljaka, s katero smo povabili planince na dolgo pot od Maribora čez osrednje verige naših Alp vse do morja. Doslej smo prodali več kot 200.000 dnevnikov, blizu 11.000 planincev pa je pot že prehodilo v celoti, med njimi je tudi precej tujcev. Boljše predstavitve naših gora si skoraj ne moremo zamisliti. Po zgledu Slovenske planinske poti so nastale še številne druge obhodnice po vsej Sloveniji. Želimo si, da bi tudi na račun popularizacije obhodnic spodbudili planince k obiskovanju manj znanih koticov Slovenije in na ta način vsaj delno razbremenili preobljudeni glavni greben Kamniško-Savinjskih Alp in predvsem okolico Triglava. V letu dveh pomembnih obletnic vam želim veliko lepih doživetij in varen korak v gorah.

Jože Rován, predsednik Planinske zveze Slovenije

UVODNIK

1 **Leto dveh pomembnih obletnic**

Jože Rovar

PLANINSKA ORGANIZACIJA

4 **Paberki iz naše zgodovine**

Dušan Škodič

SPREMINJANJE GORA

10 **Smo na Titaniku?**

Marta Krejan Čokl

SPREMINJANJE GORA

13 **Pohlep je bolezen**

Matevž Lenarčič

SPREMINJANJE GORA

18 **Grožnje gorskemu svetu**

Vid Legradič

SPREMINJANJE GORA

21 **Pogovor s Petrom Jeromlom – Percem**

Marta Krejan Čokl

INTERJUJ

26 **Lado Vidmar**

Mire Steinbuch

ARKTIKA

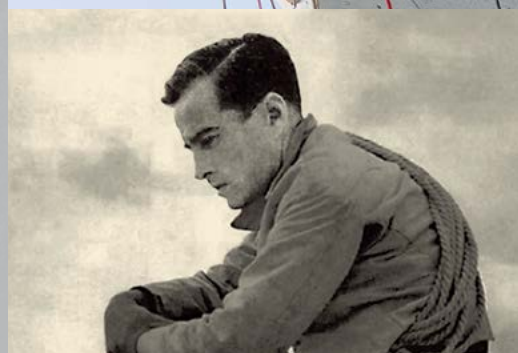
32 **Lofoti**

Massimo Cappuccio

RAZMIŠLJANJE

41 **Etika v visokogorju**

Iztok Tomazin

PLANINČKOV KOTIČEK

44 **Eva in svizci s čarobno piščalko**

Mateja Pate

GORSKO REŠEVANJE

48 **Tiha, a neizprosna tekma s časom**

Jernej Ržen

ZDRAVJE

52 **Če sem zdrav in ne boli, me ne zanima ...**

Eva Pogačar

ORODNO PLEZANJE

54 **Uvedno več tekem**

Marko Guna

LITERATURA

56 **Eden najpomembnejših plezalcev vseh časov**

Dušan Škodič

ZGODBE IZPOD HIMALAJE

58 **Stran od vrveža**

Matjaž Čuk

SKRITI KOTIČKI

60 **Sam s sabo na Mozirskih planinah**

Franci Horvat

PLANINSKA OPREMA NEKOČ

62 **Gorska moda 19. stoletja**

Mojca M. Peternel

SPOMINI

64 **Chamonix 1979**

Lidija Honzak

ČLANI UREDNIŠKEGA ODBORA

66 **Dušan Škodič**

67 **NOVICE IZ VERTIKALE**

70 **LITERATURA**

73 **PLANINSKA ORGANIZACIJA**

75 **U SPOMIN**

**USEBINE USEH
PLANINSKIH VESTNIKOV
OD LETA 1895 DALJE NA
WWW.PUKAZALO.SI**

PD CELJE MATICA JE V DOBRIH DVEH LETIH OSTALO BREZ KOCBEKOVEGA DOMA NA KOROŠICI IN FRISCHAUFOVEGA DOMA NA OKREŠLJU, DVEH PLANINSKIH DOMOV NA TRASI SLOVENSKE PLANINSKE POTI.

SVOJ DAR ZA NOVI FRISCHAUFOV DOM LAHKO NAKAŽETE NA RAČUN

NOVA KBM

0400 1004 7070 066.

DRUŠTVO SE ZAHVALJUJE ZA VAŠ PRISPEVEK.

Dušan Škodič

Paberki iz naše zgodovine

130-letnica ustanovitve Slovenskega planinskega društva

Že dolgo tega smo se mulci udeležili množičnega pohoda *Od Litije do Čateža*, ki mu takrat še nihče ni rekel Levstikova pot. Šli smo predvsem zato, ker nam je bilo sila zabavno, čeprav ne ravno planinsko, ampak tudi druženje je pomemben del planinstva. Za nami je bilo precej kilometrov, dan se je prevesil v popoldan in hodili smo po ravnini, preden se pot začne vzpenjati proti Čatežu. Kolona se je raztegnila in dohiteli smo starejšega gospoda.

V roki je imel s pipcem odrezano leskovo palico, ki je imela olupljen zgornji del, da se je vedelo, kje se začneja ročaj, in da zaradi tega dlan ne bo ožuljena. Z njo si je gospod uspešno pomagal pri hoji po blatni poti, ki jo je tega dne pregnetlo na tisoče nog. Bil je zanimiva, rahlo okrogla pojava, z nahrbtnikom in klobučkom, v levem ušesu pa se mu je pozibal velik zlat ringelj.

Zapletli smo se v pogovor, saj je bil možakar iskriv in zabaven sogovornik. Povedal je, da je star 82 let in da se je odpravil na pohod sam. Njegovi otroci menda za te neumnosti nimajo časa, vnuki pa raje ležijo doma pred televizijo, kot da bi pešočili z njim med zidanicami. "A tako, a 'že' toliko let imate?" smo mu izrekli občudovanje, saj jo je urno in vstric z nami, mladino, mahal

po poti. Pa se je nenadoma oglasil Miha, ki mu firbec ni dal miru: "Oprostite, ata, ampak res me zanima. Kdo vam je kupil zlat ringelj, ki ga imate v ušesu?" In ata kot iz topa: "Moj foter!"

Posrečeni ata nam je razložil, da ima v domu za ostarele očeta, ki je v 104. letu starosti. In s tem je postalo brezpredmetno, da ima gospod "že" 82 let.

Ko pišemo o visoki obletnici naše planinske organizacije in omenimo datum ustanovitve 27. februar 1893, se rado dogaja nekaj podobnega. Zagotovo bomo tudi tokrat kje prebrali, da je bila predhodnica Planinske zveze Slovenije ustanovljena "že" leta 1893. Res častitljiva starost, a bi bilo bolj prav, če bi zapisali "še", kajti ta otrok bi se lahko rodil dosti prej pod pogojem, da bi bile babice pri porodu odločnejše.

Prva kočica ob lokaciji današnje Planike, ki so jo leta 1871 zgradili Bohinjci z Ivanom Žanom na čelu z denarjem prijateljev gora iz Ljubljane, je kljubovala naravi tri leta.

Vir Slovenski planinski muzej

Gorsko društvo Triglavski prijatelji kot predhodniki SPD

Zgodovinarja Dušan Kermavner in Tone Stroj in sta društvo iz Bohinja označila kot "mrtvorjeno dete" našega organiziranega planinstva. Poskus ustanovitve društva je neizpodbitno bil in napisana ter obla- stem predložena so bila društvena pravila, ki so se ohranila. Zato s te točke gledišča Bohinjcem nihče ne more očitati, da niso bili začetniki organiziranega planinstva pri nas. Težava je "le" v tem, da je prišlo do zavrnitve pravil s strani oblasti, zaradi česar Gorsko društvo Triglavski prijatelji, kakor so mu nadeli ime in katerega glavno gonilo je bil kaplan Ivan Žan, formalno ni obstajalo.

Razloge za zavrnitev njihove prošnje načeloma poznamo. V četrtem členu zakona o društvih bi moral biti naveden kraj, v katerem ima društvo sedež (kamor prejema pošto). Naveden je bil Bohinj, torej celotna dolina z več kraji. Zato je že referent, ki je prošnjo pregledal, predložil prepoved ustanovitve društva – zaradi "bistvene pomanjkljivosti".

Z zavrnitvijo je soglašala tudi pristojna komisija. Šlo je za birokratsko zanko, na katero Žan verjetno ni pomislil, ker so bili poleg njega še štirje podpisniki, ki so imeli različne kraje bivališč.¹

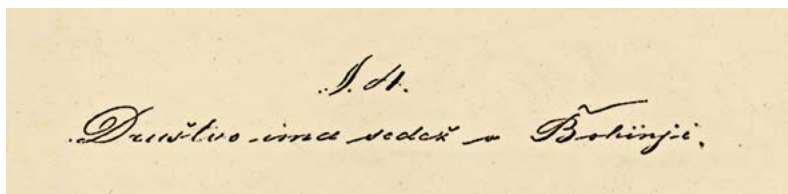
Ali je bila birokratska zavrnitev posledica Žanove nenamerne napake, ne vemo. Ustanavljanje bohinjskega društva je potekalo v najbolj nemogočem zgodovinskem trenutku in že 150 let, kolikor je minilo od takrat, se pojavljajo teorije o "protibohinjski" zaroti, naperjeni od avstrijskih oblasti.

Geografsko zaprti Bohinj in trma domačinov se z oblastmi nikoli nista bratila. Ko je Ivan Žan leta 1869 prišel službovat v Srednjo vas, je bila dolina neodkrit turistični biser; do katerega še ni segla železna cesta (prvi potniki so v Bohinjski Bistrici izstopili leta 1906, op. a.). Tudi ceste so bile slabe in zunanji obiskovalci so prihajali zaradi gospodarskih interesov, večinoma glede fužin ali lesa. Sem in tja je prišel tudi kakšen obiskovalec, ki se je podal v Triglavsko pogorje, a to so bile redke ptice.

Žan je ob prihodu naletel na razburkano delovno okolje. Bohinjsko kotlino so preplavljala močna čustva in dogajal se je upor preprostih ljudi, ki se jim je godila krivica. Kranjska industrijska družba (KID, *Krainische Industrie Gesellschaft*) je bila mogočna delniška družba na Kranjskem, ki je zaznamovala čas industrializacije naših krajev, njena glavna dejavnost je bila železarstvo. Zaradi nakupovanja deležev v panogi in selitve železarske industrije v dostopnejšo Savsko dolino (Jesenice) je KID prevzela lastništvo oslabljenih Zoisovih fužin v Bohinju ter gozdove v Vojah in na Vogarju, v katerih so domačini imeli že stoletja veljavne pravice do paše in sečnje lesa za svoje potrebe, za

Kaplan Ivan Žan je bil gonilna sila Triglavskih prijateljev. Po njegovem nenadnem odhodu iz Bohinja je nesojeno društvo razpadlo. Vir Wikipedija

Nesrečni četrti člen predloženih pravil Triglavskih prijateljev, kjer je bilo zapisano, da ima društvo sedež v Bohinju. Zaradi tega je referent pravila zavrnil, verjetno pa za to odločitev niso bili nepomembni dogodki okoli bohinjskega upora.

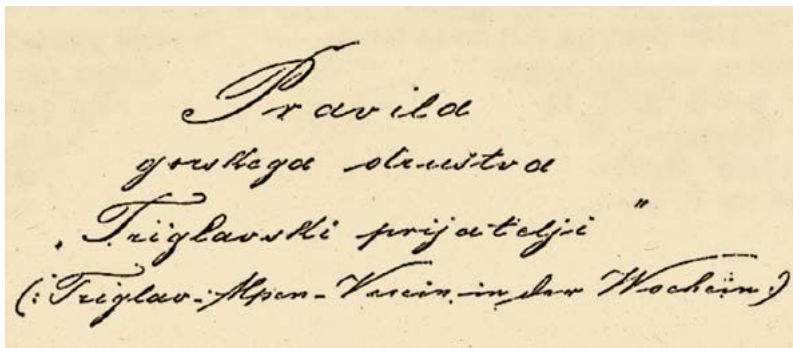
Vir arhiv Planinskega vestnika

kar so tudi plačevali davek. Tega jim KID od leta 1869 (neupravičeno) ni priznavala, zato je poslala gozdne čuvaje, da zaščitijo njen kapital in uvedejo nadzor. Prihajalo je do sporov zaradi izzivanja čuvajev KID, ki so jim kmetje začeli tudi fizično preprečevati nadzor; kar je botrovalo dodatnemu zaostrovanju razmer. Praske s čuvaji, ki so kmetom začeli groziti, da jim bodo postrelili drobnico, ki se pase v gozdovih v lasti KID, so se pojavljale naslednji dve leti.

Prizadeti kmetje so bili prepričani, da gre za neodtujljive pravice, in so se bali, da bodo potegnili kratko, kot se je to že zgodilo s Komno, ki so jo po pravdanju izgubili. Pri tem pa kmetom, ki niso znali brati v nemščini napisanih paragrafov, nihče ni pojasnil, da imajo osovraženi čuvaji, ki jih je v Bohinj poslal vplivni kapital, podoben položaj kot cesarski organi.

Kot je zapisano v arhivih, je bilo najbolj vroče julija 1871. V začetku meseca so uporni kmetje najprej nagnali gozdne čuvaje in sredi meseca še okrajnega komisarja v spremstvu štirih orožnikov. Po izpovedi prič naj bi med žuganjem s pestmi vpili "da se žandarjev ne bojé, in da jih bodo no solati snedli". Konec meseca je prišel v Bohinj sam okrajni glavar in tudi

¹ Ivan Žan, kaplan v Srednji vasi, Anton Čobec, zdravnik v Bohinjski Bistrici, Jože Ravhekar, občinski tajnik v Bohinjski Bistrici (po rodu s Koroške), Tomaž Zupanc, poštar iz Srednje vasi, in Jakob Mencinger, učitelj v Bohinjski Bistrici.

Pravila Gorskega društva Triglavski prijatelji so imela zapisano tudi nemško obliko imena, Triglav-Alpen-Verein in der Wochein. Arhiv Planinskega vestnika

ta se je moral v strahu umakniti med poslušanjem groženj, "da bo tudi na Kranjskem še tako daleč prišlo kot v Parizu, kjer so en čez drugega padali" (le mesec prej je bila v krvi zadušena Pariška komuna, naperjena proti vladi, op. a.).

Bohinjski kmetje kljub slabim prometnim povezavam s svetom očitno še zdaleč niso bili omejeni, glede upora proti oblasti pa v monarhiji ni bilo milosti. Politične oblasti so soglasno ugotovile, da se ta dejanja klasificirajo kot organiziran upor in vstaja proti državi, pri čemer se lahko uporabijo najstrožji ukrepi. Na odmevnem procesu² pred deželnim sodiščem v Ljubljani, ki je potekal junija 1872, so zaradi hudodelstva vstaje sodili 62 kmetom, večinoma iz Studorja in Stare Fužine. Obsojeni so bili različno, od nekaj mesecev do dve leti in pol težke ječe. Za nedolžne so bili spoznani le trije. Zapor je bil še dodatno postren s postom pri hrani. To so bile, glede na razmere v ječah za upornike proti oblastem, zelo hude kazni in zagovornik je sodišču javno oporekal, da skušajo z njimi narediti zastraševalni primer za nemočne kmete, ki jih neusmiljeno stiskajo interesi kapitalskih družb.

Zakaj na tem mestu omenjamo bohinjski upor? Dogajal se je ravno v času, ko so Ivan Žan in somišljeniki oblastem predložili pravila za ustanovitev društva. Mesec dni po odmevni obsodbi upornih kmetov je z deželne vlade v Bohinj prispel negativni odgovor na prošnjo.

Ali je bila za tem zarota oblasti in sodnega aparata, ki je stopil na stran vplivne Kranjske industrijske družbe, ne vemo zagotovo, koristil pa upor ustanavljanju našega prvega planinskega društva zagotovo ni. Ivan Žan se je za obtožene kmete zavzemal in posredoval preko osebnih zvez, poskusil je z besedo tudi pri cerkvenih oblasteh in njegova dejanja verjetno niso bila neopažena. Temu pritrjuje njegova hitra premestitev iz Bohinja v Šentvid pri Ljubljani, sam pa o dogajanju v zvezi z društvom ni zapustil zapisov, ki bi nam pomagali razumeti resnično ozadje. Odhod Ivana Žana iz Bohinja je pomenil neizogiben konec neformalnega Gorskega društva Triglavski prijatelji.

Triglavski prijatelji iz Bohinja in Družba prijateljev gora iz Ljubljane

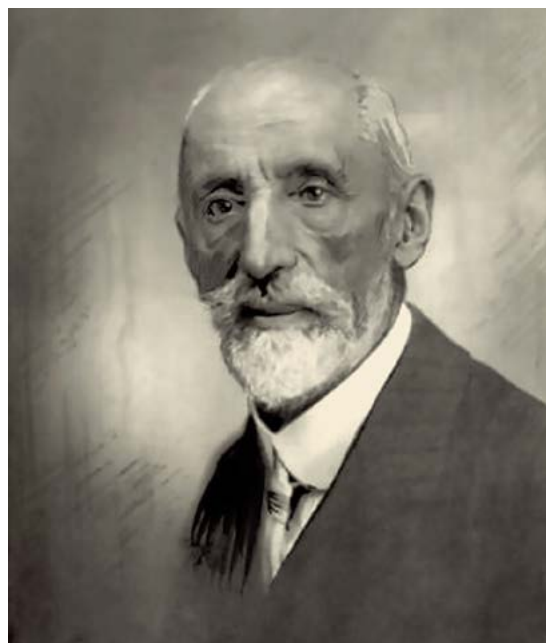
V istem času kot v Bohinju se je v Ljubljani zbirala družba, ki se je imenovala Prijatelji gora. Tedensko so se srečevali v gostilni Pri Štrajzelnu na Poljanski cesti in se navduševali nad lepotami Kranjske in njenih gora, veliko jih je v gore tudi zahajalo. Najvidnejši med njimi je bil mlad tiskar, knjižni založnik in knjigarnar nemškega rodu, Otomar Bamberg (1848–1934).

Nacionalnega razdora med Slovenci in Nemci v tej družbi ni bilo, zato je bilo članstvo, ki so ga sestavljali vidnejši člani meščanske družbe, narodnostno mešano. O tem pričajo nemški in slovenski časopisi, ki so družno poročali o redkem dogajanju v povezavi z gorsko turistiko in pri tem poudarjali, da je planinstvo nadnacionalno.

To dejstvo so zgodovinarji v poznejšem obdobju, ko je monarhija propadla, namerno pozabili. Te težave se je v *Planinskem vestniku* lotil že Kermavner v članku *Zgodovina ali slavospejve*³ leta 1962. Toda če je bilo namerno brisanje dosežkov nemško opredeljenih Kranjcev za čas Kraljevine Jugoslavije razumljivo, pa olepševanje dogodkov v poznejšem času ni imelo več nikakršne vrednosti, saj "zgodovina neizprosno zahteva od pisca, da prikaže tudi zadeve, ki lahko koga prizadenejo, a so pomembne za razumevanje nekega dogajanja, saj nam s tem približajo čas in ljudi v njem. Slavospejve, ki bi prikriževalo vse težave, spore itd., pa bi bilo sumljivo in prazno. Le kdo bi mu verjel in ga cenil?"

Ljubljanski gospodje glede registracije svojega društva niso bili tako podjetni kot Žanova družba v

³ *Planinski vestnik* 1962, št.11.

Ljubljanski tiskar, knjigarnar in založnik Otomar Bamberg je bil Kranjski Nmec, vendar naklonjen Slovencem. Po razpadu monarhije se ni kot večina njih izselil v notranjost Avstrije. Umrli je leta 1934 v Ljubljani. Vir Wikipedija

² Velika pravda. *Slovenski narod*, 15.,16. in 20. junija 1872.

Bohinju. Njihova pravila – če so bila sploh kdaj napisana, se niso ohranila. Povezava med Ljubljano in Bohinjem v smislu podobnih ciljev in sodelovanja pa je dokazano obstajala, saj so ohranjeni članki v slovenskih in nemških časopisih, ki povečujejo koncept pospeševanja triglavskega turizma, kar je bila vodilna misel obojih.

Danes na silo iskati podatek, ali se je ideja o društvu pojavila prej na bohinjski ali ljubljanski strani, je nesmiselno in nemogoče, saj dokaza ni, obstaja pa mnogo dokazov o sodelovanju. To potrjujejo tudi pravila Gorskega društva Triglavski prijatelji, poslana deželni vladi. Naslov in pravila so zapisana v slovenščini, pod naslovom pa je še nemško ime, ki se v prevodu razlikuje od slovenskega. *Triglav-Alpen-Verein in der Wochein* ali prevedeno Triglavsko planinsko društvo v Bohinju. V tem se zrcali zavedanje Bohinjcev, da je velika večina turistov, ki so prihajali na Kranjsko iz monarhije in okoliških držav, nemško govorečih. Pobuda Žana in somišljenikov ni temeljila na tem, da bi nekaj delali izključno za Slovence, niti se z nemškim zapisom svojega društva niso imeli namena uklanjati tujcem. Zgolj realno so želeli pospešiti gorski turizem v Bohinju. Za to so imeli dober razlog, saj se turizem pri njih ni mogel razvijati tako kot na Gorenjskem, kjer je po Savski dolini že vozila železnica.

Po drugi strani se je ljubljanska družba izdatno angažirala pri zbiranju finančnih sredstev, s katerimi bi gorski turizem omogočili. Planinskih poti in možnosti prenočevanja, razen pri pastirjih ali na senikih, v gorah takrat ni bilo.

Kdaj in kako je povezava Ljubljana-Bohinj stekla, žal ne vemo, saj ne eni ne drugi za seboj niso pustili arhiva. Vse črpamo le iz časopisnih člankov, jasno pa je, da je sodelovanje bilo, in to plodno, saj je po zaslugi ljubljanskih sredstev in bohinjskega dela leta 1871 pod Triglavom zrasla skromna kočna na Prodih (pri današnji Planiki) in je bila v tolikšni meri nadelana pot na vrh, da so jo lahko zmogli tudi nekoliko manj drzni planinci. Vendar usoda je bila neusmiljena in razpad Triglavskih prijateljev je pomenil, da kočne ni nihče več vzdrževal, zato je v treh letih propadla.

Po tem pa v Ljubljani ... ponovno zamujena priložnost!

Leto in pol po nesrečno propadlem bohinjskem poskusu so se zdramili planinci v Ljubljani in v vrtni sobi gostilne Pri zlati zaponki 7. marca 1874 sklicali ustanovni sestanek Kranjske sekcije združenega Nemško-avstrijskega planinskega društva. Za načelnika je bil postavljen omenjeni Otomar Bamberg, v njej pa se je znašel velik delež nekdanjih Prijateljev gora.

Na tem mestu žal ne moramo mimo zloglasne Kranjske sekcije DÖAV, saj je pozneje postala sinonim pomemčevalne politike v naših gorah, nazadnje pa imela celo ugoden vpliv, ker je neposredno spodbudila ustanovitev SPD.

An die geehrten Alpenfreunde Krains!

Es dürfte bereits allgemein bekannt sein, daß die Vereinigung der beiden mächtigen Alpenvereine, und zwar des ehemaligen deutschen Alpenvereines mit seinen 3000 Mitgliedern in 34 Sectionen und des ehemaligen österr. Alpenvereines mit seinen 1500 Mitgliedern zur Thatfache geworden ist, und daß durch diese glückliche Fusionirung ein neuer Alpenverein unter dem Titel „deutscher und österreichischer Alpenverein“ in's Leben getreten ist und mit 1. Jänner d. J. seine Tätigkeit begonnen hat. Infolge dessen haben sich die Mitglieder des ehemaligen österr. Alpenvereines in unseren Nachbarländern bereits zu Sectionen des deutschen und österr. Alpenvereines konstituiert, und befehlen demnach schon die Section „Villach“ und die Section „Küstenland.“

Nur unser schönes Alpenland steht noch unvermittelt dem mächtigen Alpenvereine gegenüber. Wollen wir daher der Vorteile eines Anschlusses an diesen Verein theilhaftig werden und hiedurch in die Lage kommen, für das Führerwesen, für die Wege, für Unterkunft in unserer Alpen, sowie für das Bekanntwerden derselben Erpfriessliches wirken zu können, uns zur Freude, dem Lande zu Ehre und Vorteil, so müssen auch wir durch die Gründung einer Section des mächtigen Alpenvereines in unserer Stadt den ersten Schritt hiezu tun.

Wir schlagen Ihnen demnach die Gründung einer selbständigen Section des deutschen und österr. Alpenvereines für das Gebiet von Krain, dem Centralpunkte der julischen Alpen, mit dem Sitze in Laibach vor, und bitten Sie Ihre Zustimmungserklärung an eine der unten bezeichneten Adressen gelangen zu lassen.

Da der Wert der Sache, an deren Gründung wir gehen, bei jedem Alpenfreunde ohnehin für sich selbst spricht, so enthalten wir uns jeder weiteren Anempfehlung und schließen mit den Dichterworten:

Immer strebe zum Ganzen, und kannst du selber kein Ganzes.
Werden, als dienendes Glied schlies an ein Ganzes dich an.

Dr. Alois Valenta.

Dr. Alfons Mosché.

Ottomar Bamberg.

Mit Bezug auf vorstehende Mitteilung werden diejenigen Herren, welche sich an der zu gründenden Section „Laibach“ des deutschen und österr. Alpenvereines beteiligen wollen, eingeladen, sich Samstag den 7. März 1874 Abends 7 Uhr im Gartenzimmer der Restauration zur goldenen Schnalle zur constituirenden Generalversammlung der Section „Laibach“ des deutschen und österr. Alpenvereines einzufinden zu wollen.

Letak, ki vabi na ustanovni sestanek Kranjske sekcije 7. marca 1874. Sekcija je bila v tem obdobju še nepolitična, o čemer pričajo podpisi treh ustanoviteljev, od katerih je bil le eden ljubljanski Nemec. Vir *Historisches Alpenarchiv*

Kranjska sekcija je bila v času ustanovitve, tako kot njeni neorganizirani predhodniki Prijatelji gora "iz Štrajzelna", še nepolitično društvo, ki je spodbujalo sodelovanje obeh narodov, članstvo v društvu se je štelo za častno in v sekcijo je bilo vključenih precej Slovencev. Že ustanovni odbor sekcije, podpisan na vabilu, kaže na odprtost in ne poudarja nemške večvrednosti. Zato je vabilo poobjavil tudi *Slovenski narod* in vabil Slovence, naj se sekciji pridružijo.⁴

Ob tem je treba poudariti, da je v tistem času strpnost še veljala za planinstvo, medtem ko je nacionalizem že začel zapuščati politični parket in se vedno bolj seliti tudi na ulice in v zasebna življenja. Časopis *Slovenski narod* je v članku *Naše socialno življenje in politika*⁵ v tistem času opisal, kako zelo so se razmere v zadnjih letih spremenile. "Postalo je normalno, da te bodo ljudje ožigosali kot nezanesljivega narodnjaka že samo zaradi tega, če boš šel pojest golaž v restavraciji Kazine (kjer so se zbirali ljubljanski Nemci, op. a.). 'Narodni fanatizem' in narodnostna nestrpnost sta postala pravilo v smislu gesla: Svoji k svojim!"

Kranjski sekciji je glede tega nekako še uspelo plavati na površini. Poleg Otomarja Bamberga, ki je veljal za ljubljanskega Nemca, naklonjenega Slovencem, sta

⁴ *Slovenski narod*, 13. marec 1874.

⁵ *Slovenski narod*, 12. april 1874.

bila v ustanovnem odboru še dr. Alfonz Mosche in dr. Alojz Valenta. Mosche je bil zaveden slovenski narodnjak, podpredsednik Narodne tiskarne in predsednik društva za gradnjo Narodnega doma v Ljubljani, v sekciji je prva tri leta obstoja opravljala funkcijo blagajnika. Tretji, Valenta, je bil profesor porodničarstva v Ljubljani, po narodnosti iz Moravske, a dobro vključen v slovensko okolje. Toda "prva" Kranjska sekcija je podobno kot kamnita kočica na Prodih obstajala le tri leta, nato je bila zaradi neaktivnosti razpuščena.

Slovence je Kranjska sekcija leta 1874 torej še sprejemala v svoje vrste in jim morda s tem naredila medvedjo uslugo. Znano je, da je takrat po Kranjskem in v hrvaških gorah hodil prof. Johannes Frischauf in opozarjal na pomembnost ustanavljanja lastnih planinskih društev.

Istega leta, ko je nastala Kranjska sekcija, so Hrvati ustanovili Hrvaško planinsko društvo. V prvem članku revije *Hrvatski planinar*, ki je izšla leta 1898, si lahko v prvem odstavku (v prevodu) preberemo: "Leta 1874 je v našo domovino prišel slavni gorohodec dr. J. Frischauf, profesor matematike na vseučilišču v Gradcu. Iz Ogulina je šel čez Plaško na Plitvice, obšel Golo Plešivico, se navdušil nad Velebitom, se

povzpел na Visočico in Sv. Brdo ter zavel proti Dalmaciji. Prišel je k nam tistega leta, ko se je v Zagrebu ustanovilo planinsko društvo. Ravno živa in vzpodbudna beseda tega slavnega planinca je spodbudila nekatere naše domoljube k temu, da v najkrajšem času spravijo takšno društvo k življenju. Ustanovili so ga oktobra 1874."

Kdo lahko danes pojasni, zakaj je Frischauf takrat v Zagrebu naletel na ljudi, ki so ga poslušali – med Slovenci na Kranjskem pa ne?

Kranjska sekcija je bila novembra 1881 drugič obujena k življenju, v vmesnem času pa so nastale razmere, ki so prej vsaj na videz enotno populacijo popolnoma razklale.

Zato je bilo vse drugače. Pri drugem rojstvu je na čelo sekcije stopil izrazito pronemški Karel Deschmann (Dežman). Mosche, Valenta in zavedni Slovenci, ki so se želeli spet včlaniti, vanjo niso bili več sprejeti. Tako je nanoslo, da se je nadaljnjih dvanajst let med Slovenci komaj toliko razmišljalo o ustanavljanju planinskega društva, da je bilo le nekajkrat omenjeno v časopisih.

Neuspešni poskusi do ustanovitve SPD

V letih 1888 in 1889 se je v *Slovenskem narodu* nekajkrat omenjalo zanimanje za planinstvo, ki ima pri nas slabe pogoje, čeprav se je med ljudmi že lepo razširilo. V članku je dopisnik celo razvijal pobudo za ustanavljanje društva: "Nemci imajo že dolgo svoj Touristenclub, Čehi imajo svoj Klub čeških turistov,

Bamberg se je leta 1870 povzpел na Triglav v družbi prijatelja in ob spremstvu gorskega vodnika Jožeta Škantarja – Šesta in njegove hčere Rozalije. Škantar je takrat postavil ceno za nadelavo poti in gradnjo kamnite kočice.

Ilustracija Milan Plužarev

Gozdarska žičnica na Komarčo, ki jo je postavila Kranjska industrijska družba za izkoriščanje gozdov nad Bohinjskim jezerom. Risba se je nahajala na njihovem prodajnem katalogu. Vir Gornjesavski muzej Jesenice

Hrvatje pa svoje Planinsko društvo.⁶ Slovenci smo v tej zadevi popolnoma malomarni. Na Nemškem napravljajo povsod poti, klopi, kažipote in gostilne ..." V drugem članku se je dopisnik zgražal ob novici, da je Kranjska sekcija naredila nove poti na Kamniško in na Kokrsko sedlo ter da ima v načrtu gradnjo nove kočice, čeprav je v *Slovenskem narodu* nekdo že pred časom pisal, da bi morali Slovenci tam postaviti lastno kočico, pa so se rojaki iz njega takrat delali norca. Zdaj pa tu že gospodarijo Nemci in nič bolje ni drugje, saj se dežela preplavlja z nemškimi napisi, nihče pa nič ne ukrene.

⁶ Hrvatsko planinsko društvo je bilo ustanovljeno 15. oktobra 1874, Klub Českých turistů pa 11. junija 1888.

7. februarja 1891 je v treh časnikih⁷ vendarle izšla obetavna notica: "V krogih turistov se je že večkrat izrekla želja, naj bi se ustanovilo društvo, ki bi imelo namen po slovenskih deželah gojiti turistiko. V to svrhu bode jutri, 8. t. m. ob 11. uri dopoldne, v klubskem prostoru pri 'Slonu' zbor, h kateremu so vljudno povabljeni vsi prijatelji turistike. Zbor se bo posvetoval o ustanovitvi planinskega društva oziroma o društvenih pravilih in bo izvolil začasni odbor, če se sklene ustanovitev."

Uredništvo je notico opremilo s priporočilom: "Takega društva smo si že davno želeli, ker je treba, da se tudi v tem oziru postavimo na svoje noge. Zato z veseljem pozdravljamo jutrišnji zbor in pozivamo rodoljube, ki se prištevajo turistom, da se množično udeležijo zbora in se vključijo v društvo." Toda pozneje isti časopis o tem ni prinesel nobenega poročila. Izkazalo se je, da je šlo za poskus ustanavljanja planinskega društva podružnice Avstrijskega turističnega kluba v Ljubljani, ki bi sicer imela slovensko članstvo, kar pa očitno ni prepričalo, da se bodo s tem Slovenci v planinstvu "postavili na lastne noge" in ustavili napredujoče ponemčevalno prepleškavanje gora. Leta 1892 sta *Slovenec* in *Slovenski narod* objavila skupni poziv, naj se vendar že "ustanovi tako društvo, sicer nam bodo Nemci po vseh naših planinah napravili nemške napise in kažipote."⁸

V letu tik pred ustanovitvijo ne smemo spregledati še družbe Piparjev na čelu z Josipom Hauptmanom, Ivanom Korenčanom in Antonom Škofom, ki pa je imela bolj obliko zaprte planinske družbe brez posebnih ciljev. Nadaljevanje zgodbe je sledilo na znanem izletu omenjene trojice 23. julija 1892 na Stol. Njihova znana domoljubna debata na gori je bila predvsem čustvena zgodbica za zanamce, saj so se, kot vidimo, ustanovitelji SPD dejansko že dvajset let soočali s situacijo, ko so Nemci organizirano postavljali v gorah kočice, poti in nemške napisne table.

Verjemite, da ta zaključek članka ob 130-letnici organiziranega planinstva pri nas ni niti nespoštljiv niti kakorkoli slabo misleč o ustanoviteljih SPD, ki so se 27. februarja 1893 zbrali na ustanovnem občnem zboru v gostilni pri Maliču. Takrat so bile naše gore že preplavljene z nemškimi napisi in kočami, in ko so se vrli možje podali na to pot, so morali zbrati precej več poguma, kot bi ga potrebovali dvajset let prej. Prav zato jim je zgodovina namenila slavno mesto, kakršno so si morali pošteno izboriti. ●

Viri

Tone Strojín, *Gorsko društvo Triglavski prijatelji*. PD

Bohinj Srednja vas, Radovljica, 1978.

Spletni arhiv *Planinskega vestnika*.

www.dlib.si.

Mira Marko Debelak, *Kronka Triglava, 1947–1949*.

Evgen Lovšin, *V Triglavu in njegovi sosesčini*, Ljubljana, 1944.

Zbornik planinskega društva Srednja vas v Bohinju, 2022.

⁷ *Slovenec*, *Slovenski narod* in *Laibacher Zeitung* 7. februarja 1891.

⁸ *Slovenski narod* 6. oktobra 1892 in *Slovenec* 13. oktobra 1892.

SPREMINJANJE
GORA

Smo na Titaniku?

Zakrpajmo luknjo

Marta Krejan Čokl

V zvezi z gorami niti v *Planinskem vestniku* ne moremo zmeraj pisati samo lepih stvari – o čudovitih razgledih, odmevnih vzponih, romantičnih zgodbah iz visokih sten ter globokih mislih, povezanih s tako imenovanim nekoristnim svetom. So tudi teme, o katerih je treba govoriti, čeprav niso prijetne. Vprašanje sprememb, ki jih je tudi gorskemu svetu prineslo globalno segrevanje, v resnici sploh ni več vprašanje. Ostaja le še dilema, kako bodo vplivale na ta svet in kaj lahko naredimo, da bi jih vsaj upočasnili, če jih že ne moremo ustaviti.

Spremembe v naravi so kot Titanik, ki je že zdavnaj zadel ledeno goro in zdaj sicer še pluje naprej, na njem igra orkester in nekaterim še strežejo izbrano hrano, vendar je vsakemu, ki zna vsaj malo logično sklepati, popolnoma jasno, da je potop neizbežen in da sta pravi vprašanji le še, kdo se bo rešil in na kakšen način se lahko izognemo še večji škodi od neizogibne. Od leta 1850 so ledeniki v Alpah izgubili malo manj kot štirideset odstotkov površine in polovico prostornine. Dodatnih dvajset odstotkov ledu je izginilo po letu 1980, in če se bo trend nadaljeval, bodo Alpe do leta 2100 zasnežene le še pozimi in še to zgolj v višjih legah. Smučišča v sredogorju so že zdavnaj zgolj spomin, brez umetnega zasneževanja bi ostanki vlečnic in sedežnic "krasili" tudi višje ležeče (ne več) bele strmine. Poletja postajajo vedno daljša in vroča, požari pa posledično vse hujši in obsežni. In to, kakor boste lahko prebrali v tej številki, ni niti slučajno vse. To je zgolj nekaj površnih podatkov, vezanih na Alpe. Globalna slika je precej slabša.

*Zaradi onesnaženja so barve lepše (Zahodni Julijci).
Foto Matevž Lenarčič*

Kot akostnjaki ...
Foto Miha Pavšek

Samo od sebe se postavlja vprašanje, kaj lahko naredimo potniki na ladji, obsojeni na potop. Naj uživamo v plovbi, poslušamo glasbo in srkamo šampanjec, dokler še lahko? Naj zaženemo paniko ali morda celo skočimo v morje v upanju, da si bomo rešili vsaj golo življenje? Pričakujemo prihod druge ladje, ki nas bo rešila in bomo na njenem krovu mirno pluli naprej? Nekaj razmišljanj o tem predstavljajo avtorji teme meseca v tej številki *Planinskega vestnika*. Kakor boste lahko prebrali, je vendarle še nekaj rešilnih čolnov in scenarij, ki je pred nami, ne prinaša nujno apokalipse. Je pa ta neizogibna, če ne bomo luknje v ladijskem trupu jemali dovolj resno.

Tudi sami, na osebni ravni

Luknjo večamo vsakič, ko kupimo izdelke v plastični embalaži, ker je naše življenje zaradi tega preprostejše. Večamo jo tudi s tem, ko se naivno veselimo tople zime brez snega, ker nam bo ta zmanjšala račune za ogrevanje. Kako? Saj navdušenje nad dolgotrajnim obdobjem brez dežja, ker dež prinaša nevšečnosti, ne vpliva na podnebje ... Seveda ne, ampak če ljudje teh pojavov ne bomo razumeli kot simptomov bolezni, ki bo v kratkem času spremenila ali uničila življenje na Zemlji, tudi ne bomo spremenili svojih navad, ki to bolezen povzročajo ali jo krepijo. Raje se bomo pretvarjali, da ničesar ne moremo spremeniti,

da se ne bo treba odreči varljivemu kratkotrajnemu udobju.

Vsaka hiša stoji na temelju in temelj smo ljudje – posamezniki, osebe, združene v taka ali drugačna gospodinjstva, ki imajo kljub vsemu moč, da naredijo ključne spremembe. Predvsem z zavedanjem, da je z relativno majhnimi spremembami pri vsakdanji rutini mogoče doseči velike globalne spremembe. Vse se začne z zavedanjem. Zavedanje neizbežno povzroči ravnanje in ravnanje prinaša rezultate. To pa pomeni odgovornost, ki jo v goli osnovi sprejemamo s svojim zavedanjem.

Naj bo jasno – odgovornost prinašata tudi ravnodušnost in zatiskanje oči pred očitnim.

"Bo že," so rekli učasih

Ne, ne bo. Tokrat smo vse skupaj pripeljali tako daleč, da se nobena težava več ne more urediti sama po sebi. Lahko pa jih vsaj skušamo urediti skupaj. Tako, da bodo nekoč tisti, ki prihajajo za nami, o naši generaciji pisali in govorili kot o tistih, ki so začeli okolje s svojim zavedanjem in ravnanjem spreminjati na bolje in so sprožili prvi kamenček, ki je za seboj potegnil plaz. Ta pa lahko spremeni marsikaj, kar bralke in bralci *Planinskega vestnika* veste še kako dobro. V dobrem ali slabem pomenu. Ko se sproži plaz, na njegovi poti nič ne ostane nespremenjeno. ●

Pohlep je bolezen

(Ne)okrnjen gorski zrak

V hribe hodimo tudi zato, ker je na višinah boljši zrak, da si prevetrimo v dolini onesnažena pljuča, dobimo več kisika in si izboljšamo trenutno počutje. Ko se vzpenjamo vedno više iz zamegljenih dolin, imamo občutek, da je zrak vse boljši, z naporom se večja potreba po kisiku, z veseljem pijemo čisto zdravje okrog sebe, na vrhu gore pa bi najraje zatulili v neokrnjeno atmosfero, srečni, da smo spet ubežali civilizacijskemu kotlinskemu *sranju*.

Mogoče je bilo pred petdesetimi ali več leti res približno tako, doline so bile sicer onesnažene pretežno zaradi industrije in individualnih kurišč, prometa na tleh in v zraku je bilo malo, izraziti zimski temperaturni obrati so tiščali umazanijo k tlom, kontrast z neokrnjenim zrakom v gorah je bil velik. Danes je prometa nekajkrat več, širi se tudi v gore, poletni pločevinasti zamaški so na Vršiču, Mangartu, v Vratih in Logarski dolini, na Jezerskem, pravzaprav povsod, kjer je lepota dosegljiva brez napora. Nebo prekriva mreža letalskih sledi, ki postanejo moteče šele v dneh pred vremensko fronto, ko se kondenzirajo letalski izpuhi cenenege, a za čuda subvencioniranega kerozina, ki so seveda že brez dodanih *nevenkaksnih* kemikalij, ki jih vidijo "kemtreljarji" (iz ang. chemtrails), izjemno škodljivi

za zrak, od katerega je odvisen naš obstoj. Seveda pa je kazanje s prstom na namišljene ustvarjalce zarot lažje kot samorefleksija v povezavi z našim načinom življenja, ki potniška letala pravzaprav spravlja v zrak.

Še vedno se pretežno grejemo na ogljične energente, premog, les, lesne derivate, industrija še vedno kuri neverjetne količine premogovne elektrike, ki jo uporabljamo tudi za ogrevanje, električne avtomobile in druge naprave, brez katerih si ne znamo predstavljati sodobnega življenja.

Alpske doline, v katerih se skrivajo romantična naselja, se v hladnem delu leta spremenijo v plinske celice, ki jih povzročajo lastniki peči na trda goriva, ki skurijo tudi marsikakšen odpadke. Ogenj je toplota, življenje, spomin na romantične trenutke

Nad Šoštanjem
Foto Matevž Lenarčič

Ledenik pod Skuto 1982
Foto Milan Šifrer, arhiv ZRC SAZU GIAM

Ostanki ledenika pod Skuto 2019
Foto Miha Pavšek, arhiv ZRC SAZU GIAM

Gora se podira.
(Velika Baba)
Foto Miha Pavšek

v planinskih, pastirskih kočah, ob tabornem ognju in aroma bukovih ali macesnovih drv je prijetna. Kamini postajajo standard za ljudi, ki bi radi ohranili stik z naravo tudi v domačem, urbanem okolju, ne glede na to, da izpuh njihovega ugodja zastruplja vse ljudi v njihovi okolici. Samo en delujoč kamin v naselju lahko poslabša in skrajša življenje vsem so-krajanom.

Lepo za oko, slabo za telo

Posledice teh človeških užitkarskih sprevrženosti so znane. Globalne temperature naraščajo, nadmorska višina mešalnih plasti temperaturnega obrata se dviga, umazanija prodira vse više v ozračje, kjer se sreča z umazanijo letalskega in satelitskega prometa. Višje temperature pospešujejo tudi vremensko dogajanje, skrajnosti je vse več, umazan zrak prepotuje vse večje razdalje.

Gorniki na vrhovih naših hribov pa le redkokdaj pogledamo nad toksičen zrak in le malokrat se zgodi, da z globokimi vdihli zares prevetrimo onesnažena pljuča, obremenjena s stranskimi produkti potrošniške civilizacijske navlake. Dobra stran so pogosti, barvitejši sončni zahodi in vzhodi, ki jim onesnažen zrak koristi. Kar je dobro za oko, ni nujno dobro za zdravje. To velja tudi drugod, v družbi, prehrani, vsepovsod, kjer nas korporacije skušajo premamiti v nakup česar koli z lepimi slikami in barvami.

Zrak, onesnažen s trdimi delci, ima dva obraza. Negativen vpliv na zdravje, povečanje rakavih, krvožilnih in živčnih obolenj, po svetu samo zaradi onesnaženega zraka vsako leto umre med sedem in osem milijonov ljudi. Še veliko več je bolnih, ki čakajo na prezgodnjo smrt doma, v zdravstvenih domovih, bolnišnicah in obremenjujejo javni družbeni in zdravstveni sistem ali pa lastne denarnice v zasebnem zdravstvenem sektorju.

Cena pravic

Drugi obraz onesnaženega zraka s trdimi delci je vpliv na atmosfero. Obremenjenost zraka s trdimi delci najlaže opišemo s črnim ogljikom, predvsem zato, ker je inerten (neaktiven) in se ne veže z drugimi delci in plini v zraku. Torej je tisto, kar zmerimo, neposreden proizvod emisij. Črni ogljik in drugi delci po eni strani ozračje hladijo, ker zmanjšujejo prosojnost atmosfere in prodre do zemeljske površine manj sočnih žarkov, po drugi strani pa ozračje segrevajo, saj so temno obarvani, vpijajo sončno svetlobo, s katero segrevajo okoliški zrak in atmosfero. Ker je segrevanja več kot hlajenja, se ozračje pregreva. Črni ogljik je torej drugi največji povzročitelj podnebnih sprememb – takoj za ogljikovim dioksidom.

Ocene posledic dvigovanja temperatur na Zemlji so različne, vse pa so negativne. Če bo šlo marsikje na planetu zaradi dvigovanja morske gladine, pomanjkanja pitne vode in širjenja puščav za življenje

in smrt, bo posledica v naših zemljepisnih širinah predvsem sprememba načina življenja. Če ne prostovoljno, pa pod prisilo sprememb v naravi. Ker se ljudje z veliko težavo odpovemo pridobljenim pravicam oziroma življenjski ravni, ki smo je vajeni, denarju, s katerim si te pravice jemljemo, lahko tudi pri nas pričakujemo velike težave z zdravjem in napetosti v življenju družbe.

Ocene posledic dvigovanja temperatur na Zemlji so različne, vse pa so negativne. Če bo šlo marsikje na planetu zaradi dvigovanja morske gladine, pomanjkanja pitne vode in širjenja puščav za življenje in smrt, bo posledica v naših zemljepisnih širinah predvsem sprememba načina življenja. Če ne prostovoljno, pa pod prisilo sprememb v naravi.

Ker ima po nekaterih raziskavah kar dobrih sedemdeset odstotkov Slovencev težave s prihodom Neslovencev, zlasti tistih drugačne barve kože in jezika, na naše "zasebno, od boga dano sveto" slovensko ozemlje, bodo podnebni begunci za zaščito "našega" načina življenja povzročili družbena trenja, razrast nacionalnih oboroženih *milic*, političnih in medijskih manipulacij, neobvladljivo nestrpnost, kar smo v medvojni in povojni preteklosti že izkusili.

*Zadnje krpice hladu
Hintereisferner,
Ötztalske Alpe,
Avstrija
Foto Miha Pavšek*

Ledenik Aletsch
Foto Matevž Lenarčič

V spremembe bomo prisiljeni tudi na področju kmetijstva in oskrbe s hrano, nujni bosta zamenjava kultur, ukinitvev ali zmanjšanje živinoreje – tudi in predvsem visokogorske – potrebni bodo novi namakalni sistemi, ki bodo spremenili videz slovenske pokrajine, nujno bo drugačno gospodarjenje z gozdovi, treba bo spremeniti zaščito vodnih virov in uvesti vrsto drugih neprijetnih ukrepov, ki si jih trenutno še niti ne predstavljamo.

Dvigovanje temperatur v Alpah povečuje število požarov, pospešuje eutrofikacijo (povečanje vsebnosti hranilnih snovi) visokogorskih jezer, prodor smučarsko turističnih sistemov in drugega turističnega prometa vse više, pospešeno taljenje ledenikov in posledično pomanjkanje pitne vode, zmanjšanje hidroenergetskih kilovatov in primernih terenov za smučišča.

Absurd političnih meja

Lansko leto je bilo za alpske ledenike pogubno. Številni vdori vročega zraka z juga, ki prinašajo s seboj tudi ogromne količine puščavskega peska, ki skupaj z drugimi trdimi delci prekrijejo bele ledeniške površine in drastično pospešujejo taljenje, so povzročili rekordne izgube ledene mase. Švicarski glaciologi, ki izvajajo najbolj natančne meritve svojih ledenikov, so ugotovili, da so samo leta 2022 švicarski ledeniki izgubili šest odstotkov celotnega volumna ali tri kubične kilometre. Višina ledu na sotočju ledenikov Konkordiaplatz na najdaljšem alpskem ledeniku Aletsch se je lani znižala za šest metrov. Izguba naših ledenikov pod Triglavom in Skuto, ki to več nista (se ne premikata in sta brez ledeniških razpok), ne bo tako usodna, razen nostalgije po starih časih, ko so na njih v poletnih mesecih tre-

nirali naši smučarski reprezentantje in smo lahko skoraj po ravnem prečili snežišča po preplezani Severni triglavski steni do poti čez Prag. Ledeniki predstavljajo tudi rezervo pitne vode, ki se v toplem delu leta počasneje oziroma z zamikom sprošča in omogoča prebivalcem tega prostora kakovostno življenje.

Večina sveta, večina politikov, večina znanstvenikov, zdravnikov, razen podnebnih skeptikov, ki jih najdemo med politiki, znanstveniki, zdravniki in običajnimi ljudmi, se strinja, da so podnebne spremembe tukaj in zdaj, da že čutimo njihove posledice in živimo v njih, da je za velik del krivo človeštvo, ki si je z razvojem tehnologije in globalnega prostega trga odprlo pot v nebrzdan pohlep in spiralo smrti, ki jo ustvarjajo tekmovalnost, gospodarska rast in razvoj novih in novih največkrat nesmiselnih

proizvodov.¹ Vedno več, vedno više, vedno naprednejše, plavanje v iluziji, da nas nova tehnologija reši pogube, ne zavedajoč se, da vsaka potreba po razvoju temelji na problemih, ki jih je ustvaril pretekli razvoj. Robotizacija, digitalizacija in umetna inteligenca bodo spravili človeško perverzijo iskanja sreče z vedno novimi dražljaji ugodja na popolnoma novo raven, kjer bodo zlorabe neobvladljive.

Vsakomur je lahko jasno, da lokalno reševanje okoljskih problemov na podnebno in biološko vzajemno odvisnem planetu ne more prinesiti nobenih rezultatov. Potrebni so globalni dogovori, ki pa, kot kaže, niso mogoči, saj se narodi vse bolj zapirajo med vedno nove politične meje, kjer varujejo vsak svoj nacionalni interes, velike, gospodarsko močne države se raje ukvarjajo s korporativno ekonomijo, finančnimi malverzacijami, z orožarsko trgovino in netenjem vedno novih vojaških konfliktov, ki v trenutku izničijo in poslabšajo vsa okoljska prizadevanja.

Kaj nam torej ostane?

Kako naj gledamo na prihodnost v tem norem svetu človeka, ki je postavil tehnično, logično inteligenco nad čustveno, ki je zlorabil tehnologijo za lastne koristi? Kaj naj storimo v svetu človeka, ki nedvoumno ni zmožen organizirati sodobne lokalne, kaj šele globalne družbe na sonaraven in do soljudi pravičen način? Kapitalski, pridobitniški, užitekarski način življenja, kakršnega živimo zdaj, prizadevanje za materialno blagostanje, varno prihodnost, brezbolezenska stanja, podaljševanje življenja s čim manj težavami, krčevito iskanje smisla, sreče in zadovoljstva, ustvarjajo paradoks, s katerim se vedno bolj oddaljujemo od iskanega.

Gorohodci dobro razumemo odvisnost občutka sreče in zadovoljstva od vloženega truda, eksistencialnega strahu, naporov, mraza, fizičnega trpljenja, česar ne najdemo v udobju materialne varnosti.

Kaj nam torej ostane? Ozaveščanje, da na svetu nismo sami in ena zadnjih še živčih generacij, da smo vsi enako pomembni, da je planet Zemlja samo eden in edini, na katerem lahko preživimo ali pa povzročimo naravno neravnovesje, ki nas pokoplje. Ozaveščanje, da naše ugodje in materialno bogastvo zmanjšujeta ugodje in bogastvo nekoga drugega. Ozaveščanje, da so naše pravice, čeprav si jih zlahka kupimo, omejene s pravicami drugih ljudi na tem, za vse nas edinem planetu. Ozaveščanje, da je pohlep bolezen, ki jo je treba zdraviti. Nacionalne entitete (danosti), utemeljene na lastni, drugačni kulturi, jeziku, "našem" načinu življenja, ki se zapirajo med vse manjše politične meje, so naravni odklon, ki ga zlorablajo lokalni egocentrični povzpetniki v politiki in gospodarstvu in nikakor ne prispevajo k reševanju globalnih problemov. ●

¹ Narava stavi na ravnovesje; stalna rast na planetu z omejenim poselitvenim prostorom in naravnimi viri je na dolgi rok nemogoča! (op. Miha Pavšek)

Vid Legradić

Grožnje gorskemu svetu

Erozija v Alpah

Erozija je ena od temeljnih sil, ki oblikujejo gore. Označuje premikanje podlage s pomočjo vetra, vode, ledu, težnosti in delovanja živih organizmov. Delovanje erozije je tako vsakdanje, da je niti ne zaznamo, saj večinoma poteka počasi, z geološko vztrajnostjo stoletij in tisočletij. Na njeno delovanje postanemo pozorni šele takrat, ko se stanje na terenu spremeni v hipu. V visokogorju je to običajno spomladi, ko se "čisti skala", na splošno pa ob naravnih nesrečah, ki vključujejo pojave zemeljskih plazov, odlome skal in spodjedanje (erodiranje) prsti.

Velik del Slovenije je izrazito podvržen spodjedanju. Strokovni podatki o tem, kolikšen del slovenskega ozemlja je izpostavljen eroziji, se zelo razlikujejo. Glede na različna merila je ocenjeno, da je eroziji podvrženo od petinštirideset do petindevetdeset odstotkov slovenskega ozemlja. Ne glede na to, kakšen odstotek gledamo, so vanj zmeraj vključeni alpski svet, predalpski svet, nekateri deli dinarskega gorstva, Goričko, Slovenske gorice, Haloze, Vipavska dolina in Slovenska Istra. Rezultati modeliranja povprečne erozije kažejo, da je Slovenija po eroziji na letni ravni na drugem mestu med članicami EU s povprečno 7,43 tone erodiranih tal na hektar na leto glede na vse rabe tal. Višjo povprečno letno oceno erozije ima Italija (8,46 t/ha), medtem ko je Avstrija s 7,19 t/ha na

tretjem mestu.¹ Vsem trem državam sta skupna razgiban relief in poseben padavinski oziroma vremenski letni vzorec. Del enačbe vsekakor predstavlja naklon površja. To potrjujejo tudi naklonski podatki za naše gore, ki so višji od povprečnih. V goratem svetu zahodnih Karavank znaša specifična erozija 48 ton materiala na hektar letno, na soški strani Julijskih Alp pa 45 ton na hektar letno. Slovenske gore v povprečju letno izgubijo kar za 2,5 milijona kubičnih metrov materiala.²

Erozija prsti ob poti pod Malim Draškim vrhom
Foto Vid Legradić

¹ Erozijska Slovenija, Borut Vrščaj, Janez Bergant, Peter Kastelic, Marjan Šinkovec (2020): *Ocena vodne erozije v EU in Sloveniji po metodi Rusle*. Str. 7.

² Soil erosion on agricultural land in Slovenia – Measurements on rill erosion in the Besnica Valley. Blaž Komac, Matija Zorn (2004): *Soil erosion in Slovenia*. Str. 58.

Omenimo nekaj večjih dogodkov v alpskem predelu Slovenije, ki so posledica erozije. Največji (in najvidnejši) dokaz "nedavnega" delovanja erozije so zemeljski plazovi. Med njimi zgodovinsko najbolj znan je morda skalni podor pod Velikim vrhom na Košuti. Zgodil se je v poznem srednjem veku, razlog zanj pa naj bi bil potres, ki je stresel Beljak 25. januarja 1348. Tistega dne se je s Košute vsulo okrog 15 milijonov kubičnih metrov materiala.³

Zemeljski plazovi

Čeprav lahko potresi povzročijo večje podore, pa je padavinska erozija daleč najpogostejša. Ob ekstremnih padavinah zmeraj prihaja do površinske nestabilnosti terena. Močno deževje v začetku devetdesetih let je na Solčavskem sprožilo nekaj največjih plazov v novejši zgodovini. Prvi, Macesnikov plaz, ki je drsel z jugovzhodnega pobočja Olševe, je bil aktiven kar enajst let (od leta 1990 do 2001). Nestabilna gmota, ki je obsegala dva milijona kubičnih metrov materiala, je bila med 800 in 1350 višinskih metrov in je plazila v dolino. Ustavila sta ga šele celovita sanacija, strokovno opazovanje in spremljanje. Domačinom in okoliškim prebivalcem Podvolovljeka je ob močnih jesenskih padavinah leta 1990 življenje zagrenil Tratičnikov plaz, zaradi katerega je v nekaj urah na dnu doline nastalo zajezitzveno jezero s približno milijonom kubičnih metrov vode, dolgo 1,5 kilometra. Voda je poplavila več objektov, ena oseba je izgubila življenje. Pod pregrado je reka Lučnica prehodno skoraj presahnila, vse dokler ni voda po sedmih urah zajezitzve prebila pregrade. Poplavni val je nato dolvodno povzročil še dodatno škodo.

Zadnji najodmevnejši plaz pa je bil plaz Stožje (tudi Stovžje, Stože), ki je 15. 11. 2000 uničil del vasi Log pod Mangartom. Plazišče je merilo devetsto metrov v dolžino in je bilo široko od tristo do štiristo metrov; plaz je imel povprečno debelino približno deset metrov, ponekod celo večjo od štirideset. Prostornina premaknjene gmote je bila okrog 2,5 milijona kubičnih metrov. Drobirski tok je potoval z veliko hitrostjo (10 m/s) in je Log pod Mangartom dosegel v približno petih minutah. Zaradi velike hitrosti in velike količine gradiva je bil zelo vztrajen. Drobirski tok je v Logu pod Mangartom zahteval sedem žrtev, porušil in poškodoval je osemnajst stanovanjskih in osem gospodarskih objektov.⁴

Gore se nam podirajo na glavo

Ob opazovanju statistike izrednih dogodkov, povezanih z erozijo, lahko z gotovostjo trdimo, da jih je v zadnjih tridesetih letih v gorskem svetu več. V to trditev

³ Ta potres je bil tudi vzrok za še precej večji podor z Dobrača severno nad bližnjo Ziljsko dolino na avstrijskem Koroškem. (op. Miha Pavšek)

⁴ Zemeljski plazovi v Sloveniji. Matija Zorn, Blaž Komac (2008): *Plazovi v Posočju*. Str. 45. Matija Zorn (2004): *Soil erosion in Slovenia*. Str. 58. Novembra 2000 je padla skorajda povprečna letna količina padavin. Plaz se je sprožil že nekaj dni prej in čakal v dolini Mangartskega potoka, da se dovolj "razredči", nato pa z vso silovitostjo zdrvel proti bližnji dolini. (op. Miha Pavšek)

niso zajeti le zemeljski plazovi, ampak tudi skalni podori in odlomi, spiranje prsti, temperaturno in zmrzalno preperevanje, lomljenje in drobljenje kamena ... Hkrati se z izrazitejšim delovanjem erozije pojavljajo tudi vse večja odstopanja od ustaljenih vremenskih vzorcev. Ekstremnih vremenskih dogodkov je vse več in trajajo dlje, temperature pa se v Alpah dvigujejo dvakrat hitreje kot drugod na severni polobli. Podnebne spremembe so v gore prinesle več sončne energije, manj snega oziroma krajše trajanje snežne odeje in bolj dramatična nihanja vremenskih parametrov. Čeprav lahko določeno količino obveščenosti o izrednih dogodkih, povezanih z erozijo, pripišemo boljši satelitski in medijski pokritosti, večji poseljenosti in večjemu poseganju človeka v naravno okolje, lahko še zmeraj z gotovostjo trdimo: podnebne spremembe so tu in z njimi je povezana intenzivnost erozije v gorskem svetu.

Po trenutnih izračunih se Alpe segrevajo za približno 0,3 stopinje Celzija na desetletje, a leto 2022 je bilo pri nas najtoplejše od začetka meritev in bo povprečno decimalko premaknilo krepko navzgor. Slovenske Alpe pri tem niso nobena izjema. Zaradi specifičnega geografskega položaja v pokrajini Alpe-Donava-Jadran so nagnjene k še bolj ekstremnim sušam. Te krepijo izgubo vode v skali, ne samo na površju, temveč tudi v njeni globini. Zaradi fizičnih lastnosti apnenca in drugih karbonatnih kamnin, ki so polne razpok, voda v toplem delu leta deluje kot vezivo,

Krnica Suho ruševje se zasipa.

Foto Vid Legradič

Podstenski nanosi
grušča pod Rokavi
Foto Vid Legradič

ki preprečuje erozijo. Ob hudi suši v gorskem svetu, kakršni smo bili priča lansko poletje, lahko pričakujemo izrazitejše delovanje erozije v naslednjih letih.

Ta pojav, ki je relativno nov, so začeli problematizirati in preučevati šele pred kratkim v francoskih Alpah v okolici Chamonixa. Gorniki in plezalci so ugotovili, da je svet okrog njih bolj krušljiv kot nekoč. V raziskovanju teh opazanj se je leta 2018 vključila Univerza v Savoiji, kjer so znanstveniki opravili študijo na podlagi gorniške knjige avtorja Gastona Rébuffata iz leta 1973. Knjiga nosi naslov *100 najlepših smeri*. Študija je dokazala, da je 45 let pozneje zaradi erozije, ki je nedvomno posledica podnebnih sprememb (predvsem zaradi višje temperature, ki tali permafrost in suši skalo), kar šestindvajset smeri močno poškodovanih, treh pa ni več. Kot dokaz tej študiji je bil gorniški svet samo leta 2022 priča zrušitvi nekaj sten v pogorju Mont Blanca. Rekordni vročinski val je 29. avgusta povzročil podrtje/podor plezalne smeri Arête des Cosmiques, ki je del plezalnih smeri na vrh Aiguille du Midi. Le nekaj dni prej, 26. avgusta 2022, je skalni podor uničil bivak Fourche. Seveda je taka erozija del naravnih procesov, a vsekakor je številnost izrednih dogodkov v zadnjem obdobju večja od pričakovane. Na študijo, ki bo preučila področje skalnih podorov in odlomov v povezavi s podnebnimi spremembami v Sloveniji, še čakamo.

Sneg

Če se iz poletja in vročinskih valov premaknemo v zimo, trčimo v problem višine snežne odeje v gorah.

Zmrznjena podlaga in sneg (in ledeniki) sta naravna zaščita gora pred erozijo. A z vedno toplejšimi zimami ter zmeraj manjši številom dni s snežno odejo so gore spet bolj izpostavljene preperevanju. Še več – ker so razlike med zimskim dnevom in nočjo v smislu temperatur lahko zelo visoke (temperaturna amplituda), je mehansko raztezanje izpostavljene skalne podlage, ki je brez snega, še obsežnejše in posledično bolj uničujoče v smislu izgube habitatov, povečanja nevarnosti za življenje na pobočjih in v dolinah, nestabilnosti terena in sprememb okolja sploh.

V *Tematski strategiji za tla* Evropske komisije je erozija navedena kot ena glavnih groženj okolju stare celine, Alpe pa so prepoznane kot eden najbolj ranljivih ekosistemov z eno najvišjih stopenj erozije v celotni Evropski uniji. Evropska analiza scenarija za leto 2100 kaže, da če se povprečna letna količina padavin ne spremeni bistveno in se temperatura ne poveča za več kot 1,5–2 stopinji Celzija, se bo stopnja erozije zmanjšala za 67 odstotkov oziroma za približno polovico. V drugi skrajnosti, če se povprečna letna količina padavin poveča za več kot 8 odstotkov in se temperatura poveča za več kot 4 stopinje Celzija, potem se stopnja erozije skoraj podvoji. Pričakuje se, da se bodo erozijske anomalije v izpostavljenih pokrajinah, kot so na primer Alpe, v prihodnosti zaradi neizogibnega segrevanja v vsakem primeru razširile. Za koliko, pa je odvisno tudi od nas, saj je vse več dokazov za človekov planetarni vpliv. Redni obiskovalci gora to najbolje in najhitreje vidimo in (ob)čutimo. ●

Smo del problema in hkrati del rešitve

Pogovor s Petrom Jeromlom - Percem

Da se okolje drastično spreminja, ni nobena skrivnost. Temu izzivu sodobnega časa se bomo tako ali drugače morali prilagoditi vsi. Najbolj očitno in med prvimi tisti, ki si vsakdanji kruh služijo v naravi. Gorski vodniki pri nas in po svetu se srečujejo z vprašanji, na katera ni jasnega odgovora, zgolj začasne rešitve, ki pa jih mora sprejemati vsak zase. Izbira intervjuvanca je bila zato relativno preprosta. Peter Jeromel - Perc, predsednik Združenja gorskih vodnikov Slovenije, je človek, ki spremembe okolja čuti tukaj in zdaj. Ne nujno samo v sklopu svojega poklica ...

Peter Jeromel - Perc
Foto Peter Jeromel

Tradicija gorskega vodništva v Sloveniji je stara, gorske vodnike so poznali že pred časom prvega pristopa na vrh Triglava. Po drugi svetovni vojni je ta – recimo ji obrt – zamrla, nato pa se je začela pred dobrimi dvajsetimi leti spet razvijati. Se po tvojem mnenju razvija v pravo smer?

Vprašanje je, kaj (sploh) je prava smer. Če pogledamo, kako je gorsko vodništvo razvito v zahodnoevropskih alpskih deželah, ki so nam po navadi vzor, potem lahko rečem, da gremo v pravo smer. Po kakovosti našega izobraževanja, kakovosti storitev in opravljenih turah jim stojimo ob boku, nas je pa veliko manj oz. premalo. Počasi, a vztrajno pridobivamo veljavo. Tako posamezniki kot organizacije vedno bolj spoznavajo, kaj pomeni najeti profesionalca, da opravi neko delo ali storitev, in kako je, če "na črno" najameš amaterja. Mislim, da lahko potegnemo vzporednico z domačimi mojstri ali avtomehaniki. Če ti kdo malo pošraufa avto v domači garaži, avto verjetno dela nekaj časa, a če ne dela, se nimaš nikomur pritožiti, nimaš računa, garancije, zavarovanja. Tako je tudi pri nas – profesionalen odnos, zavarovanje odgovornosti, delo po standardih, storitve na najvišji ravni ...

Še vedno se zdi, da imamo gore Slovenke in Slovenci v DNK zapisane kot nekakšno "javno dobro", kjer ni prostora za pridobitno dejavnost. Kakšen odnos imamo po tvojih izkušnjah do vprašanja najema gorskega vodnika?

Presenetljivo še dandanes večkrat opazim negativno konotacijo na delo gorskega vodnika, kar me resnično žalosti. V časih, ko "outdoor turizem" cveti in si ljudje želijo dejavnosti v naravi, v gorskem svetu, smo gorski vodniki doma še vedno stigmatizirani. Zagotovo pa lahko trdim, da so gostje ali organizacije, ki najamejo gorskega vodnika, nad standardom vodenja in samo storitvijo navdušeni. Še en primer – če ne znamo smučati ali se kotalkati, se hočemo naučiti nemščine ali voziti avto, si najdemo učitelja kotalkanja, učiteljico

smučanja ali inštrukcije iz nemščine in gremo v šolo vožnje. Zakaj je potem sporno, če najamemo gorskega vodnika, da nas pelje v gore in nauči varno plezati?

Biti gorski vodnik pomeni na eni strani veliko znanja in na drugi strani izjemno odgovornost; gorski svet je nepredvidljiv ... Je ravnotežje med tem in zadovoljstvom stranke težko vzdrževati?

To ravnotežje je v praksi težko vzdrževati. Sam pravim, da smo gorski vodniki kot GPS-naprava – na turi ves čas preračunavamo vse možnosti, ki so na voljo, in vse scenarije, ki se lahko zgodijo, ter ukrepamo v skladu z znanjem, izkušnjami in intuicijo. Je pa neznank po navadi še precej več.

Perc v balvanskih problemih v Bishopu, Kalifornija
Foto Jernej Radoja

Lani se je na Marmoladi utrgal ledenik in sprožil plaz ledu, kamenja in skal, pomešanih z vodo, ki je zahteval šest življenj. Gre za pojav, ki se je včasih zdel nemogoč. In zagotovo ni bil zadnji ...

Tak pojav seveda ni nemogoč, verjetno jih samo (mi) nismo več vajeni, ker živimo v mestih, kjer je vse ravno, varno in svetlo. Dejstvo je, da se planet, okolje, narava, vreme spreminjajo. Planet se spreminja že veliko milijonov let, zakaj bi bilo zdaj drugače, ko smo tukaj mi. Ljudje smo v svojem kratkem življenju samo drobec v zgodovini planeta, mislimo pa, da smo ne vem kako pomembni. No, trenutno smo zelo pomembni, saj s svojim bivanjem vplivamo na planet, kot ni še nobeno živo bitje do zdaj. Tudi včasih so bile poplave, potresi, podori, ledene dobe in otoplitve, enako, kot so zdaj. Menim, da gre trenutno za to, da se sploh ne zavedamo, kako z vsakim dejanjem škodimo planetu ali bolje rečeno okolju, v katerem bodo živeli naši otroci. In to me zelo skrbi.

Takega dogodka ni mogoče predvideti?

Ker nisem glaciolog niti geolog, težko rečem, ali bi lahko to predvideli ali ne. Ljudje smo bitja, ki se učimo na izkušnjah, po navadi in najlažje na izkušnjah drugih, najdražje pa lastnih. Mislim, da bodo izkušnje in dogodki zadnjih let pomagali znanosti v raziskovanju in tudi predvidevanju takšnih in podobnih dogodkov. Vidim pa tudi vlogo nas, gorskih vodnikov, da pri takšnih raziskavah pomagamo, saj smo v gorah dnevno prisotni in razumemo zakonitosti gorskega sveta.

Kako lahko pomagate?

Podobno kot je to urejeno na drugih področjih – strokovnjaki za oceno nevarnosti, varstvo pred naravnimi nesrečami ipd. Pri nas obstaja podkomisija GV za delo na višini (mednarodni certifikat). Dodali bi lahko še nekakšno upravljanje elementov tveganja (angl. risk management), profil, ki (še) ne obstaja. Načrtovalec na primer mora narediti neko cesto v hribih, nima pa izkušenj z okoljem, kjer bo ta cesta. Tukaj lahko pomagamo. Območje Mont Blanca na primer dobro poznamo, vemo, kdaj in kje so skalni podori, in s tem lahko pomagamo. Enako pozimi, saj lažje predvidevamo, kje in kdaj so možni snežni plazovi, strokovni kader, ki gradi ceste, takšnega znanja nima.

Sklepam, da boste morali gorski vodniki od zdaj računati tudi na možnost takih dogodkov, kot je bil na Marmoladi. To pomeni, da bodo nekatere poti in smeri, ki so bile rutinske, postale vse prej kot to?

Tako je. Narava našega dela se v zadnjih letih močno spreminja. Dejstvo je, da se ozračje ogreva, ledeniki in permafrost se talijo, poletja so bolj vroča in daljša, ko so padavine, so te veliko bolj skoncentrirane in nevihte silovitejše. Lani smo se vodniki, ki smo delali poleti v Chamonixu, posvetovali, katere ture so prenevarne za vodenje in jih nismo več ponujali gostom. Izbirali smo alternativne cilje, ki so bili v preteklosti mogoče malo manj privlačni, a so objektivno varnejši tako za gosta kot za vodnika. Lani je bila tudi močna polemika glede Mont Blanca, ko je bila normalna smer na vrh zaprta, vodniki niso več vodili gostov po tej smeri, ljudje brez vodnikov pa so se kljub prepovedi še vedno vzpenjali po njej in je prihajalo do nesreč.

Kaj to pomeni za slovenske Alpe? Imamo tudi pri nas mesta, kjer bi se lahko zgodilo kaj podobnega?

Ledenikov sicer skoraj nimamo več, lahko pa huda nevihta z močnim dežjem povzroči skalne podore in odlome ali zemeljske plazove, orkanski veter in pogošče udare strel. Verjetnejše pa je pomanjkanje vode za kočice, saj bodo poletja daljša in toplejša, sneg, če ga bo še kaj, se bo prej stalil, poletne padavine bodo bolj zgoščene, erozija bo močnejša, torej bo več odnašanja poti in smeri ter skalnih podorov. V Švici so lani poleti že zaprli nekaj koč, saj ni več ledenikov, iz katerih so te kočice dobivale vodo za kuhanje in pranje.¹

¹ Pred nekaj leti so za več tednov zaprli kočico Gonella nad dolino Aoste v Italiji.

Niso samo ledeniki žrtev globalnega segrevanja, čeprav so najbolj izpostavljeni zaradi taljenja ledu. Kaj vse povzroča segrevanje ozračja v gorah?

Kot že omenjeno, so zime krajše, toplejše, padavine so tudi pozimi zgoščene, menjavanje temperatur je hitro, posledično imamo tako na primer v gorah en dan več kot meter novega snega, drugi dan se temperatura dvigne in zelo visoko močno dežuje, tretji dan pa dež poneha in temperature se dvignejo visoko nad ničlo ... Skrajnosti so vse večje, prav tako temperaturna nihanja, vremenski vzorci, ki smo jih bili vajeni, ne držijo več. Dandanes po navadi s sneženjem močno piha, torej nastajajo klože, sneg se prenaša na druge lokacije (zameti) in težko je predvideti, kje je snežna odeja debela več metrov in kje samo nekaj centimetrov. Kaj vse povzroča segrevanje? Predvsem naše bivanje in način življenja na planetu in nesmotrna raba vseh naravnih virov. Vedno bolj se mi zdi, da smo izjemno sebična bitja, saj nam je pomembnejše trenutno lastno udobje kot normalen življenjski prostor za naše otroke.

Že več kot dvajset let se smučičišča spopadajo s pomanjkanjem snega in nekatera se za preživetje ukvarjajo s kolesarstvom in drugimi dejavnostmi, saj se od samega smučanja ne da več živeti. Kako spremembe vplivajo na vaš poklic, ki je sploh pozimi močno vezan na sneg in led?

Naša sreča trenutno je, da smo mobilni in lahko gremo tja, kjer sneg in led še pokrivata strma pobočja. Ampak takšen način dela ni vzdržen, saj z množič-

Ozaveščanje je bistvenega pomena, nič drugega ni tako učinkovito kot lastno razumevanje in sprejemanje odločitev. Težava je, da živimo v liberalni družbi, kjer je vse dovoljeno (pretirana svoboda enega pa omejuje svobodo drugega). Če se sam za nekaj odločiš, boš to sprejel, na primer zaščitno masko, ker s tem zaščitiš sebe, če pa jo z odlokom ukaže vlada, se ti zdi, da so kršene tvoje pravice. Rezultat je enak, gre le za vidik sprejemanja. Če se bomo sami odločili, da bomo naravo varovali, bomo to storili, če bo to predpisano, se bo zdelo, da smo v nekaj prisiljeni. Pa ne gre za kratenje pravic, ampak samorefleksijo in samoozaveščanje ter ohranjanje našega čudovitega planeta za prihodnje rodove.

nim transportom povzročamo še hitrejšo ogrevanje podnebja. Res te spremembe močno vplivajo na to, kako izvajamo svoje delo. Ima pa to tudi dobro stran – gostom lahko iz prve roke pokažemo, da se okolje res spreminja, da res vpliva na naše dejavnosti, in če jim je kaj mar, bodo to spoznanje odnesli domov in še sami začeli širiti okoljsko ozaveščenost in večkrat pustili avto doma v garaži in šli peš. Vsi mi smo hkrati del problema in rešitve.

Bodiva konkretna – kaj lahko ponudite strankam v gorah pozimi, če ni snega?

Če smo res konkretni, če v naših gorah ni snega, potem so takšne kot poleti, le da je malo bolj mrzlo.

*Gorski vodniki podnebne spremembe občutijo precej bolj intenzivno kot občasni obiskovalci gora.
 Foto Matevž Štular*

Z vidika posameznika je na videz nemogoče vplivati na izboljšanje ekološke slike našega okolja. Pa je res tako, če se omejuje samo na čas našega udejstvovanja v gorah?

Pomembno je, da se ljudem približa to krhko gorsko in naravno okolje, da sami vidijo, kako je, če je reka onesnažena, če smeti tlačimo pod skale in če živali nimajo več mirnega okolja, kjer bi lahko živele. Sam na turah na primer vedno pobiram papirčke in ovitke od energijskih ploščic in to počnem tako, da gostje to vidijo, in upam, da potem tudi sami poberejo kak odpadek. Druga možnost je, da jim razložimo, naj imajo zadržge na žepih oblačil in nahrbtnikov zaprte, tako da ne bodo izgubili ne mobilnega telefona ne smeti in uporabljene toaletnega robčka. Menim, da si mora človeštvo samo postavljati meje, zakone in omejitve, tako kot v dolinskem življenju. Če hočemo resne, otipljive rezultate, se bomo morali začeti pametno omejevati, gorski svet upravljati na vzdržen oziroma trajnosten način in dejansko izrabljati in uporabljati manj naravnih virov. Včasih se ni veliko potovalo, zdaj pa vsak konec tedna hočemo nekam iti. Več prometa, več porabe vsega ... To zelo slabo vpliva na naravo.

Vidimo samo pravice, ne pa dolžnosti. Ljudje se nismo pripravljani spremeniti, zato sem precej črnogled. Rešitev je porabljati manj, ves marketing pa nas prepričuje, da moramo porabljati več in več. Rešitev je v zmernosti, ne pa v razsipnosti! Z optimizmom me navdajajo samo mladi.

Kaj pravzaprav pomeni upravljanje gorskega sveta?

Gre predvsem za postavljanje omejitev, te pa si moramo postaviti sami. Če ni omejitev, je anarhija! Ljudi je toliko, da bomo v zelo kratkem času vse uničili, če se ne bomo omejevali. Povsod smo in povsod nas je vedno več. Vsi si želimo neokrnjenega okolja, hkrati pa ga nočemo zavarovati. Pritožujemo se, ker je cesta na Vršič polna avtomobilov, hkrati pa smo del te gneče sami. Bodimo odkriti: sebični in pristranski smo! Imamo organizacije, ki skrbijo za kočice, poti, narodne parke ... Podobno bi moralo biti povsod v gorskem svetu.

In kdo naj bi upravljal gorski svet?

Različne organizacije, in to z nekakšnim javnim soglasjem, tako da bo upravljanje vzdržno tudi v prihodnosti. Če poenostavim: na vsakem področju delujeta strokovna in širša javnost. Ko je na primer finančna kriza, strokovnjaki določijo ukrepe – pomoč podjetjem, ranljivejšim ipd., in mi to bolj ali manj sprejmemo. Ko je koronakriza, strokovnjaki predlagajo omejitve in mi se jih bolj ali manj držimo. Pri podnebni krizi pa v resnici ne naredimo ničesar. Nič se ne spremeni samo od sebe, zato si moramo sami postaviti omejitve. In tudi na tem področju imamo strokovno in širšo javnost. Gorski vodniki smo del strokovne javnosti, imamo izkušnje, nenehno se usposabljam,

v gorah preživimo večino svojega časa, opazamo vplive množic na okolje in vidimo morebitne rešitve, zato bi lahko sodelovali pri upravljanju gorskega sveta. Težava pa je, ker je človek sebično bitje. Gorski svet pripada vsem, zato si ga (neupravičeno) lastimo, hkrati pa ne skrbimo zanj.

Marsikje v tujini so takšne težave že rešili. Zakaj se pri nas nič ne spremeni?

Pri nas prevečkrat "izumljamo toplo vodo", namesto da bi prevzeli prakse, ki so ponekod učinkovite že več desetletij. V Kanadi, na primer, imajo omejitve vstopa v narodne parke že dvajset let. Moraš se prijaviti, včasih že eno leto vnaprej, in če ni prostora, ne moreš v park.

V tujini ponekod za transport uporabljajo konjske vprege. Smučišča v tujini manj negativno vplivajo na okolje, ker so prirejena za poletno sezono, pri nas pa zapirajo kolesarske poti, ki prinašajo dobiček in manj onesnažujejo. Zglede iz tujine bi lahko prilagodili svojim potrebam, ne pa da nenehno delamo enake napake. Zgrešene prakse slabo vplivajo na naravo, čas pa teče.

Vsak poklic doživlja neke vrste evolucijo ali razvoj glede na okoliščine, kjer ga posameznik opravlja. Kaj se dogaja s poklicem gorskih vodnic in vodnikov?

Seveda se tudi naš poklic oz. delo spreminja. Pred dvajsetimi leti se ni bilo treba spraševati, ali bosta pozimi sneg in led. Nizke temperature, ki so omogočale ledno plezanje, so trajale dalj časa, nenadnih otoplitev ni bilo toliko kot zdaj. Dejstvo je, da postaja gorsko okolje zahtevnejše in temu se bomo morali prilagoditi – biti še bolj pozorni, imeti še več znanja, predvsem sodobnega o trenutnih trendih, in s tem zavedanjem opravljati svoj poklic. Sam nabor dejavnosti pa se tudi počasi širi, predvsem v smislu prilagajanja našega poklica novim razmeram na terenu in v prenosu našega znanja in izkušenj na interdisciplinarno znanost varnosti pred naravnimi nesrečami. Prilagoditi pa se moramo tudi strukturi gostov, saj mlajše generacije (generacija X, milenijci, generacija Z) razmišljajo in delujejo popolnoma drugače kot njihovi starši, tako, da je tudi do njih treba pristopiti popolnoma na nov način in jim ponuditi novo, drugačno izkušnjo v gorah.

Kako? Je razlika dobra ali slaba?

Mladi imajo težave s pozornostjo, zato iščejo drugačne izkušnje kot starejši, tradicionalisti. Pozornost je pri mlajših zelo kratka in omejena; ves čas potrebujejo dražljaje, kakršne jim nudi na primer telefon. V naravi pa so impulzi čisto drugačni, tam gre bolj za samorefleksijo kot za zunanje dražljaje. Hoja lahko traja več ur, plezanje ves dan, vse poteka zelo počasi, to pa ni v skladu s potrebami mlajših ljudi, kar se mi zdi dolgoročno problematično. Gorsko vodništvo je manj adrenalinsko in impulzivno, kot na primer soteskanje, plezanje po feratah ipd. Zato skušamo ugotoviti, kaj si gostje želijo, in jim to tudi ponuditi.

Zelo veliko se naučimo že samo s tem, da opazujemo, kako se pogovarjajo, kako delujejo v naravi, kako se odzivajo ...

Zagotovo pa so mlajši dovtetnejši za varovanje okolja. Vidijo, kaj se dogaja, in želijo ukrepati, da bo svet boljši. Pri tem pa lahko vodniki naredimo zelo veliko, saj ljudje postanejo še bolj ozaveščeni in dovtetni za varovanje narave, če v gorah sami opazijo ali celo doživijo kakšno drastično spremembo; ko človek vidi staro fotografijo nekega ledenika in njegove ostanke pred sabo, ne more ostati ravnodušen. Mlajšim moramo približati naravo, morajo jo doživeti. Oni bodo morali spremeniti svet, če bodo hoteli preživeti. Če bodo bližje naravnemu okolju, ga bodo lažje varovali. Zaradi (navidezne) oddaljenosti ne občutimo teže problemov, kar je zelo velika težava. Otroci morajo biti čim več v naravi, da bodo kot odrasli razumeli njen pomen. Če nam komu uspe "odpreti oči" in ta pozitivno izkušnjo prenese drugim, širi svojo idejo, bo učinek viden. Kot val.

Si kdaj razmišljal, kaj bi počel, če bi te razmere v gorskem svetu prisilile v zamenjavo poklica?

Če imam kdaj slab dan ali je treba iti v slabe razmere, včasih razmišljam tudi o tem. A ta poklic je del mene in moje identitete in trenutno ne razmišljam o menjavi poklica. Sem pa že zdavnaj razčistil, da imam vedno možnost, da eno končam in začnem drugo. Življenje

je kratko in zakaj človek ne bi poskusil še česa drugega. Ko sem bil najstnik, sem želel biti vojak ali pilot helikopterja, a za to sem zdaj že prestar. Sem pa po izobrazbi dipl. varnostni inženir, tudi gorskokolesarski vodnik in trener športnega plezanja, tako, da delam tudi na teh področjih, ki so tesno povezana s plezanjem, varnostjo in gorami. Če zaradi bolezni, nesreče ali poškodbe ne bi več mogel v gore ali biti aktiven, bi bila pa to težava, da. Če se to zgodi, se bom s tem ukvarjal, takrat, ko bo treba. Pred ekrani ne sedim preveč rad.

Kaj se bo s poklicem gorskega vodnika po tvojem mnenju zgodilo v naslednjih desetletjih?

Hmmm ... Glede na to, kako se razvijata turizem in človeštvo, sem prepričan, da nam dela ne bo zmanjkalo, vsekakor bo povpraševanja po naših storitvah vedno več, za to je več razlogov – eden je vedno več ljudi v gorah in upravljanje teh množic bo zahtevalo različna orodja in mi smo lahko eno izmed teh orodij. Drugo je, da ljudje postajamo vedno večji "motorični debili" in odtujeni od pristnega gorskega okolja, zato družba profesionalca nikoli ne bo odveč. Tretji je prevzemanje odgovornosti, ki pa je tema, o kateri se zelo malo oz. skoraj nič ne govori, in gorsko vodništvo je eden redkih poklicev, ko človek za svoje delo, dejanja in morebitne napake odgovarja neposredno, zato svoje delo opravljamo toliko bolj resno in profesionalno. ●

*Skalni podor pod Glavo (2426 m) ob nekdanjem spodnjem robu Triglavskega ledenika.
Foto Miha Pavšek*

Mire Steinbuch

Imam tri ali štiri angele, ki so v dobri formi

Pogovor z Lado Vidmarjem

O sebi (letnik 1957) pravi, da je umetniška duša. Bo kar držalo, po stenah velike sobe visi kar nekaj slik, risb in grafik, katerih avtor je večinoma on. Na nizki omarici stoji krasna skulptura, konjska glava v skoraj naravni velikosti iz črnega apnenca, spolirana do temnega sijaja, delo njegovih rok.

Trasiral, prehodil in napisal je vodniček *Učna pot Žlebe Jetrbenk*, ki ga je izdalo TD Žlebe - Marjeta. Poje v dveh zborih. Dolgčas je po njegovem človekov najhujši sovražnik.

Romantike na poti po Turčiji ni manjkalo.
Foto Lado Vidmar

Je bil prvenstveni vzpon v slapu Lucifer leta 1979 vaš prvi odmevnejši vzpon?

Pravzaprav ne. Kot pripravnik sem šel z Vanjo Matijevcem v Chamonix. Namenila sva se v Grandes Jorasses. V "slovenskem" kampu za britofom sta bila tudi Franček Knez in Jože Zupan. V pogovoru se je razkrilo, da imamo vsi štirje enak cilj, še nepreplezano linijo med dvema stebroma, in dogovorili smo se, da gremo skupaj. Do takrat v ledu sploh še nisem plezal. Šele v Chamu sem kupil cepin, ledno kladivo in dereze. Franček in Jože sta vstopila prva, midva za njima. Po prvem raztežaju sem rekel Vanji: "Boš ti naprej plezal, a ne?" "Ne, ne ... žabo vržeš v vodo, potem pa plava ali utone." Tako sva plezala menjaje se v vodstvu vso smer. V skalnem prehodu na tretje ledišče se mi je zlomilo ledno kladivo. V tistem vodnem ledu sem imel velike težave in pomislil sem, da bi bilo za take primere doma dobro trenirati. Smer

smo preplezali,¹ ko smo se vrnilo v mesto, sem šel v trgovino reklamirat kladivo. Trgovec ni hotel dati novega, češ, če si ga zlomil, si ga pač zlomil. Ko smo mu povedali, kaj smo preplezali, je šel preverit v vodniški urad, nato mi je dal novo kladivo. Ta smer je bila zame prelomnica, ker sem videl, da se da. Bilo mi je zelo všeč, led mi je ustrezal vso kariero.

Matijevce je treniral smučarje. Vozil se je v Kranjsko Goro in v Mokrih pečeh videl zamrznjen slap. Predlagal je, da ga preplezamo. Odlično, to bo dober trening. V reviji *Mountain* sem namreč prebral, da so na Škotskem že plezali slapove direktno iz morja, v srednji Evropi pa to še ni bilo razvito.

V Martuljek smo prišli opremljeni kot marsovci, ker je po slapu ponekod še tekla voda. Z nama je bil še pokojni Blaž Oblak, s katerim sva veliko plezala. Za poskus smo preplezali prvi raztežaj. Ugotovili smo, da tisti dan ne bo šlo do vrha in pustili fiksirano vrv. Ko smo se naslednji teden vrnilo, je bila deset centimetrov pod ledom. Na srečo smo imeli s seboj vrv in slap preplezali. V zgornjem, najbolj navpičnem delu slapa led ni bil gladek, v njem so bile šalce, po katerih sem plezal v rokavicah, brez cepinov. To je bilo doživetje, ki ga človek ne pozabi, uvertura v resen alpinizem.

V Fanske gore ste odšli pri 22 letih, po treh letih plezanja. Bili ste drugi najmlajši v desetčlanski odpravi. Na splošno je bila vsa ekipa mlada, tako po starosti kot po plezalskem stažu. Kakšna izkušnja je bila to?

Z Blažem sva bila izbrana v odpravo mladih perspektivnih alpinistov v Tadžikistan, v Fanske gore. Toda Blaž se je ponesrečil z zmajem. Po pol leta kome si je opomogel, plezal pa ni več.

Težko mi je bilo iti brez njega na odpravo, ostal sem brez sopezalca, vendar sem plezal z Jankom Humrom in Jožetom Rozmanom. Odpravo imenujem tragična; Kolar je še isto zimo zmrznil v Franciji,

¹ Prvenstvena Slovenska smer, ED-. (op. ur.)

Plezalca pod vršnim grebenom Trisula I
Foto Lado Vidmar

Lado Vidmar med vzponom na Trisul I po prvenstveni
Spominski smeri Aleša Kunaverja Foto Vanja Matijevc

Marka Šurca je pod Triglavom pokopal plaz, Mišo Čulk in Janč (Ivan Lesjak iz Celja, op. ur.) sta se ubila v Tofani, tako da smo samo čakali, kdo bo naslednji na vrsti. Tistega pol leta je bilo hudo.

Dvodnevno prečenje 15-kilometrskega Kulikalonskega grebena, kategorije 5 a, vse nad 4000 metri, en vrh 5170 metrov. Ste s tem vzponom dosegli republiški razred?

Greben je bil kar prijeten, z enim tehničnim detajlom. Ja, zanj sem dobil republiški razred.

Bili ste tudi v odpravi na Novi Zelandiji.

Plezali smo na območju Mount Cooka, 3764 m. Luka Karničar, Janez Benkovič, Janko Plevel in jaz smo šli na vrh. Na sestopu se je Luka ponesrečil pri skoku čez krajno poč. Mislim, da je spodaj suh sneg, a je z derezami pristal na ledu in si zlomil levi gleženj. Janez in Janko sta ga oskrbela, jaz pa sem pohitel do bivaka in poklical helikopter. Luka je ostal v bolnišnici v Christchurchu, z Benkovičem sva šla v Carolino, jugovzhodno steno Mount Cooka. Visoka je skoraj 1800 metrov, v njej je viseči ledenik z dva raztežaja visokim odlomom. To je bilo, bi rekel, poetično plezanje, ves čas je nekaj pokalo. Začela sva ob enih zjutraj. Ravno do svitanja, ko je začelo leteti dol, sva priplezala do odloma. Na srečo je bil teren tak, da sva se lahko vzpenjala po snežnem grebenčku in je padalo mimo naju.

S Plevelom sva šla na Mount Dixon, 3044 m, čudovit hrib, na pristopu sva morala prečiti zelo razdrapan ledenik, ki mu zaradi razpok pravijo Nora milja. Nalotela sva na pet metrov široko razpoko, katere dna nisva videla. Čez njo je bil snežni most. Ker sem bil lažji, sem šel prvi. Nato sem varoval kolega, zdržal je tudi njega. Plezanje po ostrem grebenu, zdaj po desni zdaj po levi strani, pa je bilo čista poezija.

Ste s temi vzponi priplezali v zvezni razred?

Tako je.

Kako ste prišli v alpinizem in kaj vam je dal?

Otroštvo sem preživel v Žlebeh. Rad rečem, da smo z dreves zlezli v šolo. Domov smo prihajali strgani in umazani. Oče nam je izprašil hlače, mama nas je nasitila in naslednji dan se je zgodba ponovila. Želel sem smučati. Nekaj časa sem celo treniral v Ljubljani pri Olimpiji, toda spoznal sem, da tako ne bo šlo. Uvidel sem, kako resna zadeva je ta šport. Bogatejši so si privoščili treninge v Kaprunu in drugod, jaz pa sem ostajal doma. Bil sem razočaran, a oče me je razumel in povedal, da je v Colorju nekdo, ki hodi pozimi smučat v hribe. Leta 1974 so me povabili na prvomajski turni smuk. Ogromno snega, noro lepo vreme. Takrat me je turna smuka zasvojila. Spomladi so me povabili v Turnc. V skali sem se dobro počutil in začel plezati pri AO Medvode. Medtem ko sem bil pri vojakih, so se v alpinističnem odseku sprli s planinskim društvom, ker jim je obljubilo najlonsko vrv – takrat so bile še konopljine –, če bodo pobarvali vse lesene dele v planinskem domu v Tamarju. Ker se

Zemljevid doslej
prehojene poti Lada
Vidmarja
Foto Peter Košenina

*Janko Plevel v steni Mt. Dixona, spodaj ledenik Nora milja
Foto Lado Vidmar*

PD ni držalo dogovora, so člani AO Medvode odšli k PD Šmarna gora in tam ustanovili AO. Bil sem še pripravnik in nastal je problem, ker sem plezal v Jorassih. Mene je Matijevc vzel pod peruti, veliko sva skupaj plezala. V tem odseku nisem ostal dolgo, ker ozračje ni bilo dobro. Štirje smo prestopili k Rašici, poleg mene še Matijevc, Knific in Oblak. Tam je bila mlada, zdrava, ambiciozna družina, sprejeli so nas z odprtimi rokami. Organizirali smo odpravo v Ande in na Trisul.

In kaj ste imeli od alpinizma?

Odprl mi je pogled od zgoraj, drugačen pogled tudi glede resnosti, in samozavest. Imel sem srečo, da se mi nikdar ni nič zgodilo, tudi mojim soplezalcem ne. Če greš plezat ali smučat v hribe, moraš biti prepričan o sebi, o tem, kaj si sposoben narediti, in biti vztrajen. Ne moreš sredi stene reči: meni se ne da več. Ta miselnost mi je pomagala tudi pozneje v življenju, ko sem s prijateljem odprl tiskarno. Lotiti se je treba stvari, za katero si zrel, in ne iti čez svoje meje. To rešuje življenje, predvsem v hribih, na morju ali v tveganih situacijah. Alpinizem je pustil močan pečat v mojem življenju.

Kako ste med plezanjem obvladovali strah?

V bistvu me niti ni bilo strah. Mogoče malo treme, ko sem plezal sam in se zaplezal, na primer v Zajedi Šit, in mi še danes ni jasno, kako sem se izmotal. Po smeri Jesih-Lipovec sem pri sestopu tekel, tako se mi je zdelo vse lahko. Ko smo šli na Mount Cook, sem bil tako zaspan in odsoten, da se ne spomnim zadnjih

Blaž Oblak v Medvoški smeri v Travniku, prva zimska ponovitev Foto Lado Vidmar

sto metrov pod vrhom, niti tega, kako smo prišli nanj. Izgubil sem kontrolo nad gibanjem, malce sitna stvar. Kot otroke nas je mama, energična, močna in spretna, učila, da strahu ni, da je strah votel, okrog ga pa nič ni. Strahu, ki bi me oviral, nisem nikoli poznal. Strah včasih povzroči pozitivno reakcijo na tisto, kar ti stoji nasproti, naj bo stena, človek, žival, kar koli. Privzgojen občutek, da strahu ni, se mi zdi pomemben, če se ukvarjaš s stvarmi, ki so morda na robu.

Kdaj ste presmučali Pallavicinija v Grossglocknerju?

Še pred tem smo presmučali Hudičev žleb v Priskanu. Dolga, lepa in zahtevna smuka. Nato je Vanja Matijevc rekel, da bi se dalo peljati tudi po Pallaviciniju. Pridružil se nama je še Franci Mrak. Vanja je imel kamero in je snemal. Prismučali smo skoraj na ledenik Pasterze/Pastirica. To je bilo leta 1978/79. Danes ga ne bi mogli, preveč skale je zunaj. Jaz sem bil bolj korajžen kot odličen smučar. Saj sem znal, a v primerjavi z Lukom ali Davom Karničarjem smučanje ni bilo tako elegantno in estetsko, a je zadoščalo, da sem se obdržal v strmini. Naslednje leto sem smučal z vrha Jalovca. Presmučal sem še nekaj drugih grap v Julijcih.

Leta 1987 ste bili vodja odprave na Trisul, 7120 m. Medtem ko sta Vlasta Kunaver in Sandi Marinčič z vrha poletela s padalom, ste vi izbrali daljšo pot v bazni tabor in prečili čez vrhova Trisul II in Trisul III. Lahko poveste kaj o tem?

Še pred tem smo bili na Salkantayu, 6271 m, v Peruju. Odpravo je vodil Matjaž Deržaj, sin Eda Deržaja in

Mire Marko Debelak, ki je tam že bil. Preplezali smo lepo smer, Japonski greben, z dvema bivačkoma. Prvi je bil edinstven. Rov, dolg okoli osem metrov, skozenj smo se splazili po trebuhu, nato snežna jama s "plažo" – pesek, pokrit z vodnim ledom. Za drugega smo pod vrhom izkopal snežno luknjo, v kateri smo čepeli vsi štirje.

Odpravo na Trisul je predlagal Vanja. Naš generalni pokrovitelj je bil Donit, v katerem sem bil zaposlen. Dvakrat sem "prebarval" dimnik, da je bila finančna podpora upravičena. Nad baznim taborom je bila stena, nato plato do glavne stene. V prvi steni smo preplezali novo smer, Donitovo, ker je bil glavni sponzor. Tudi čez glavno steno Trisula smo potegnili novo, Spominsko smer Aleša Kunaverja, v slogu plezanja Jorassesov, z enim bivačkom. Vlasta in Sandi sta nosila s seboj padali, poletela z vrha in po 20 minutah pristala v bazi. Ostali smo sestopali peš. Po grebenu smo prečili na drugi vrh, nato še na tretjega. Že v temi smo sestopali z njega, delno po zadnji plati, delno po nogah. V slabi svetlobi čelke je Čopek² padel čez 50-metrski skok in si potrgal vezi na obeh kolenih. Iz bivač vreče in smučarskih palic smo napravili improvizirana nosila in ga nesli po ledeniku proti baznemu taboru. Po treh dneh na gori smo bili že utrujeni, pogosto smo ga spustili na tla, tako da je res trpel. Nasproti sta nam prišla Sandi in Vlasta. Sandi si ga je naložil na štuportamo in ga z našo pomočjo prinesel do baznega šotora. Zvezni oficir je šel v vas po nosače, ki so ga nosili v dolino kot v *Bitki na Neretvi*. Še prej sva šla z Vanjo nazaj na plato, ker sva tam pustila smuči, in se odpeljala v bazo. Načrt, da bi smučala s Trisula I je sicer propadel, a na koncu se je vse srečno končalo.

Na spletni strani ameriške revije *Alpinist* so leta 2017 objavili članek o Frančku Knezu, v njem je fotografija, na kateri ste vi med plezanjem v Grand-dess Jorasses. Kako je bilo plezati s Frančkom?

Tega članka ne poznam, samo tistega iz revije *Mountain*, kjer so nas zamenjali za Čehe.

V zgornjem delu smeri v Jorassesih je bil strm led, v njem so tičali zamrznjeni manjši kamni. Ni mi bilo jasno, zakaj je Franček snel dereze in v čevljih plezal po tistih kamenčkih. Mislili smo, da bo zdaj zdaj priletel dol. Varovališče je bilo bolj kot ne provizorično in ne bi zdržalo sunka. Verjetno bi se vsi odpeljali. Franček je ljubil skalo, težave v skali. Ledu očitno ne. Bolj je zaupal primrznjenim kamnom. Zame je bil uganka, prijeten človek, ambiciozen, vse mu je bilo lahko. Plezal je smeri, ki se jih drugi niso lotili, kajti njegova optika je delovala drugače. Mi smo vedno iskali naravne, logične prehode, tako so nas takrat učili, Franček pa je poiskal tisto, kar nikomur niti na misel ni prišlo. Bil je izvrsten plezalec in sem bil izredno žalosten, ko sem izvedel, kako tragično je končal.

² Slavko Frantar. (op. ur.)

Prečenje grebena proti Trisulu 2 in Trisulu 3
Foto Lado Vidmar

Radi tudi pešačite, prišli ste že do obale Atlantika. Menda nameravate po etapah prehoditi ves svet. Ali to drži?

Ne okoli sveta, pač pa v Tibet do Lhase. Prišel sem do kitajske meje, pot naprej mi je preprečil covid. Ali bom nadaljeval čez Kitajsko in mogoče prečil Ameriko ter zaključil krog ... imam 65 let, a glede na to, da je moj oče do 80. hodil okoli, mi ostane še kar nekaj aktivnih let. To je bila na neki način provokacija. Leta 2007 je v prijateljski družini petih parov v Žlebeh nekdo načel temo *Camina*; da se bodo peljali do meje s Španijo in šli do Atlantika. Rekel sem, da se gre na romanje od doma. To pojdi pa kar ti, so rekli. Na to smo potem pozabili. Začel sem graditi hišo, odprl svoje podjetje, ustvaril sem si družino in pod alpinizmom potegnil črto. A nekaj moraš početi in pomislil sem na hojo od doma čez Italijo, Francijo, Španijo in Portugalsko do Atlantika. Leta 2009 sem startal od doma po Zgornje-savski dolini v Trbiž, mimo Cortine in italijanskih jezer, skozi dolino Aosta, čez mali St. Bernard do Albertvilla. To je bila prva etapa, dolga 1200 kilometrov. Prebral sem knjigo Shirley MacLaine o Jakobovi poti in mislil, da piše pravljice o tem, kaj se dogaja hodcu. Vendar se je meni dogajalo enako. V Kanalski dolini

Najprijetnejša je pot s pogledom na gore, Iran.
Foto Lado Vidmar

sem imel občutek, da nekdo sedi na *ruzaku* in mi pri-poveduje, kod gre prava pot; ko sem prehodil Passo Mauro, sem pomislil, da bi prav prišel studenček z lepim razgledom, in čez dva kilometra sem naletel na točno tako mesto. Ko hodiš sam, doživljaš pot čisto drugače; to je nepredstavljivo. Pod Malim sv. Bernardom je sredi ceste stal velik ovčjak in začel hoditi z mano. Podil sem ga stran, za nama se je nabrala kolona vozil. Vpili so name, naj umaknem psa s ceste. Dopovedoval sem jim, da ni moj. Pes me je pred San Bernardom prišel počakat ... Zelo simbolično!

Sopotniki na poti po
Tadžikistanu
Foto Lado Vidmar

... brez sodčka?

Ni imel sodčka. Tako stvar jemlješ drugače, ker se dogaja drugače kot v vsakdanjem, racionalnem življenju, kjer bi rekel: marš, poberi se. Ko psa ni bilo več, sem se ustavil in zapisal celo zgodbo. Ta prva pot je bila najbolj sentimentalna. Na njej sem spoznal, da se nikamor ne mudi, da se s problemi, ki niso moji, nima smisla ukvarjati; če mi nekdo reče, da sem osel, je to njegov problem, jaz zase že vem, kdo sem. Prideš do določenih resnic.

Naslednje leto sem se s tovornjakarjem peljal do Monte Carla in od tam peščil čez provansalske Alpe, nato čez centralni masiv Francije, mimo Lurda in čez Pireneje do Pamplone. V tretji etapi z letalom do Santanderja, peš nazaj na Bilbao do Pamplone, čez osrednjo Španijo in Portugalsko do obale Atlantika, kjer sem z 20-metrskega klifa strmel na morsko širjavo pod mano.

Torej, zahod sem končal in kaj zdaj? Svilna pot. Od doma sem zakoračil čez nekdanjo Jugo, Bolgarijo, Turčijo, Iran ... Želel sem čez Afganistan, a so mi dvakrat zavrnilo prošnjo za vizo. Z letalom sem se zapeljal v Uzbekistan do Samarkanda, nato peš v Tadžikistan in po 40 letih spet videl Fanske gore; nato čez čudovit prelaz, kjer sem se tako izgubil, da sem prišel nazaj na izhodišče. Krenil sem proti pet kilometrov dolgemu neosvetljenemu predoru Anzob, imenovan tudi Predor smrti. Pred njim sem štopal avtomobil, s katerim sem se zapeljal skozenj. Prišel

sem do Dušanbeja, nato vzdolž afganistanske meje v Kirgizijo. Zadnjih 250 kilometrov je bila med nekdanjo kitajsko mejo in Rusijo taka žičnata ograja kot nekoč okoli nacističnih taborišč. Prehodil sem petsto kilometrov čez Pamir, na višini štiri tisoč metrov, prelazi čez 4800 metrov. Enkratno doživetje, ljudje so tam izredno prijazni; popoln odklop. Rad bi šel skozi Himalajo, a najprej do Biškeka v Kirgiziji, nato čez območje Kitajske, kjer živijo Ujguri. Od nekega kole-sarja sem zvedel, da to najbrž ne bo enostavno, njega so vseskozi spremljali agenti. Ni smel z nikomer govoriti, nič fotografirati. No, ne vem, kako bodo mene, pešca spremljali. V Pakistanu po Karakorum *Highwayu* do Islamabada in, če se bo dalo, čez Kašmir v Dharamsalo, čez Indijo v Nepal in nato v Tibet.

Ker se zaradi covidnih ukrepov leta 2021 ni dalo potovati, sem ob 30-letnici samostojne Slovenije vsak dan obkrožil občino Medvode in vsakič naredil 60 kilometrov in 1800 metrov višinske razlike. To je bilo bolj utrudljivo kot hoja po Pamirju. Tudi letos še ni bilo mogoče potovati na vzhod, zato sem aktiviral plan B – od najjužnejše do najsevernejše točke Evrope, da bi naredil podoben križ čez Evropo, kot ga je Viki Grošelj čez Nepal. Iz Palerma sem šel na jug Sicilije, ob vzhodni obali do Mesine in po sredini Italije do doma, kar je zneslo 2600 kilometrov in 54 dni. Povprečno prehodim 50 do 60 kilometrov na dan. S seboj nosim šotor, nahrbtnik tehta 17 do 19 kilogramov. Hoja od doma na sever pa me še čaka.

Ali vsako etapo do potankosti načrtujete ali kaj pustite za sproti?

Po duši sem malce bleferja. Kupim zemljevid države, v katero bi šel, ga raztegnem, si natočim en viski, vzamem signir in iščem najenostavnejše prehode po cestah, ki so označene na avtokartah. Niti na Google ne pogledam. Pustim si odprta vrata do te mere, da imam vedno nov pogled na vse, kar prihaja. Na poti se je treba dostikrat obrniti nazaj, da vidiš, kod si hodil. Ti pogledi v drugo smer so drugačni, novi; zanimivo spoznanje. Dopuščam si presenečenja, to je tudi motivacija, da hodiš. Ko na ravnini zagledam hribe, si oddahnem in ne mislim več na noge. Sem pa v Turčiji, od Ankare proti Kapadokiji, na tisti prepisni planoti z ravnimi cestami spoznal, da je tudi to krasen izziv, saj ne vidiš konca ceste in je na obzorju samo še črtica. V Iranu je bilo skoraj 50 kilometrov ravne ceste, zgrajene kot avtocesta z odstavnim pasom, ki mi je bil na voljo. Ceste, ki skozi stepo vodijo v neskončnost, v piko na obzorju. Fascinantno.

V Tadžikistanu sem imel ves čas gore pred očmi, od Fanskih in naslednjih grebenov do Pamirja. A ta tura me je precej zdelala. Izpod Pik Lenina je privdjal snežni vihar. Bil je lep, toplo sončno vreme, nato se je pooblačilo, začelo rositi, kar naenkrat je začelo močno pihati in deževati. Dež je prešel v sneg, ki ga je nosilo vodoravno. Bil je dve do tri stopinje, da se je lahko še topil. Hodil sem v sandalah, oblekel vse, kar sem imel. Da sem prehodil deset kilometrov do

kirgiške meje, sem se moral pošteno zbrati. To je bil test vseh dotedanjih izkušenj, hribovskih in pohodniških. Na meji me je carinik pustil čakati zunaj, ker se je pogovarjal po telefonu. Med graničarji sem izprosil kotichek in razmajan stol pri gašperčku, da sem se malce ogrel. Od tam dalje sem do Sari-Tasha, ki je križišče karavanskih poti, štopal. Nameraval sem iti do 800 kilometrov oddaljenega Biškeka, a mi je slabo vreme tako izpilo moči in ubilo voljo, da sem štopal do Oša, iz Biškeka pa z letalom domov. Ta krasni predel Kirgizije z jurtami in čredami konj me še čaka.

Kaj je, poleg hoje, skupno vsem etapam?

To, da grem sam. Dostikrat me vprašajo, ali sem sam. Moram reči, da so zlasti na vzhodu izredno prijetni ljudje. Zahodnjaki smo precej zadržani, Evropa je bistveno bolj pusta in zategnjena do tujcev, kot so vzhodnjaki. Vabili so me na čaj. V Pamirju so me povabili k sebi, po tleh razgrnili prt, ponudili vse, kar so imeli pri hiši. Takega stiska rok, kot sem ga doživel z nekim Turkom, v življenju ne bom pozabil; iskren, v tisti stisk je pretil ves svoj značaj, ki je bil čudovit. Ker si sam, imajo občutek, da so oni močnejši, so suvereni, ni jih strah. V Tadžikistanu sem vprašal moškega, kje lahko kupim kruh. V tistih koncih so hiše redko posejane, ni trgovin. "Pojdi do prve hiše, reci, da rabiš kruh, pa ga boš dobil," je odgovoril. V Turčiji na tržnici sem hotel plačati tri paradiznike in čebulo, pa me je ženska spodila. Ko sem še kar vztrajal, se je razjezila. Povabijo te na čaj in vprašajo, koliko žena imaš. Ko odgovoriš eno, se ti smejejo. Ko rečeš, da je še ta preveč, se krotajo. Ko popiješ drugi čaj, jim že zmanjka vprašanj, začnejo se pogovarjati med seboj in ti odideš. Na poti imaš čas, da začneš razmišljati, poglobiš se vase. Načneš neko temo, da ti pot mine. Noge grejo svojo pot, glava svojo. Gledaš, vse vidiš, vse čutiš; vidiš vsako miško, živali, začutiš deželo tako, kot je.

Higiena je velik problem. Kjer je voda, je umazana. Kjer je kolikor toliko čista, je škarpa ali trnje in ne moreš do nje. Ko sem se umival slečen do pasu, je prišel mimo možakar in rekel, da se moram obleči. Njihove običaje je treba spoštovati. Ko sem v Turčiji v Doğubayazitu prišel k frizerju – po mesecu dni postaneš malce zaraščen –, sem videl, kako si je stranka, ki je bila pred menoj na vrsti, umila obraz v lavorju, frizer mu je dal brisačo, da se je obrisal. Jaz sem na koncu naredil enako, le da je bila moja brisača vsa rjava. Pokažem jo frizerju, ki je mislil, da mi je dal tako umazano. I'm sorry, I'm sorry. Takoj me je peljal na čaj in se opravičeval. Nisem mu mogel dopovedati, da sem bil jaz umazan.

Zdi se mi, da se pohodništvo na način, kakršnega imam jaz, bistveno ne razlikuje od alpinizma. Ima vse elemente, ki jih vsebuje alpinizem, razen da je stena pokonci postavljena ravnina; je ravno tako zahtevno, zanimivo, dodatno pestrost mu dajejo stiki z ljudmi. Poti so me obogatile s spoznanji, da je svet v principu prijazen. Izogibam se velikih mest, kjer anonimnost povzroča težave. V vaseh so ljudje odprti, sproščeni,

Sončni zahod ob Karakulskem jezeru, Tadžikistan Foto Lado Vidmar

pripravljene pomagati, se pogovarjati, četudi ne znaš ene besede njihovega jezika, se razumeš s pogledi, kretnjami.

Veliko fotografirate?

Na vsaki poti naredim okoli 1500 fotografij, izmed katerih jih približno 300 izločim v ožji izbor. Vsako leto po zaključku poti pripravim tudi predavanje.

Ste član TD Žlebe - Marjeta. Redno sodelujete pri organiziranju fotografskih razstav. Menda ste vodja projekta Galerija pod kozolcem.

Nekaj časa sem bil predsednik tega društva. V vasi je stal propadajoči kozolec, zaščiten kot kulturna dediščina. Lastnik ga ni uporabljal. Z njim smo se sporazumeli, da ga bomo obnovili. Na late smo montirali okvire 1,5 m x 1 m, v katere vlagamo fotografije in jih na pol leta menjamo. Letos je bila 12. razstava. Odprtje razstave je imel alpinist in pilot Matevž Lenarčič, predstavili smo tudi Marka Prezlja, zdaj Vikija Grošlja. Razstave so lepa popestritev za obiskovalce naše vasi. Selimo se še v Medvode pred knjižnico in v Zbilje na Zbiljsko dobrovo. V veselje mi je organizirati razstave, ker obenem spoznavam zanimive fotografe z različnih področij delovanja. ◉

Prometni znaki in ruski asfalt v Pamirju, Tadžikistan Foto Lado Vidmar

Massimo
Cappuccio

Iz angleščine
prevedel
Mire Steinbuch

Lofoti

Arktični Karibi

Nad fjordi se med visokimi skalnimi stenami in belimi peščenimi plazami iz morja dvigujejo markantne gore. Vrhovi, ki jih uokvirja temno modro nebo, sijajo v posebni svetlobi, ki je možna samo na Arktiki, poleg tega pa še pravljичne vasi z značilno barvitimi hišami kot slikarjev podpis na velikem platnu. Lofoti so resnično čarobni kraj na vrhu seznama želja tistih, ki ljubijo veličastne pokrajine, kjer je narava vrhovni vladar.

Stian Bruvall v počasi
stene Skiloperen v
sektorju Festvag
Foto Massimo
Cappuccio

To norveško otočje, ki je onstran polarne kroga, je resnično naravni raj, koncentracija naravnih lepot, vraščenih v enkratno in presenetljivo okolje, očarljiv kraj, tako lep in slikovit, da ostanete brez besed. Tu so dih jemajoče panorame fjordov in gora, še mogočnejših v arktični svetlobi in magičnih barvah, ki jih ustvarjajo edinstveni pojavi na teh zemljepisnih širinah – od *aurore boealis* ali severnega sija, ki plapola na nebu od septembra do marca s svojimi hipnotičnimi svetlobnimi trakovi, do polnočnega sonca, ki naredi poletne dni praktično brezkončne, kar je za nas plezalce pravo darilo.

V pokrajini, ki se je oblikovala skozi ledeno dobo, se dolga gorska veriga z več kot tisoč metrov visokimi vrhovi vije od severa proti jugu vzdolž petih glavnih otokov in ustvarja kompleksno ozemeljsko obliko, idealno za dejavnosti na prostem v vseh letnih časih. Predvsem plezanje, trekking in smučanje, a tudi veslanje v kajaku in deskanje vzdolž nazobčane in razgibane obale. Dejansko so Norvežani in zlasti prebivalci Lofotov veliki ljubitelji športov na prostem in nikoli ne zamudijo priložnosti, da bi šli iz hiše in se posvetili svojemu najljubšemu športu.

Na Lofotih je plezanje sinonim za *trad*, za tradicionalno plezanje v čistem slogu s strogo etiko, ki stežka podleže "varnosti" svedrovca; fraza, ki jo je Doug Scott vgraviral v pult lokala Klatrekaféen, zbirališča plezalcev na Lofotih, pove vse: "Športno plezanje je kot prehranjevanje pri McDonald'su – veš, kaj dobiš." Tukaj se pleza samo v granitu, večinoma večrazte-

čajne smeri v počeh, ki brazdajo velike stene, često z vstopom skoraj v višini morske gladine, in vse do vrha stene. Mnogi vrhovi so visoki okoli petsto do šeststo metrov, najvišji presegajo tisoč metrov. Smeri so zelo logične in sledijo sistemom zajed in počti, seveda ne manjka tudi vzponov v ploščah ali bolj razčlenjenih strukturah; posledica je zahtevno plezanje, ki terja dobro menjavanje različnih tehnik plezanja. Pravzaprav je na Lofotih v razpokah pravilo oporno plezanje z rokami in nogami v opoziciji, in zdi se, da so domačini res ponosni na to vrsto plezanja; zdi se jim zelo zabavna, za nas Sredozemce pristop ni tako neposreden in pridevnik zabavno pogosto zamenja izraz boleče. Zaradi tega je zelo priporočljivo s seboj prinesiti posebne plezalnike za počti. Ni slučajno, da vsi domačini in domači gorski vodniki uporabljajo TC Pro od La Sportive.

Tudi pri ocenjevanju težavnosti, poleg uporabljene norveške lestvice, ki se precej razlikuje od francoske in lestvice UIAA, opazimo njihovo nagnjenje do počti, pogosto ocenjenih kot nekoliko "ozko". Večina vzponov je v celoti v tradicionalnem slogu, se pravi po vsej dolžini brez že nameščenih varoval. Seveda so izjeme, tu in tam lahko najdete nekaj delno opremljenih smeri, vendar so prava redkost.

Športnega plezanja je tukaj malo, gotovo nihče ne pride sem gor zaradi plezalnega vrtca. Najbolj znano plezališče je Eggum na otoku Vestvågøya (osrednji otok med petimi glavnimi otoki). Eggum je velika previsna jama, ki ponuja nekaj lepih atletskih smeri,

Stian Bruvoll v steni
Huggormen v sektorju
Pianokrakken
Foto Massimo
Cappuccio

in čeprav je skala vedno granitna, tako kot na vseh otokih, stena premore tako množico različnih oprimkov, da je plezanje razgibano kot v apnencu, poleg tega je to eden redkih krajev na otokih, kjer lahko plezate v dežju.

Drugo plezališče je Sandvik, nedaleč od vasi Kabelvag na najsevernejšem otoku Austvågøy. Ta stena se dviga tik ob morju, prvi sončni žarki jo obsijejo že zjutraj; ima le malo smeri, toda vse so tipične – previsne in atletske.

V Kabelvagu je v mestnem športnem središču tudi umetna plezalna stena, središče zbiranja lokalnih plezalcev in edini prostor, kjer lahko med dolgo norveško zimo prijemate za oprimke.

Na raznih otokih je veliko plezalnih območij, toda najbolj priljubljeno in z največjo gostoto smeri je gotovo tisto med Svolvaerjem in Henningsvaerjem na otoku Austvågøy.

V Henningsvaerju je nekaj najbolj znanih in priljubljenih skalnih tvorb na Lofotih; veliki steber Presten je morda med najslavnejšimi in najbolj zaželenimi, toda večina plezalcev se zadržuje v stenah Pianokracken, Gandalf, Festvag in Djupfjord. Nekatere smeri se začnejo precej blizu ceste, v njih plezate z lepim razgledom na otočke pred Henningsvaerjem.

Po drugi strani je v Svolvaerju ena najbolj znanih tvorb na Lofotih, Svolvaergeita, krasen steber z dvema rogljema na vrhu, znan zaradi skakanja z enega roglja na drugega. To je ena najbolj priljubljenih smeri za vodnike z gosti in nič nenavadnega ni, če na majhnem vrhu vidite kar nekaj plezalcev.

Vsi *tradi*, od posameznih raztežajev do lahkega grebenskega plezanja in velikih sten z več kot desetimi raztežaji (v redkih primerih več kot dvajsetimi kot na Helvetestindenu, 606 m), so domena tistih, ki ljubijo čisto plezanje, zatiče in *frende*. V steni ne boste našli ničesar, niti na stojiščih ne, to upoštevajte pri opremi, ki jo morate vzeti s seboj tako za vmesno varovanje kot za opremljanje dveh stojišč; povrhu tega so nekatere počti precej simetrične, morda lahke za nameščanje varoval, vendar večinoma zahtevajo varovala iste velikosti. Torej najmanj dva kompleta *frendov*, zatičev in *hekscentrikov* (šesterokotnih zatičev), vrvi, ducat kompletov, veliko vponk z matico za stojišča in seveda čelado. Priporočljivi sta vsaj dve 60-metrski dvojni vrvi, primerni za dolge spuste, kjer so predvideni.

Za tiste, ki niso vajeni plezanja počti, so lahko rokavice dobra rešitev v bolečih gvozdenjih, enako velja za plezalnike, idealne za počti oziroma imajo dobro gumeno zaščito na zgornjem delu. Časi plezanj so lahko malo daljši, kot se pričakuje, ker je treba občasno opremiti vsa varovališča.

Na Lofotih, zlasti če ste plezalec, morate vsaj enkrat obiskati kavarno Klatre, zgodovinsko zbirališče otoških plezalcev. To pa je tudi restavracija, v kateri postrežejo z dobrimi norveškimi jedmi, imajo tudi gorniško knjižnico. To je idealen kraj za srečevanje z drugimi plezalci in za pivo po dobrem vzponu; poleg tega vam bodo zidovi s plezalskimi fotografijami in z "umetniškimi instalacijami" iz *frendov* in derez dajali občutek, kot da ste še vedno v steni. In vsaj enkrat morate poskusiti slavno norveško polenovko. ●

Pokrajina ob cesti E10
Foto Massimo
Cappuccio

Informacije

Kako do tja

Lofotsko otočje je na severu povezano s kopnim po avtocesti E10, ki se pri Narviku stika z dolgo avtocesto E6, in čez Norveško poteka od juga proti severu. Na otoke se lahko pripeljemo tudi s trajekti, ki redno vozijo iz Bodoja, Bognesa in Skutvika; to je rešitev za tiste, ki potujejo z avtom, saj jim prihrani veliko kilometrov (informacije o voznih redih in cenah na www.visitlofoten.com). Najpogostejši način potovanja na Lofote je z letalom, letališče je v Svoalverju in Leknesu, letalska družba Wideroe vozi iz Bodoja (www.wideroe.no), ki ima dobro povezavo z Oslom.

Andreas Vidlund pleza poč v Skiloperenu v sektorju Festvag
Foto Massimo Cappuccio

Za potovanje po otokih je bistveno, da imate svoj prevoz; če ste prispeli z letalom, je priporočljivo, da najamete avto na letališču. Lahko se povežete z lokalno agencijo in nekoliko prihranite (<http://lofotenrentalcar.no>). Po Lofotih se je lahko znajti, bistveno je, da se držite ceste E10, ki poteka čez glavne otoke od severa do skrajnega juga, do mesta A. Kot po vsej Norveški je zelo priporočljivo, da spoštujete omejitve hitrosti in ne vozite vinjeni. Kontrole so pogoste in kazni visoke.

Kje se nastaniti

Lofoti so zelo obiskano turistično območje, zato ponujajo različne možnosti nastanitve, od luksuznega hotela do kampa. Značilno prenočišče na teh otokih so rorburi (rdeče hiše norveških ribičev), običajno so na zelo slikovitih krajih na obali, včasih so postavljeni na lesenih kolih. Celo danes na nekaterih lokacijah, posebej na jugu, turistom namenjeni rorburi stojijo poleg tistih, ki jih uporabljajo ribiči, kar je odlična priložnost za srečanje z lokalno realnostjo.

Pogosto so odlični kampi z lesenimi bungalovi in lepimi parcelami za šotore zelo blizu plezališč; zelo prijeten kamp je v kraju Sandvika, oddaljen samo okoli deset minut vožnje z avtom do območja Henningsvaer.

Na vseh otokih je mogoče tudi brezplačno prosto kampirati,

razen na zasebnih zemljiščih in obdelanih poljih, toda glede na često neprijazno vreme šotor ni dobra izbira, razen če načrtujete pustolovščino na bolj oddaljenih otokih ali fjordih, kjer boste našli pravi teren.

Na najbolj priljubljenih krajih in nekaterih plažah so za tiste, ki radi zastonj kampirajo, na voljo stranišča.

Najprimernejše obdobje

Za skalno plezanje je brez dvoma najboljšje poletje, nato, razen v kratki jeseni, otoki postanejo prizorišče zimskega alpinizma, kombiniranega plezanja in zaledenelih slapov. Poleti bo presenetljivo imeti na voljo 24-urno dnevno svetlobo, plezalni ritem bosta narekovala samo podnebje in vaša želja, kako dolgo ostati v steni. Osebno grem tja najraje septembra, morda nekoliko tvegam zaradi vremena, toda zagotovo je takrat manj turistov in pa možnost opazovati prve severne sije v sezoni; v septembru nastopi že kratka nekajurna noč z veličastnimi sončnimi vzhodi in zahodi.

Ne pozabimo, da smo onkraj polarnega kroga, zato je lahko celo poletje mrzlo in je vedno bolje, da nas ne preseneti nenadna sprememba vremena. Tudi če plezate blizu morja in na višinah, ki skoraj nikoli ne presežejo tisoč metrov, je za alpinistični vzpon bolje biti dobro opremljen.

Reference

Gorski vodniki na Lofotih/Bergtagen Mountain Guides IFMGA Mountain Guides – Lofoten and Narvik Guides, lastnika Stian Bruvold in Håkon Wegge; www.bergtagen.no

Zemljevidi in vodniki

Angleški vodnik *Lofoten Rock* založbe RockFax,¹ (www.rockfax.com), tiskana in spletna izdaja, je dobro narejen, opremljen z veliko informacijami in je nepogrešljiv za lažje gibanje med različnimi sektorji in plezališči.

Splošni zemljevid Lofotov 1 : 100.000 Franka Brandla je uporaben za orientacijo in omogoča splošno predstavo o otokih; za tiste, ki iščejo podrobnejše karte ali želijo hoditi po gorskih poteh, so najboljši zemljevidi Calazo v merilu 1 : 30.000.²

Splet

www.lofoten.info
www.henningsvaer.com
www.svolvaer.net
www.nordnorskklattreskole.no

Posebna zahvala gre Stianu in Kari, ki sta me gostila v svoji čudoviti hiši v Kabelvagu in me vodila po najlepših koticah otokov. Stian je mlad in močan gorski vodnik, ki ima za seboj že veliko smeri in nekaj zelo pomembnih prvenstvenih zimskih vzponov; z njim je bilo res zanimivo in zabavno preplezati nekaj najlepših sten na otokih in dokumentirati delo alpskega gorskega vodnika na Antarktiki.

¹ Nagrada v Banffu 2008, nagrada vodnik leta 2009; <https://rockfax.com/climbing-guides/old-books/lofoten-rock-2008/>, razprodana. (op. ur.)

² <https://www.freytagberndt.com/verlage/calazo>. (op. ur.)

"Neskončno" vršno pobočje Gmeinecka
Foto Mitja Peternel

Pred avtocestnim odcepom za Veliki Klek, pri Millstättskem jezeru, se pred nas postavi velikanska čokata postava Gmeinecka. Spodaj porasla z gozdnim obročem (morda od tod neugledno ime?), zgoraj prostrana zimska belina. Predstavljam si, da pogovor turnosmučarskih zanese-njakov iz Gmeinecku bližnjega Spittala zagotovo poteka nekako takole: "Si letos že bil na Gmeinecku? Ali kaj veš, kakšne so razmere?" Gora je namreč tako izrazita in izzivalna, kot je za prebivalca Ljubljanske kotline Grintovčeva streha. Po obilnejšem sneženju je vršni, odprti del lahko plazovit. Poleg tega nikoli ne veš, kdaj bo od daleč prelepa belina v resnici nemarno skorjasta. In če čakaš na pomladanski firn, se lahko zgodi, da ga boš zamudil, izpostavljenost pobočij je namreč povsem južna. Zaradi razsežnosti gore zagotovo ne bomo hodili v gneči, v lepem dnevu pa na turi ne bomo edini.

Zahtevnost: Zahteven turni smuk. Na turo moramo priti toliko telesno pripravljene, da bomo imeli dovolj moči še za dolgo in lepo smučarsko vrnitev.

Orientacija ni nič posebnega, vsekakor pa je nujna uporaba planinskega zemljevida. Spust je srednje zahteven, posebnih orografskih nevarnosti ni.

Oprema: Običajna oprema za turno smučanje, plazovni trojček

Višinska razlika: 1600 m

Izhodišče: Gostišče Kolmwirt, 1022 m.

Avtocestno povezavo Ljubljana-predor Karavanke-Beljak-Spittal zapustimo na izvozu za Lienz in nadaljujemo nekaj kilometrov do kraja Lendorf. Ob glavni cesti smo pozorni na oznako za gostilno Kolmwirt. Gostilna je visoko na pobočju, parkiramo nad njo. Orientacijska točka je tudi antenski stolp poleg gostilne. Cesta je dobra in pluzena. Od Ljubljane do izhodišča je 150 km.

WGS84: N 46,847654°, E 13,444776°

Čas vzpona: 4 h

Sezona: Od januarja do marca

Vodniki: Igor Jenčič: *Veliki turnosmučarski vodnik*. Sidarta, 2022; Mitja Peternel: *Najlepši turni smuki avstrijske Koroške*. Sidarta, 2019; Manfred Korbaj: *1. Kärntner Schitourenführer, Band 1*. H. Weishaupt Verlag, 1997.

Vsekakor pride Stubeck, pravi prijaznejši, ki pomeni zvezno nadaljevanje pohlevnih Nockbergov proti Ankoglovi skupini na zahodu, prej ali slej na vrsto. Za dneve, ko počutje ni najboljše. Ko ni prave kondicije niti ambicije. Ko okrevamo po bolezni. Ko

peljemo začetnika na turni smuk. Za dneve, ko drugje ni dobrih snežnih razmer. Za leta, ko nam 1000 metrov vzpona morda že pomeni težavo. Najzahtevnejši del ture je lahko dovoz do izhodiščne točke (Frido-Kordon-Hütte), saj do kočje vodi pozimi

boj ali manj kakovostno spluzena cesta, ki se začne takoj za severnimi mestnimi vrati Gmünda. Vse ostalo je "preprosto kot pasulj". Nezahtevno, nenevarno, pa vendar prekrasno razgledno in smučarsko prvovrstno.

Stubeck - Quo vadis? Foto Tomaž Hrovat

Zahtevnost: Nezahteven turni smuk.

Orientacija je v megli otežena.

Oprema: Običajna oprema za turno smučanje, plazovni trojček

Višinska razlika: 700 m

Izhodišče: Koča Frido-Kordon-Hütte, 1649 m. Avtocestno povezavo Ljubljana-predor Karavanke-Beljak-Spittal zapustimo na izvozu za Gmünd (150 km, dve uri vožnje). Odcep za kočjo Frido Kordon, označen s smerno tablico, je po ozki asfaltirani cesti takoj za severnimi vrati srednjeveškega mesta. Cesta do kočje pozimi ni vedno v dobrem stanju.

WGS84: N 46,961397°, E 13,541808°

Čas vzpona: 2 h

Sezona: Od decembra do marca

Vodniki: Igor Jenčič: *Veliki*

Zemljevida: *Maltatal - Liesertal*, Kompass 66, 1: 50.000; *Millstätter See - Nockgebiet*, Kompass 63, 1: 50.000

Vzpon: Od izhodišča pri gostilni Kolmwirt (možnost prenočevanja) je še nekaj deset metrov do odcepa za gozdno cesto, kjer natakne smoči. Po nekaj sto metrih pridemo do križišča gozdnih cest in se obrnemo ostro levo, severno,

naravnost v gozdni, temačni Hintereggengraben. Kakšno uro hodimo po položni gozdni cesti, nato smo pozorni na odcep desno (smerna tablica za Salentinigalm). Prečimo graben in gremo po nasprotnem pobočju do planine Salentinigalm, 1415 m. Tam je gozdna meja in primeren kraj za kratek počitek. Nadaljujemo po poti navzgor, rahlo proti

levi in se povzpemo na širok hrbet, ki nas pripelje naravnost na vrh.

Spust: Spust poteka v smeri vzpona, možna je tudi varianta z direktnim smukom v Hintereggengraben (do Kohlmaierhütte), v katerega nas usmerijo smučine predhodnikov. Pri tej varanti se niže v grabnu spet priključimo naši smeri dostopa.

Tomaž Hrovat

turnosmučarski vodnik. Sidarta, 2022; Mitja Peternel: *Najlepši turni smuki avstrijske Koroške*. Sidarta, 2019; Manfred Korbaj: *1. Kärntner Schitourenführer, Band 1*. H. Weishaupt Verlag, 1997.

38 Zemljevida: *Maltatal - Liesertal*, Kompass 66, 1: 50.000; *Liesertal*

- *Maltatal*, WK 221, Freytag & Berndt, 1: 50.000.

Vzpon: Že pri koči Frido Kordon, 1649 m, se odpre pogled na njegova široka pobočja. Uberemo jo naravnost in nezgrešljivo proti vrhu. Najprej mimo več počitniških hišic in skozi redke macesnov gozdič, v nadaljevanju po

širokem rebu na razgledni vrh. Teren pa je stvaritelj oblikoval tako, da se ves čas vzpenjamo naravnost, brez turnemu smučarju tako znane hoje cikcak.

Spust: Spust poteka v smeri vzpona. Sicer se z vrha lahko spustimo skorajda v vse smeri.

Tomaž Hrovat

Königstuhl, 2336 m

skupina Nockberge

Gorska skupina Nockberge ponuja turnemu smučarju vrsto sicer ne previsokih, a za prve korake turnega smučanja kot ustvarjenih gora oz. Nockov. Večina gora v narodnem parku Nockberge je poimenovala po tem ključu (Rosennock, Klomnock ...), Nock pa ne pomeni nič drugega kot vrh. Ti kopasti vrhovi skoraj vsi

po vrsti premorejo med turnosmučarskimi uživači cenjene atribute: razmeroma majhno objektivno nevarnost plazov, skoraj nič skalovitosti in izpostavljenosti, iz avta oz. kočice stopimo naravnost na smučiči, ture so nenaporne, lahko pa jih tudi poljubno povezujemo, dokler imamo še voljo duha in moč telesa.

Smučarske sledi vodijo po dolinici Rosanintal proti severni steni Königstuhla.
Foto Tomaž Hrovat

Königstuhl. Že po imenu; ni namreč Nock, temveč Stuhl (stol). Pa ne navaden, temveč kar kraljevski. In če nam že na knežjem kamnu ni dano sedeti, se posončimo na kraljevskem stolu. No, s svojo višino, 2336 m, je bolj kraljevič kot kralj, vendar še vedno modre krvi.

Zahtevnost: Nezahteven turni smuk.

Tura je posebno priporočljiva za uživače, telesno manj pripravljene in začetnike. Tudi ob lepem koncu tedna ni posebne gneče.

Oprema: Običajna oprema za turno smučanje, plazovni trojček

Višinska razlika: 600 m

Izhodišče: Schönfeld, 1730 m. Avtocestno povezavo Ljubljana-predor Karavanke-Beljak-Spittal zapustimo na izvozu za Gmünd. Do tam je približno 150 km, nato še 25 km lokalne ceste do smučarskega središča Innerkrams. Po asfaltirani cesti nadaljujemo do planinske kočice Dr.-Josef-Mehrl-Hütte, ki je dobra izbira za nekajdnevno izhodišče (približno 2 uri), kjer tudi parkiramo. WGS84: N 46,978378°, E 13,775267°

Grosser Speikkofel, 2270 m

skupina Nockberge

Če za Nockberge velja, da so idealno zaobljeni turnosmučarski vrhovi, je Speikkofel njihov Kopaonik. Ko ga zagledamo iz doline, tam pri razcepu, od katerega vodi cesta proti mondenemu Bad Kleinkirchheimu in Turracherhöheju na severu,

je nezgrehljiv – pravilen gologlav stožec, ki kar kliče turnega smučarja, naj zariše svojo vijugo na njegovo temelj! Idealna tura za ogrevanje po prvem večjem sneženju, če mu je le ni zagodel veter in ga obril do golega – to se na Speikkoflu prav

rado zgodi. Smo v skrajno vzhodnem delu Nockbergov, razgledi vse naokoli so prijazni: zaokrožena hrbitišča nad gozdno mejo, pod njimi temni iglasti gozdovi in v dolini raztresene velike koroške kmetije in naselja. Nikjer sledu o globelih, prepadih in strmih ter drugih strahotah, zaradi katerih bi se morda manj izkušenemu turnemu smučarju šibila kolena.

Zahtevnost: Nezahteven turni smuk.

Tura je varna pred plazovi in na splošno nezahtevna, nanjo lahko povabimo tudi začetnika.

Oprema: Običajna oprema za turno smučanje, plazovni trojček

Višinska razlika: 800 m

Izhodišče: St. Lorenzen, 1400 m. Po cestni povezavi Ljubljana-Ljubelj-Celovec-Feldkirchen se peljemo proti Bad Kleinkirchheimu. Pri odcepu za Turracherhöhe zavijemo desno do kraja Ebene Reichenau in v njem spet na desno. Sledimo oznakam za St. Lorenzen. Za vožnjo od Ljubljane si je treba vzeti dve uri in pol. Lahko se tudi

Vzpon na vrh nezmotljivo vodi ob ograji. Foto Mitja Peternel

Königstuhl, 2336 m

skupina Nockberge

Koča: Koča Dr.-Josef-Mehrl Hütte, 1730 m, telefon +43 (0) 4736 320

Čas vzpona: 2 h

Sezona: Od decembra do marca

Vodniki: Igor Jenčič: *Veliki turnosmučarski vodnik*. Sidarta, 2022; Mitja Peternel: *Najlepši turni smuki avstrijske Koroške*. Sidarta, 2019; Manfred Korbaj: *1. Kärtner Schitourenführer, Band*

1. H. Weishaupt Verlag, 1997.

Zemljevid: *Millstätter See - Nockgebiet*, Kompass 63, 1: 50.000

Vzpon: Od izhodišča pri planinski koči dr. Josefa Mehrla, 1730 m, se napotimo proti zatrepu krnice Rosanintal, ujamemo tekaško progo in ji sledimo do konca krnice. Tam se obrnemo na desno, gremo pod stenico Königstuhla

in dosežemo manjši plato (jezerce). Nadaljujemo po poti naravnost gor na sedlo in proti levi na vrh.

Spust: Spust poteka v smeri vzpona. Lepše pa je prečenje po levem grebenu krnice in nato smuk s katerega izmed Nockov proti izhodišču.

Tomaž Hrovat

Grosser Speikkofel, 2270 m

skupina Nockberge

ognemo vožnji po avtocesti.
WGS84: N 46,857148°, E 13,927145°

Čas vzpona: 2 h

Sezona: Od decembra do marca

Vodniki: Igor Jenčič: *Veliki turnosmučarski vodnik*. Sidarta, 2022; Mitja Peternel: *Najlepši turni smuki avstrijske Koroške*. Sidarta, 2019; Manfred

Korbaj: 1. Kärtner Schitourenführer, Band 1. H. Weishaupt Verlag, 1997.

Zemljevid: *Millstätter See - Nockgebiet*, Kompass 63, 1: 50.000

Vzpon: Ko si pri vaški cerkvi v vašici St. Lorenzen, 1400 m, natakne smuči, sledimo kolovozu, ki vodi najprej mimo nekaj ličnih počitniških

hišic in takoj nato v macesnov gozd. Po slabi uri blagega vzpona po res lepem gozdiču dosežemo gozdno mejo in nadaljujemo po oblem hrbtu, najprej na Mali Speikkofel in nato naprej na glavni vrh.

Spust: Spust poteka v smeri vzpona.

Tomaž Hrovat

Etika v visokogorju

Večplastnost oziroma zagonetnost pojma etika je bila predstavljena v odličnem članku Toma Virka v januarski številki *Planinskega vestnika*.¹ Različne vidike gorniške etike in morale so v omenjeni številki predstavili tudi drugi avtorji.

V sferi etičnosti našega (so)bivanja dejanja štejejo mnogo več kot besede. Poznamo veliko ljudi, pa ne samo v politiki, ki z besedami, izrečenimi ali napisanimi, ustvarjajo neresničen vtis o svoji poštenosti, dobronamernosti in posredno tudi o svoji etični držji. Tako kot pri mnogih naših kompleksnih aktivnostih je tudi pri bivanju in vzpenjanju na visoke gore veliko etičnih vidikov. Visokogorski alpinizem je najzahtevnejša oblika gornišva, zato so tudi etični izzivi v visokogorju dostikrat večji od tistih v nižjih gorah. Nešteto jih je. Če se zares potopimo v globine etičnosti našega bivanja in delovanja, je pravzaprav vsak trenutek našega bivanja v visokogorju (praviloma je to na alpinistični ali himalajski odpravi) prežet z etičnimi vidiki in pogosto tudi dilemami, ki se včasih zdijo banalne, pogosto pa so zelo resne ali celo usodne.

Med temelji etike v kontekstu medčloveških odnosov spadajo medsebojno spoštovanje in dobronamernost, pa tudi sočutje, čeprav je slednji izraz pogosto različno interpretiran. Če nekoga ali nekaj spoštuješ in si dobronameren, to pozitivno vpliva na odnos, ga soustvarja in opredeljuje. In obratno. Predvsem (ne) dejanja, bolj kot besede, so vzrok in hkrati posledica vsebine, dinamike in kakovosti odnosov. V zrelih, konstruktivnih odnosih vsaj razumsko zaradi spoštovanja in dobronamernosti vemo, kaj je prav in kaj ne, zavedamo pa se tudi sive cone med prav in narobe. Več ko tega ponotranjimo, bolje je – za nas in za vse, kar je z nami v stiku. Nekatere etične dileme so za etično osveščenega človeka jasne in lahko rešljive, če mu ni pretežno zapuščati cono relativnega udobja. Nekatere pa so povezane s hudimi dilemami in žrtvami, ki jih je težko ali nemogoče reševati vnaprej, deklarativno. Pogosto jih rešujemo intuitivno, ne razumsko, odločamo se na podlagi procesov, ki so onkraj razumskega. Na podlagi svoje etične drže. Odnosi v gorništvu, še posebej v najzahtevnejših okoliščinah, na primer v visokogorju ali kadar se zgodi

Iztok Tomazin na vrhu Gašerbruma 1 (8068 m). Fotografije z vrha gore v lepem vremenu so lahko dokaz doseženega vrha, ne povedo pa veliko o drugih etičnih dimenzijah vzpona in sestopa.
Foto Marko Čar

¹ Posebna tema o etiki v gorah je bila objavljena v *Planinskem vestniku* št. 1/2023. (op. ur.)

nesreča, so lahko zelo intenzivni. Mnogokrat so na hudi preizkušnjah, ko niso možne poenostavitve, bližnjice, kompromisi, mižanje na eno ali obe očesi, še posebej, ko gre za uspeh ali neuspeh, za njune posledice ali celo za preživetje.

Lahko bi izpostavil mnogo situacij v visokogorju, ko v Virkovem članku nazorno opisana etična drža igra pomembno ali celo ključno vlogo. Nekatere so malo pomembne ali celo smešne, druge izjemno pomembne in lahko vplivajo na končni uspeh in zadovoljstvo posameznika ali kolektiva (odprave), lahko pa celo na zdravje in preživetje. In seveda na odnose.

Etika v visokih gorah

Visokogorski alpinizem je prežet s številnimi etičnimi vprašanji. Naj jih naštejemo samo nekaj, skupaj s svojimi stališči do njih.

Ali je etično uporabljati kisik med vzpenjanjem na visoke vrhove? Ni. Res pa vsaj vzponi na najvišje osemtisočake brez uporabe dodatnega kisika že presegajo fiziološke zmožnosti večine alpinistov. Je pa pošteno, da se to pri opisu vzpona tudi omeni.

Ali je etično uporabljati različna poživila in druge substance, ki lahko pomembno olajšajo vzpon in ga naredijo varnejšega, na primer deksametazon, ki je dandanes stalnica na jedilniku večine vzpenjajočih se na visoke vrhove, vsaj na komercialnih odpravah? Ni. Ali je etično večino vzpona obešati se po fiksnih vrveh, ki so jih napeli drugi, in nato objaviti, da smo preplezali na vrh. Ni.

Ali se je etično šparati in pustiti druge, da gazijo proti vrhu prvi, in jim v varni razdalji po uhojeni gazi slediti? Ni.

Je etično svoj vzpon ali odpravo predstaviti v medijih kot mnogo težjega in pomembnejšega, kot je v resnici bil, kar se pogosto dogaja tudi pri nas. Ni.

Ali je etično odnehati nekaj metrov ali nekaj deset metrov pod vrhom gore? Je, celo etično nujno, če gre za sveto goro, na kateri ni dovoljeno stopiti na vrh. Ali je etično obrniti malo pod vrhom gore, ker nam je zmanjkalo moči ali pa je nadaljevanje prenevarno, in potem objaviti, da smo osvojili vrh? Ni.

Med bivanjem in delovanjem v visokogorju je še mnogo takih primerov in vprašanj, ki imajo ob ustrezni etični držji jasne odgovore.

Je beseda še svéta?

V alpinistični javnosti pa tudi širše so najbolj znani primeri laganja ali dvomljivih poročil o uspešnih vzponih na vrh oziroma o preplezanih najzahtevnejših stenah. Včasih smo si alpinisti verjeli, da smo dosegli vrh, tudi če ni bilo prepričljivih dokazov, na primer fotografij ali pričevanj drugih. Veljala je beseda. Nekatere odmevne zgodbe iz bližnje in bolj oddaljene preteklosti pa so to zaupanje omajale in povzročile dolgoletna, včasih še nedokončana razčiščevanja v medijih in strokovnih krogih, na primer Maestrijev Cerro Torre ali Česnova Lotse in Jannu (Kumbakarna). Kljub vsem raziskavam, člankom in

polemikam se mnogi še danes težko opredelimo, ali bi verjeli v resničnost teh vzponov ali ne.

Nekatere neetične zgodbe so bile hitro razkrinkane, na primer lažni vzpon Christiana Stangla na K2. Nič niso pomagali izgovori na izčrpanost, privide, pritisk sponzorjev in podobno; taki primeri so pokopali zaupanje v etičnost sporočanja o doseženih vrhovih. Zato danes štejejo samo materialni dokazi (fotografije, filmi), katerih pridobivanje pa je sodobna tehnika zelo olajšala. Nekateri, tudi že omenjeni Stangl, so se izgovarjali na halucinacije, pogojene s silno željo po vrhu in vplivom hipoksije. Kar ni nemogoče. Zato so še toliko pomembnejši materialni dokazi.

Eden od komentatorjev Stanglovega naknadnega priznanja, da si je dosego vrha K2 izmislil (pustimo vzroke, ki jih je za to navedel), je zapisal: "Dejstvo je, da alpinisti lažejo, tako kot lažejo drugi ljudje. Čeprav naj bi šlo za visoko etično dejavnost." Ni prijetno brati take komentarje o naši dejavnosti, ki jo imamo za visoko etično. In taka bi tudi morala biti!

Še več pa je v visokogorju situacij, vprašanj in dilem, ki nimajo jasnih, enoznačnih etičnih odgovorov. Obrniti ali ne obrniti se, in to tik pod vrhom visoke gore, ki je tvoja velika želja, v katero si vložil ogromno truda, časa in sredstev, če srečaš nekoga, ki potrebuje takojšnjo pomoč pri sestopu? Tvegati omrzline in druge poškodbe ali celo življenje za pomoč neznanecu, ki nujno potrebuje reševanje, a ne zaradi smole, pač pa zaradi svoje lahkomiselnosti, nepripravljenosti, neodgovornosti? Je aklimatizacija doma v hipobaričnih sobah za tiste, ki si to lahko privoščijo,

Visokogorski alpinizem je prežet s številnimi etičnimi vprašanji.
Foto Iztok Tomazin

etična? Je etično do baznega tabora pod osemtisočakom pristopati s helikopterjem? Je etično počakati v šotoru zadnjega višinskega tabora, da bodo drugi pregazili pot proti vrhu, in jim nato slediti? Je etično med vzponom na sedem- ali osemtisočak prespati v naključno odkritem šotoru, ki ga je tja prinesel in postavil nekdo drug, in potem objaviti, da si plezal v alpskem stilu?

Delikatna situacija je na primer tudi, ko na vrh visoke, težko dosegljive gore priplezaš v megli in ne moreš posneti nazornih fotografij za dokaz. Še posebej, če si sam, brez prič. Nekateri s(m)o to rešili s puščanjem stvari na vrhu. Na primer člani kitajske odprave so leta 1975 na vrhu Everesta v dokaz svojega vzpona, pa tudi zaradi dolgoletnih dvomov v mednarodni alpinistični javnosti o uspehu njihove prve odprave na Everest leta 1960 (šele drugi vzpon na vrh, prvi s severa!) pustili kovinski tripod, ki je odtlej postal simbol vrha najvišje gore na Zemlji. Omenjeni tripod je v poznejših letih marsikomu, ki je na vrh priplezal v slabem vremenu, omogočil fotografski dokaz, da je bil res na vrhu. Podobno zgodbo sem imel tudi sam, ko sem leta 1996 v devetih dneh trikrat priplezal na vrh najvišje gore severne Amerike Denali po treh različnih smereh in tudi smučal z njega po teh smereh. Pri drugem vzponu, v megli in viharju pri minus 50 stopinjah, ko je bila vidljivost skoraj nična in

nihče drug v bazi niti pomislil ni na vzpon, sem zato na vrhu Denalija za dokaz pustil enega od svojih dveh cepinov.

Med ambicijo in odgovornostjo

Z dodatnimi etičnimi izzivi in dilemami se na odpravah v visokogorje soočajo člani, ki imajo poleg alpinističnih tudi druge zadolžitve in odgovornosti. V mislih imam predvsem vodje odprav in zdravnike, še posebej, če so hkrati tudi plezalci s sposobnostmi in željami priplezati na vrh. Sam imam s tem veliko izkušenj. Veliko dodatno breme je, če si razpet med svoje želje, ambicije in hrepenenja ter pričakovanja, potrebe članov odprave, dolžnosti in odgovornosti zdravnika. Zdravniška in alpinistična etika se v marsičem prekrivata, prva je seveda mnogo bolj kompleksna in ima v primeru dilem med obema absolutno prednost.

Zdravnik je poklic(anost), ki je ne glede na trenutne razmere v Sloveniji, ko je zdravništvu del javnosti in medijev izrazito nenaklonjen, prežeto z nujnostjo etičnega razmišljanja, odločanja in delovanja. Kjerkoli in kadarkoli, torej tudi na alpinističnih odpravah. Seveda so izjeme, na srečo redke.

Etika voditeljstva je vsaj pri nas mnogo manj razvita od zdravniške. Etična drža vodij slovenskih, pa tudi drugih alpinističnih odprav, je zato temeljila predvsem na njihovih osebnostnih lastnostih. Kar seveda pomeni velike razlike med njimi. V zvezi s tem pa najprej, in to v izrazito pozitivnem smislu, pomislim na svetli lik legendarnega vodje slovenskih himalajskih odprav Aleša Kunaverja. Ne samo zato, ker je bil prvi vodja odprave, s katerim sem bil kot najmlajši član v živem, vsakodnevnem stiku na svoji prvi himalajski odpravi – v južno steno Lotseja leta 1981.

Za konec pa še vprašanje, bolj za šalo kot zares. Ali je pisati o **osvajanju** gore ali vrha, kar včasih preberemo tudi v *Planinskem vestniku*, še mnogo večkrat pa na spletu, smešno, neetično ali kaj tretjega? Sam menim, da je predvsem smešno, saj nobene gore ne moremo osvojiti, razen morda med vojno kakega hriba, na katerem je sovražnikov položaj. Na goro se lahko samo ponižno vzpnemo in nato obogateni z velikim doživetjem previdno in še bolj ponižno sestopimo, zavedajoč se svoje nepomembnosti, majhnosti in ranljivosti, zavedajoč se minljivosti trenutkov, čeprav za nas zelo pomembnih, ko izpolnjeni, presrečni stojimo na vrhu.

In spet smo pri tem, kar je bilo že mnogokrat napisano. Etični kodeksi, zapovedi, zakoni in mnoga druga vodila so le pripomočki, opora, orientacija. In še to bolj pri naknadni presoji etičnosti dejanj kot pri dilemah in odločitvah med temi dejanji. Ključna je etična drža posameznika, ki je pravzaprav eno naših največjih notranjih bogastev. Pogojena je tudi ali predvsem z osebnostno rastjo in med drugim pomeni stalno razmišljanje ter prevpraševanje naših dejanj, ki vplivajo na našo živo in neživo okolico, s katero smo v interakciji, v odnosu. Tudi v gorah. ○

Mateja Pate

Eva in svizci s čarobno piščalko

Eva je ravno sanjala, kako se po mavričnem toboganu spušča v Sladko deželo, kjer rastejo same sladkarije, ko je do nje priplaval mamin glas: "Hej, bučka, zbudi se, danes gremo v hribe, zajtrk te že čaka!"

Eva je zaspano zamrmrala: "Samo še pet minut, mami, prosim ..."

"Naj ti bo," je po kratkem premisleku privolila mama in se vrnila v kuhinjo. Eva je potegnila odejo čez glavo, trdno zamižala in v hipu je bila spet v Sladki deželi.

Ravno je hotela osmukati grmiček sladkorne pene, ko jo je zmotil atijev glas.

"Pridi, Eva, sicer bomo pozni in nam bo vroče," jo je ljubeče priganjal.

"Zakaj sploh moramo v hribe?" je slabe volje vprašala Eva, medtem ko je sledila atiju v kuhinjo.

"Meni se ne da, dolgočasno je in noge me bodo bolele," se je pritoževala.

"Saj veš, kaj smo se zmenili. Vsak si za konec tedna enkrat izbere izlet po svojem okusu. Zadnjič smo šli na tvojo željo na morje, danes gremo pa na mojo v hribe," jo je ati spomnil na dogovor. "Boš videla, da se bomo imeli prav lušno!"

"Le kaj vidi v teh hribih," je tuhtala Eva. Zunaj je bilo nebo še sivo, ptički pa so že veselo žgoleli. Evo je zazeblo v bose noge, ko je stopila na mrzla kuhinjska tla in je prijetno zadišalo po kavi. Šele zdaj se je zavedela, da ima v ustih čuden okus, ker si je prejšnji večer pozabila umiti zobe. Sedla je za mizo in začela slabe volje mešati kosmiče, ki ji niso šli prav nič v slast. Veke so ji zlezle skupaj in kar naenkrat se ji je zazdelo, da se ji v ustih topi bela čokolada. Nato je zavohala sveže pečene krofe, zaslišala šumenje kokakole in zagledala mizo, ki se je šibila pod dobrotami. Oh, kako lepše bi bilo zajtrkovati v Sladki deželi! V svoji domišljiji je sedela za mizico skupaj z drugimi otroki, ki so navdušeno vzklikali nad izbiro slaščic, in v želodčku jo je kar zaščemelo. Ko jo je v nosu poščegetal vonj mlečnega riža, je v mislih že okušala sladki kakav, s katerim je bil posut.

Toda ko je napol v snu v usta nesla žlico kosmičev s kakavom, okus še zdaleč ni bil tako dober. Niti dišali niso tako opojno in grdo razmočeni so v ustih naredili pravo packarijo. S hodnika je zaslišala mamin glas:

"Daj, Eva, pojej vendar, da se odpravimo!"

Mama je že nekoliko mrščila čelo. To je bil znak za alarm, zato je Eva hitro pogoltnila nekaj žlic kosmičeve brozge, se oblekla in obula ter se z nahrbtnikom na rami skobacala v avto.

Metulj Pavlinček poskrbi za preobrat

Evi se je zdelo, da se vozijo celo večnost, in spet se je lotila slaba volja. Mama jo je skušala razvedriti, toda nič je ni veselilo dlje kot nekaj minut. Po nešteti ovinkih so se končno ustavili na koncu prostrane doline, nad katero so se dvigali mogočni skalnati vrhovi. Evo je ob pogledu nanje kar malce zmrazilo. Tako nedostopni so bili videti ...

"Kam sploh gremo?" je nejevoljno vprašala.

"Tam zgoraj," je rekla mama in pokazala proti goram, "je čudovito jezero in ob njem planinska kočica. Tja smo namenjeni."

"Nočem!" je izbruhnila Eva, prekrizala roke in grdo pogledala izpod čela. "To je grozno daleč! Nočem!" je še enkrat zavpila in stekla na bližnji travnik. Sedla je na podrt deblo in kuhala mulo. V bližini je na rmanu počival metulj in opazoval razburjeno dekletce. Nato je zletel na njeno koleno in jo ogovoril: "Kaj pa je s tabo, da si tako huda?"

Eva se je začudeno zazrla vanj: "Kdo pa si ti in od kod si se vzel?"

"Ime mi je Pavlinček in ravnokar sem priletel od tistega jezera tam gori pod gorami," je odvrnil metulj.

"Ravno zato sem huda, ker moram do tistega jezera," je jezno rekla Eva. "Prav nič se mi ne da, pa mami in ati pravita, da moram!"

"Oh, to je pa res škoda ... Tisto jezero je namreč čudovito! Voda je tako nenavadne modrozelene barve, da te kar uroči! Slišal sem tudi, da je jezero čarobno. Če vržeš vanj najlepši kamenček, ki ga najdeš na njegovi obali, se ti izpolni največja želja! Jaz vedno rad posedim na cvetovih ob njegovem bregu ..."

"Lahko tebi, ki imaš krila in poletiš do tja!" ga je prekinila Eva.

"... in opazujem svizce, kako zavijajo darilca ..."

je zazrt v daljave zasanjano nadaljeval metulj. "Ampak ..." je že zajela sapo Eva, da bi mu spet ugovarjala. "Čakaj, kaj si rekel? Svizci, ki zavijajo darila?"

"Ja," se je namuznil Pavlinček, "če čisto tiho sediš ob jezeru, jih morda uzreš, kako pred svojimi brlogi zavijajo prav posebna darilca za najvztrajnejše mlade planince, ki se potrudijo do jezera."

"Veš kaj ..., mudi se mi! Adijo!"

je zaklicala Eva, skočila z debla in stekla proti avtu.

"Mami, ati, sta že?" jo je še slišal metulj, se zadovoljno zahahljal in odletel novim dogodivščinam naproti.

Gorske živali pomagajo Evi do cilja

Starša, ki sta ravno zaklenila avto in razmišljala, kako malo upornico prepričati v hojo, sta se začudeno spogledala. Od kod Evi kar naenkrat taka vnema za pohod? Mala planinka je kar poskakovala po stezi, ki je zavila v gozd in se kmalu začela vzpenjati. Vse bolj je bila prepredena s koreninami dreves, ki so

Evo nesramno spotikale. Ko je ena še posebej navihana korenina ulovila vezalko Evinega planinskega čevlja, jo je ta okrcala: "Korenina trapa, spusti me! Ali ne vidiš, da bi skoraj padla zaradi tebe?!" Korenina ni rekla ne bev ne mev, zato pa se je za Evo zaslišal tanek glasek: "Zakaj se jeziš na korenino, saj ni nič kriva!"

Glasek je pripadal veverici Jerici. Eva se je obrnila in presenečena zagledala košatorepko. "Ne bodi no tako huda ... Če želiš, te z veseljem naučim, kako se zabavati s koreninami! Hočeš?"

*Veverica Jerica je Evi razkrila, kako ukrotiti nagajive korenine dreves.
Ilustracija Nina Špolar*

Eva je prikimala. Veverica je rekla: "Zapri oči in si predstavljaj, da si gibčna veвериčka. Začuti, s kakšno lahkoto preskakuješ korenine – hop hop hop – in se pri tem ne spotakneš ob prav nobeno, saj dvigneš tačke dovolj visoko. Vidiš, kako dobro ti gre? Prav zabavno je, kajne?" Eva je prikimala. Še vedno je mižala in očitno uživala v tem, da je v mislih veverička, ki preskakuje korenine, saj se ji je na obraz prikradel velik nasmešek.

"Če te bodo korenine spet kdaj jezile, si samo predstavljaj, da si veverica in da z lahkoto skačeš čeznje. Vse je v redu. Zdaj si spet mala deklica. Odpri oči in srečno pot," je še rekla veverica Jerica in odskakljala po svojih opravkih.

"Hvala, veverička!" je Eva zaklicala za njo in stekla za staršema.

Gozd je postajal vse redkejši in počasi je na stezi zmanjkalo korenin. Toda – presneta reč, zdaj so Evi preglavice delale skale. Kar nekaj moči je potrebovala, da se je skobacala čez kakšno malo večjo, ki je štrlela iz poti. Mama ji je hotela pomagati in ji podala roko, toda Eva je trmasto izjavila: "Bom sama!"

Nekaj časa je šlo, nato pa se je pot postavila malo bolj pokonci in Eva je postajala vse bolj utrujena. Sedla je na tla in sklenila, da se ne premakne nikamor več. Takrat je izza balvana ob poti pri lomastil velik rjav medved. Eva je čisto okamnela, niti glasu ni mogla spraviti iz sebe. Medved je začutil njen strah in z globokim glasom zabrundal: "Nič se ne boji! Videti je, da te je tale pot malce utrudila." Eva je komaj opazno prikimala. "Veš kaj, zdi se mi, da bi ti prišlo prav nekaj moje moči," je rekel medved. Še preden bi Eva lahko odgovorila, je nadaljeval: "Zapri oči in si predstavljaj, da si velik medved z močnimi nogami in šapami. Z njimi se opriješ na skal in se z lahkoto vzpenješ nanje. Vidiš, kako dobro ti gre?" Eva je z velikim smehljajem na obrazu prikimala. Očitno je uživala v tem, da je v mislih močan medved. "Če te bodo skale na poti še kdaj utrudile, si samo predstavljaj, da kot močan medved plezaš čeznje. Vse je v redu. Zdaj si spet mala deklica. Odpri oči. Srečno pot!" je še rekel medved Bruno in odhlačal po svojih opravkih.

"Hvala, medved!" je Eva zaklicala za njim in pohitela za staršema, ki sta jo čakala takoj za ovinkom in gledala v zemljevid.

"Si privoščimo počitek in malico?" je vprašal ati. "Ne, ne, ni treba," je zažgoleda Eva, ki si je že predstavljala, kako odvisa darilce, ki ga svizci ob jezeru zavijejo samo za najvztrajnejše mlade planince. Starša sta se že drugič začudeno spogledala, saj kar nista mogla verjeti, da mala Eva, ki je še pred dobro uro odločno zatrjevala, da noče na pohod, zdaj hodi brez pritoževanja.

Pot jih je vodila okoli nekaj robov in prečkala nekaj grap, čez katere so prehod olajšali leseni mostički. Starša sta budno spremljala vsak Evin korak. Kmalu so se znašli pred najzahtevnejšim delom poti. Ko je Eva zagledala strm skalni prag, čez katerega je bila napeta jeklenica, ji je postalo nekoliko tesno pri srcu. Nato je na skalni polici vrh skoka zagledala rogato žival. Njena podoba je Evo tako prevzela, da je pozabila na strah.

"Dober dan," jo je pozdravila žival.

"Kože s tako velikanskimi rogovi pa še nisem videla," je občudujoče rekla Eva.

Žival se je nasmehnila. "Tako velike roge imamo samo kozorogi, ki smo divje gorske koze. Naj se ti predstavim: sem kozorog Rok in s te police sem mnogokrat opazoval otroke, ki so se sprva ustrašili klinov in jeklenice. Ampak kar pogumno! Če želiš, ti lahko pomagam premagati strah," se je ponudil kozorog. Eva je obotavljajoče prikimala.

Kozorog ji je s pomirljivim glasom dejal: "Zapri oči in si predstavljaj, da si zelo spretna gorska koza, ki se mirno sprehaja po skalah nad prepadi in ki zaupa svojim nogam. Kar predstavljaj si, kako lahkotno plezaš navzgor. Popolnoma mirna si in kar naenkrat si na vrhu. Vidiš, kako dobro ti gre?" Eva je z zaprtimi očmi očitno uživala v tem, da je kozorog, saj ji je na obrazu igral velik nasmehek.

"Če ti bo še kdaj tesno pri srcu pod kakšnim skalnim skokom, si samo predstavljaj, da si kozorog, ki se mirno vzpenja nanj. Vse je v redu. Zdaj si spet mala deklica. Odpri oči. Srečno pot!" je še rekel kozorog Rok in odšel mulit planinske trave.

"Hvala, kozorog Rok!" je Eva zaklicala za njim in se pridružila staršema, ki sta jo čakala ob začetku jeklenice.

"Kaj čakata, gremo!" je veselo zaklicala Eva. Komaj je dočakala, da jo je ati navezal, nato pa je nečakano zaplezala v strmino. Starša sta jo osuplo gledala, kako samozavestno in mirno premaguje skalni prag, saj sta vedela, da je Evo strmih skal majčkeno strah. Nič več jima ni bilo jasno. Od kod taka sprememba?

Dve nagradi

Nad pragom se je svet uravnal v prostrano krnico, obkroženo z vencem gora. Do cilja je bil le še kratek sprehod. Bilo je že pošteno vroče, ko so prispeli do koč, kjer so se nameravali okrepčati. Nedaleč od nje se je v soncu lesketala gladina jezera. Medtem ko sta starša iskala pristo mizo, jima je Eva zaklicala: "Takoj se vrnem, samo še en opravke imam!" in stekla proti jezeru. Mama je osuplo gledala za njo.

Eva je v napetem pričakovanju pritekla k jezeru. Zares je bilo videti čarobno. Na bregu je poiska-

la čudovit, lepo zaobljen, snežno bel kamenček in ga zalučala v vodo. Potem je zamižala in tiho izrekla svojo največjo željo: "Rada bi videla svizca, kako zavije darilce in mi ga prinese!"

Nato je tiho kot miška sedela ob jezeru in potrpežljivo čakala. Še sreča, da je bil čas kosila in so se planinci v koči mastili s klobasami in žganci in štruklji, tako da je jezero samevalo. Eva je nekaj časa sedela čisto pri miru in napeto opazovala okolico, ko je na nasprotnem bregu zaslišala predirljiv žvižg. Z očmi je sledila zvoku in pred nekaj balvani, raztresenimi nedaleč od obale jezera, zagledala svizce, ki so stoječ na zadnjih tacah budno motrili okolico. Ko so se prepričali, da ni nevarnosti, so se brž lotili dela. Eden je iz košarice, spletene iz macesnovih vejic, jemal drobne piščalke, drugi jih je zavijal, tretji je dodajal okrasne trakce, četrti je zavitke zlagal v lesene zabojčke, peti pa je zabojčke nosil v skladišče v podzemnih rovih. Eva je bila tako prevzeta nad prizorom, da sploh ni opazila, kako se ji je približal mali svizec z zavitkom v gobčku. Tako zamaknjena je bila, da jo je droban glasek skoraj prestrašil: "To je zate, ker si na poti pogumno vztrajala vse do cilja. Izvoli čarobno piščalko. Kadar koli boš v gorah potrebovala pomoč živali, ki si jih danes srečala,

trikrat zapiskaj nanjo, pa bodo v tvojih mislih spet pri tebi," je zdrdral svizec in urno stekel stran, saj še ni bil vajen kurirske službe.

Eva je zavrnila od presenečenja, stisnila je zavojček k sebi in zaplesala od veselja. Vsa iz sebe od sreče je zdrvela nazaj proti koči. Preden je zavila okoli vogala k vhodu, se je za hip ustavila in spravila darilce v žep. Starša najbrž ne bi razumela, kje jo je dobila ... Pričakala sta jo z veseljem na obrazu in z velikansko čokolado, ki sta jo kupila v koči.

"To je za nagrado, ker si bila tako vztrajna in pogumna," sta ji ponosno dejala. Eva se je sama pri sebi namuznila: "Hihi, če bi vedela, da sem nagrado že dobila ..."

Ko je Eva zvečer prijetno utrujena ležala v topli postelji, je sklenila, da se je v gorah vendarle imela prav fino. Spoznala je čudovite živali, premagala slabo voljo, utrujenost in strah ter na koncu dobila nagrado. "Včasih se res splača vztrajati," je še pomislila, preden jo je odneslo v deželo sanj. No, pravzaprav v Sladko deželo, kjer se je po mavričnih toboganih spuščala s svojimi novimi prijatelji: metuljem Pavlinčkom, veverico Jerico, medvedom Brunom, kozorogom Rokom in svizci, ki izdelujejo čarobne piščalke. ◉

Knjižne uspešnice PAOLA COGNETTIJA so hvalnica goram!

DIVJI DEČEK
 Gorski dnevnik

NIKOLI NA VRH
 Himalajsko potovanje

VOLČJA SREČA
 Roman

Branje Henryja Davida Thoreauja in Maria Rigonija Sterna, raziskovanje divjega sveta, soočenje s samoto, srečanja in prijateljstva z gorjani v dnevniškem zapisu pristne bivanjske pustolovščine, ki bralca osvobaja in navdihuje.

Himalajsko gorstvo je živo, obljudeno, zdaj jemlje, zdaj daje. Če se hočeš soočiti z njim, potrebuješ pravo odpravo z vodniki, nosači in mulami, tabor, ki ga zvečer postaviš in zjutraj razstaviš, predvsem pa dobre sopotnike.

Cognettija (pre)poznamo po svetlem pogledu, bistrem glasu in nadarjenem očesu za človeška razmerja v njihovem trajnem odnosu z naravo, tak pa je tudi v romanu, ki bralca navda z občutkom, da se sprehaja skozi življenje.

- V spletni knjigarni **bukla.si** je poleg knjig založbe UMco na voljo več kot 2000 izbranih knjižnih novosti in uspešnic drugih založb.
- Za ugodnejši nakup pobrskajte po naših akcijah in si izberite knjige po svojem okusu.

knjigarna **www.bukla.si** UMco

Naročila: na spletni strani **www.bukla.si** • po telefonu **01/520 18 39** • po e-pošti **knjigarna@umco.si**

Oče se je odločil, da se bo s sinovoma peš vrnil k jezeru, ki se je zdelo tako lahko dostopno in varljivo blizu.
Foto Peter Strgar

Tiha, a neizprosna tekma s časom

Intervencija pod Voglom

“Kdor hoče videti, mora gledati s srcem. Bistvo je očem nevidno.” Modrost Malega princa, ki je vedno aktualna in na katero bi se morali v današnjem svetu večkrat spomniti. Gledanje s srcem nas namreč dela ljudi z veliko začetnico in nam pomaga, da pobegnemo iz vsakdanjega načina življenja, v katerega so ujeti naši vedno bolj robotizirani in čustveno odtujeni možgani.

Iz rutine, kjer je pomembno predvsem to, da bomo čim učinkoviteje opravili vse zadane naloge in druge obveznosti, ter kjer se uspešnost posameznika prevečkrat meri samo z obsegom materialnih dobrin in stanjem na njegovem bančnem računu, ne pa z njegovim odnosom do sočloveka. Iz sveta, kjer je iz črede bolj lagodno s prstom obtožujoče kazati na posameznika, ki je po naši oceni storil napako, kot pa temu posamezniku pomagati v nesreči ali težavah. Podatki o nesrečah in drugih izrednih dogodkih v državi, ki so objavljeni na spletni strani Uprave za zaščito in reševanje, običajno na kratko oz. tehno-kratsko povzamejo potek posamezne intervencije reševalnih služb. Vendar se za vsakim takim zapisom skriva množica različnih manjših dogodkov, aktivnosti, odločitev in čustev, s katerimi pa se ob pregle-

dovanju omenjene spletne strani verjetno ukvarja le malokdo od njenih uporabnikov.

Zapis iz sredine lanskega poletja o nesreči v gorah: "Ob 19.14 se je pri sestopu po nemarkirani poti z Vogla zaplezal planinec z dvema mladoletnima otrokoma. Gorski reševalci GRS Bohinj in dežurna ekipa GRS na Brniku s helikopterjem LPE so jih s pomočjo vitla dvignili v helikopter in prepeljali v dolino." Kratko in jedrnatost in za namen objave na spletni strani povsem dovolj. Še eno v vrsti posredovanj gorskih reševalcev. Ne najtežje, ne najlažje, niti ne najbolj zanimivo in nenavadno. Še en vnos v tabelo, še en dodaten korak na poti k novim rekordom, na katere mediji in še kdo komaj čakajo.

Toda – če stopimo korak ali dva s te dobro uhojene informacijske stezice, ki je speljana z mesta posredo-

vanja oz. nesreče do regijskega centra za obveščanje ter nato do spletne strani s podatki – se nam odpre neko drugo gledišče. Pridemo na brezpotje, v nekoliko manj znan teren, v neki nov svet. V človeški svet zapletenih odnosov in čustvenih stanj, ki ga soustvarjamo vsi, prav vsak posameznik s svojimi vrtilinami in napakami.

Družina tujih državljanov se je na lepo poletno popolne z gondolo zapeljala na Vogel. Starša na začetku tridesetih ter trije otroci. Majhna deklica in dva fanta, oba stara manj kot deset let. Vreme na zgornji postaji nihalke je bilo lepo, razgled na gore, hribe in jezero pa veličasten. Nevihte so bile napovedane šele za zvečer, zato se s slabo vremensko napovedjo verjetno niso preveč obremenjevali. Družina je uživala v dnevu, nato se je oče odločil, da se bo s sinovoma peš vrnil k jezeru, ki se je zdelo tako lahko dostopno in varljivo blizu. Preveril je aplikacijo za navigacijo na svojem telefonu, ki mu je potrdila, da stezica proti jezeru res obstaja. Žena s hčerko se je z gondolo vrnila v dolino, oče in sinova pa so se verjetno polni pričakovanja začeli spuščati po stezi proti jezeru. Kaj je lepšega kot avantura na počitnicah, uživanje v naravi ter družene s tistimi, ki so ti najbližji?

Odločitev, ki se je izkazala za napačno. Na tem mestu bi bilo najlažje začeti z obsojanjem ter obtoževanjem očeta, v kakšno nepotrebno in nepremišljeno nevarnost je spravil svoja sina in sebe. Da, to bi bilo najlažje. Vendar ne tudi nujno pravilno. Erare humanum est. Motiti se je človeško. Kdor izmed vas je brez greha, naj prvi vrže kamen. Dva izreka iz zakladnice človeške civilizacije, stara okrog dva tisoč let. Opominjata nas, da ljudje delamo napake in da se moramo pred obtoževanjem drugih najprej sami pogledati v ogledalo ter počistiti pred svojim pragom. Prepričan sem, da se lahko vsak od nas kdaj znajde v podobni situaciji, pa naj bo to v hribih, gorah, na morju, v prometu ali pa med drugimi preprekami sodobnega oviratona, ki mu pravimo življenje. Takrat bo vsak izmed nas vesel roke, ki mu jo bo nekdo ponudil v pomoč. Kajti ta roka ga bo potegnila iz težav, obtoževanje pač ne. Stezica je postajala vedno slabše vidna in je skoraj neopazno prešla v strmo brezpotje. Vrnitev zaradi strmega terena ni bila več mogoča. Neustrezno opremljeni, oblečeni v kratke hlače in kratke majice ter obuti v superge, so se zato spuščali naprej. Zašli so v strmo grapo ter se znašli pred več deset metrov visokim skalnim skokom. Eden od sinov je očetu skorajda zdrsnil v globino, vendar ga je zadnji trenutek ujel. Poti naprej ni bilo, nazaj prav tako ne. Prestrašeni in pretreseni niso več upali nadaljevati poti. Oče se je odločil pravilno. Poklical je ženo ter ji poskušal dopovedati, kje se nahajajo. Takoj zatem mu je zmanjkalo baterije na telefonu in ostal je sam z otrokoma, sredi neprehodne grape, sredi kar naenkrat grozečih skal in globeli, s pogledom na temne nevihtne oblake ter brez povezave z zunanjim svetom. Kljub temu je upal, da je njegov klic na pomoč prišel do pravih oseb ter da se bo za otroka in zanj morda vseeno vse dobro končalo.

Težko si je predstavljati, kaj vse se mu je pletlo v glavi, zagotovo pa se je počutil odgovornega in krivega za položaj, v katerem se je znašel s svojima sinovoma.

Žena, ki je medtem s hčerko že prispela v dolino, je s pomočjo domačinov malo čez sedmo uro zvečer obvestila regijski center za obveščanje, da je mož s otrokoma obtičal na neprehodnem terenu. Bohinjski gorski reševalci so se odločili za aktivacijo dežurne ekipe GRS na Brniku in helikopterja Letalske policijske enote (LPE) ter jim sporočili približne koordinate, kjer naj bi bili trije zaplezani.

Letališče Brnik. Vkrncanje dežurne ekipe GRS in posadke v helikopter ter polet proti Bohinju. Po radijski postaji navežemo stik z bohinjskimi gorskimi reševalci ter začnemo s pregledovanjem območja pod zgornjo postajo nihalke. Tiha, a neizprosna tekma s časom.

Ali nam bo zaplezane uspelo najti pred temo in dežjem ter jih pravočasno dvigniti v helikopter?

Ali bodo delo ponoči in v dežju namesto nas morali opraviti bohinjski reševalci?

Ali bo oče dovolj preudaren, da s sinovoma ne bo poskušal nadaljevati sestopanja, ki bi se lahko končalo tragično?

Po približno četrto ure iskanja jih je prvi opazil policist. Globoko v temni grapi. Dogovorimo se, da se bo do njih prvi spustil reševalec letalec z dvema trikotnima reševalnima sedežema, nato pa po potrebi še drugi člani reševalne ekipe.

Od takrat naprej ne slišim več ropota helikopterja. Samo še popolna osredotočenost. Operater na elektromotornem vitlu mi poda jeklenico. Kljuko si vpnem v plezalni pas. Helikopter, preverjam zvezo. Zveza za pet. Premaknem se izven kabine na sanke. Tišina in močan piš vetra. Izmenjava pogledov z operaterjem na vitlu ter dvignjen palec. Kakšna neizmerljiva razlika je med tem palcem in tistim virtualnim, ki ga tako mimogrede v znak odobravanja pritiskamo na družabnih omrežjih. Vse je v redu, pripravljen sem za spust v globino, sedemdeset metrov pod helikopter. Prav čudno majhen je videti, ko si tako globoko pod njim.

Prvo, kar sem opazil, je bilo poskakovanje in ploskanje obeh fantov, ki sta se iskreno razveselila prihoda helikopterja in reševalca letalca. Iskreno veselje dveh popraskanih in odrgnjenih otrok na majhnem pomolu nad tridesetmetrskim skalnim skokom. Tega ne vidiš vsak dan. Tudi oče je deloval olajšano in veselo, da nas vidi. Niti predstavljati si ne morem, kakšno breme mu je padlo z ramen. Vesel je bil našega prihoda, helikopterja in zgolj nekaj milimetrov debele jeklenice, ki je zanj predstavljala povezavo do normalnega sveta. Jeklenica je bila zanj rešilna roka, ki bo njega in njegova otroka potegnila iz naročja nevarnosti nazaj v varni objem doline. Njegovo prvo vprašanje je bilo, kako je njegova žena, ki je zaradi prazne baterije na njegovem telefonu ostala brez stika z njim.

Po radijski postaji sporočim pilotoma, naj se do zaplezanih spusti še zdravnik, jaz pa bom medtem otroka

Nepredvidljiva usoda je tistega julijskega dne zavila v pravo smer.
Foto Miljko Lesjak

namestil v trikotna reševalna sedeža. Namenil sem jima ohrabrujoč pogled ter rekel, da bo vse v redu. Ne vem, ali jima je moj pogled kaj pomagal ali pa sta se me ustrašila, ker je bil obraz skrit za vizirjem, nasmeh pa je obkrožala nekaj tednov stara brada. Ampak v tistem trenutku se nimaš časa ukvarjati s takšnimi vprašanji, saj je tvoj cilj, da osebe v stiski pomagaš čim prej spraviti na varno v helikopter. Zdravnik je pri dvigu otrok zaradi ozke grape ter vetra večkrat zadel ob skale, vendar je pri tem s svojim telesom zaščitil otroka ter ju tako obvaroval pred poškodbami. Prvi otrok je ob začetku dviga tako glasno zakričal, da je zvok prodril tudi skozi slušalke, ki jih sicer uporabljamo reševalci letalci. Oba fanta sta bila drobna, a pogumna. Razen krika ob začetku dviga nista hotela pokazati, da ju je kakorkoli strah. Ko sta bila na varnem, smo v helikopter dvignili še njunega očeta. Zadnjega – kot kapitana potapljajoče se ladje, ki je nasedla na čeri napačnih podatkov na spletni aplikaciji za navigacijo. Čeri, ki so predvidoma miren sprehod v dolino k jezeru spremenile v nočno moro zanj in njegovo družino.

Očeta z otrokoma smo s helikopterjem prepeljali v Ukanc, kjer smo jih predali bohinjским gorskim reševalcem. Z reševalci smo se samo na hitro pozdravili, saj ni bilo časa, da bi helikopter ugasnil motor.

Spuščala se je noč in pripravljaj se je dež, zato smo se morali čim prej vrniti na letališče Brnik.

Kaj se je dogajalo z njegovo ženo v dolini? Ne vem, ali to sploh želimo vedeti. Težko si je predstavljati, kakšno breme je morala nositi, kako zelo jo je moralo skrbeti za otroka in moža, s katerim je ostala brez stika. Za katere je vedela, da so obstali na strmem neprehodnem pobočju. Vedela je, da se bliža večerna nevihta in nepredvidljiva noč. Niti pomisliti si verjetno ni upala na to, da morda niso več živi. Da je morda kdo od njenih najdražjih zdrsnil v globino ali pa ga je zadela padajoča skala in se nikoli več ne bo vrnil in ga nikoli več ne bo mogla objeti. Poleg tega je bila v tuji državi, obdana z neznanimi ljudmi. Kako težko je bilo zanj, ko je morala zaradi hčerke vsaj navzven vzbujati vtis, kot da je vse v redu. Prepričan sem, da je bil trenutek, ko je izvedela in videla, da so vsi trije živi in zdravi, eden izmed najsrečnejših v njenem življenju. Trenutek, ki si ga bo zapomnila za vedno.

Nekaj občutimo tudi gorski reševalci, čeprav na zunaj verjetno marsikomu delujemo robato in odločno. Kot da nas zanima zgolj profesionalno opravljena naloga s čim manj tveganji in napakami. In morda celo dajemo vtis, kot da res nikoli ne naredimo napake. Vendar se vsak od nas, ko vstopi v helikopter ali odide na klasično reševalno akcijo, še kako dobro zaveda, kaj vse

lahko stori, pa gre vseeno narobe. Osebnost po uspešni intervenciji občutim mir. Globoko umirjenost in tišino. Zadovoljstvo, da smo zopet pomagali nekemu, ki je bil v stiski. Včasih sem menil, da smo gorski reševalci povsem običajni ljudje. Ampak vedno bolj ugotavljam, da nismo. In to ne pomeni, da smo kakor koli boljši ali slabši od drugih. Smo pa zagotovo nekoliko drugačni. V sebi oziroma v srcu imamo nekaj, česar ne znamo povsem opisati. In tisto nekaj nas žene, da pomagamo ljudem v stiski. Da se ne obotavljamo, ko se je treba z jeklenico spustiti na neznan teren nekaj deset metrov pod helikopter. Na jeklenici, ki je takrat naša edina vez z življenjem. Ali pa sredi deževne noči oditi na zahteven gorski teren, ker se je nekdo poškodoval ali izgubil. Največ nam pomenijo izrazi sreče in olajšanja na obrazih popolnih neznancev. Izrazi upanja očeta in otroka, da bo morda na koncu dneva še vse v redu.

Nepredvidljiva usoda je tistega julijskega dne zavila v pravo smer, lahko pa bi se vse skupaj končalo precej drugače. Namesto tega pa bo ponesrečeni popoldanski izlet vsem skupaj verjetno ostal v nekako prijetnem spominu. Nasmeh reševalca, ki se spusti do zaplezanih in jim da upanje in zagotovilo, da bo vse v redu. Ugranost in profesionalno opravljeno delo reševalne ekipe ter korekten odnos vseh sodelujočih do družine, ki se je znašla v stiski. Njihov spomin na Slovenijo, na naš raj pod Triglavom, kot tako radi rečemo. Na Slovenijo, kjer so se resda izgubili v hribih in kjer bi se lahko zgodba končala drugače. Ampak se ni. Kar je predvsem zasluga nekaj sreče, razsodnosti in vseh, ki so družini v stiski ponudili roko v pomoč.

Zaradi vsega tega bodo imeli Slovenijo v lepem spominu. Ker pristnega nasmeha in iskrene, globoke zahvale ne moreš zaigrati. In marsikomu bodo povedali, da v tej majhni državi pod Alpami živijo tudi srčni in prijazni ljudje.

Motiti se je človeško, je zapisano nekje na začetku tega zapisa. Toda latinski pregovor ima tudi nadaljevanje. Errare humanum est, in errore perservare stultum. Motiti se je človeško, neumno pa je vztrajati v napaki. Ali pa nekoliko bolj po domače. Če se kdaj zmotimo, to ni tako velika težava. Toda če se radirka izrabi prej kot svinčnik, se moramo resno vprašati, kaj delamo narobe. Zaradi navedenega si moramo vsi skupaj prizadevati, da v čim večji možni meri zmanjšamo možnost za napake v hribih, kajti povsem preprečiti jih seveda ni mogoče. V to preprečevanje bi morali biti vključeni tako turisti sami z odgovornim obiskovanjem gora kot tudi turistični delavci, gorski reševalci, policisti ter ostali deležniki na lokalni in državni ravni s preventivnimi dejavnostmi in opozarjanjem ter naborom drugih ukrepov, ki bi prispevali k zmanjšanju števila nesreč in posredovanj. Samo kazanje na napake in "nepotrebne" intervencije v letošnji sezoni in preteklih sezonah ter pisanje jeznih (spletnih) komentarjev – v smislu neracionalne porabe proračunskega denarja za reševanje neodgovornih tujcev in domačinov – tega ne bosta spremenila. Potreben je premišljen sistemski pristop k reševanju te problematike, sicer se bomo tudi v naslednjih sezonah srečevali z rekordnim številom intervencij v nam tako ljubih gorah in hribih. Številom, ki bi ga lahko z ustreznimi ukrepi občutno znižali. ●

*Bohinjsko jezero s Pršivca.
Foto Jovan Cukut*

Eva Pogačar¹

Če sem zdrav in ne boli, me ne zanima ...

Prva pomoč je osnovna izobrazba

Helikopterska
intervencija
Foto Eva Pogačar

V današnjem času je postalo zdravje nekaj samoumevnega, bolezen in težave imamo najraje daleč stran od sebe – v bolnišnici, zdravilišču, varstvenih zavodih ... Dom naj bi bil sinonim za varnost, veselje, druženje. A tudi če bi nam uspelo vse slabo odmakniti od sebe, se težkim situacijam ne moremo vedno izogniti. Zbolevamo vsi, poškodujemo se lahko vsi ... kjerkoli in kadarkoli, celo doma.

In v tistem trenutku moramo nekaj storiti, reagirati, se odločiti, pomagati. In zelo koristno je, če reagiramo pravilno in pravočasno. Vsak si želi, da mu nekdo ustrezno pomaga, ko to potrebuje. Govorim o prvi pomoči, ki po mojem osebnem prepričanju sodi v osnovno izobrazbo in razgledanost vsakega posameznika.

Prva pomoč

Na kraju nezgode so največkrat prisotni le laiki – naši spremljevalci ali slučajno prisotni. Morda znajo pomagati, morda ne. Morda bodo pomagali, morda ne. Sliši se kot ruska ruleta. In žal je v resnici tako. Ko se nam nekaj hudega zgodi, je naše življenje, naša prihodnost povsem prepuščena na milost in nemilost naključnim neznancem – če bodo pomagali in če sploh znajo. Seveda smo odvisni še od nekaterih drugih dejavnikov: ali je naše stanje rešljivo, ali je na dosegu potrebna oprema, ali je nujna medicinska pomoč v bližini ... Ko smo enkrat tako blizu konca, se čudimo, kako je sploh možen takšen ignorantski odnos nekaterih. Ko pa se od nas pričakuje, da bi pomagali, se najprej vprašajmo, ali smo res vedno pripravljene pomagati, ali znamo pravilno pomagati ter koliko smo pripravljene vložiti časa in volje v pridobivanje tega znanja.

Žal za taka (neobvezna) izobraževanja po večini zelo težko najdemo čas. Dokazano je, da največjo možnost za preživetje dosežemo prav s hitrim odzivom in pravnimi postopki prve pomoči – pomoči, ki jo lahko nudi vsak, ki to zna in hoče.

Prva pomoč niso zgolj postopki oz. načini izvajanja veččin za oskrbo poškodovanih in nenadoma obolelih. Je dejanje humanosti, človeške solidarnosti in ključ splošne državljske odgovornosti, k čemur posameznika zavezuje tudi zakonodaja. Je dejanje, ki lahko reši življenje ali prepreči veliko škodo za zdravje. Je največ, kar lahko nekomu damo. Za ta dejanja ne potrebujemo visoke znanosti in tudi hudih mišic ne. Gre za povsem enostavne in praktične postopke, ki se jih lahko nauči vsak.

Mednarodna federacija Rdečega križa in Rdečega polmeseca definira prvo pomoč kot neposredno pomoč, ki jo dobi poškodovani ali nenadoma oboleli na kraju dogodka in/ali čim prej po dogodku, do prihoda strokovne pomoči. Prva pomoč ne zajema le oskrbe telesnih poškodb ali obolenj, ampak tudi psihosocialno podporo.

Od vseh postopkov, o katerih bomo govorili danes ali v prihodnje, pa je najpomembnejši trenutek, da sploh prepoznamo kritično situacijo in da se odločimo po-

¹ Eva Pogačar, dr. med., Društvo GRS Radovljica in Rdeči križ Slovenije.

magati. V mnogih filmih, preizkusih, pa tudi v realnem življenju se namreč vse prevečkrat zgodi, da večina mimoidočih situacijo enostavno ignorira in obolelega prepusti usodi. Nekateri morda mislijo, da bo pomagal kdo drug; nekateri ne pristopijo, ker se bojijo, da bodo naredili kaj narobe. In minute tečejo. Včasih tako zamudimo zadnjo priložnost za dober izid.

Edina prava in človeška odločitev je, da pomagamo. Pomagamo, kolikor znamo. Že če spoznamo, da neka oseba potrebuje nujno medicinsko pomoč (NMP), in to aktiviramo, smo naredili mnogo. Medtem ko čakamo nanjo, naredimo, kar znamo.

Skratka – vsak posameznik je pomemben. Pomemben kot nekdo, ki lahko veliko naredi, da škodo prepreči, in kot nekdo, ki lahko pomaga, če do škode pride. Potrebna je le odločitev, da nam ni vseeno. Da poskrbimo, kolikor je mogoče, zase in za svoje okolje ter da se naučimo enostavnih pravil in ukrepov prve pomoči.

Veriga ukrepanja

Preventiva. Upam, da se nas večina zaveda, kako dragoceno je zdravje in kako minljivo je. Ni nekaj samoumevnega. To je dar, ki ga moramo spoštovati in negovati, se ga veseliti in skrbeti zanj. Veliko je dejavnikov, ki vplivajo na naše zdravje, nanje pa posamezniki nimamo neposrednega vpliva. Kljub temu lahko zase naredimo veliko, pravzaprav največ. S svojim odnosom do svojega zdravja, življenja. Z načinom življenja, prehranjevanja, gibanja, delovanja. S svojimi aktivnostmi lahko pripomoremo tudi k razvoju družbe v humano in pozitivno smer. Vse to seveda ni garancija za dolgo in zdravo življenje, je le nekoliko manjša verjetnost za nekatere zaplete, bolezni, stanja. Statistika nezgod in obolenj se zelo razlikuje od države do države, od okolja do okolja. Nanjo vpliva mnogo dejavnikov: razvitost družbe, kultura, razvitost zdravstvenega sistema, zakonodaja, izobraževanje, vera, narava. Če analiziramo razne situacije, ugotovimo, da je ob nezgodi/bolezni zelo pomembno izhodiščno stanje osebe, ki jo to doleti. Če skrbimo za zdrav življenjski slog, smo pozorni na nevarnosti iz okolja, upoštevamo preventivne ukrepe in smo v dobri psihofizični kondiciji, smo močnejši in odpornejši.

Bistvo prve pomoči je:

- pripravljenost, da pomagamo;
- hitra prepoznavna in ustrezna reakcija;
- veriga ukrepanja.

Prepoznavna. Če smo pozorni nase, hitro ugotovimo spremembo počutja oziroma zdravstvenega stanja. Velikokrat je odločilno, da razumemo in prepoznamo, da je nekaj drugače/narobe, ter pravočasno poiščemo ustrezno zdravstveno pomoč. Enako pozorno moramo skrbeti tudi za svoje bližnje, jim svetovati in pomagati, če to potrebujejo. Sicer minute tečejo, škoda se veča, po določenem času celo zamudimo možnost dobrega zdravljenja in izida.

Shema verige ukrepanja

Prva pomoč. Naredimo vse ukrepe prve pomoči, ki so potrebni in ki jih obvladamo. Sledimo ciljem prve pomoči: skrb za ohranitev življenja, preprečitev poslabšanja zdravstvenega stanja, lajšanje trpljenja in spodbujanje okrevanja. Do prihoda dodatne pomoči skrbno nadziramo stanje ponesrečenega/obolelega (P/O), po potrebi izvedemo dodatne ukrepe prve pomoči, skrbimo za udobje P/O in ga tudi zaščitimo pred zunanji vplivi.

Klic na številko 112 naj se odvija hkrati s prvo pomočjo. Takoj ko ugotovimo, da stanje presega naše zmožnosti, moramo poskrbeti za ustrezno dodatno pomoč. Dobro je vedeti, da je klic 112 brezplačen, enoten v EU, možen tudi brez vnosa PIN številke telefona in omogočen tudi na področjih s slabim signalom. Lahko pošljemo tudi SMS sporočilo. Če to ni potrebno, oskrbimo P/O v celoti. Če pomoč potrebujemo sami, si, kolikor je le možno, tudi pomagamo sami. **Zgodnja (medicinska) oskrba.** Če gre za dogodek, ki ne potrebuje strokovne oskrbe (minimalne poškodbe/težave), poskrbimo za vse sami. Če gre za dogodek, ki potrebuje medicinsko oskrbo, sta hitri klic in zgodnji prihod ekipe NMP bistvena za nadaljnji razvoj dogodkov. Vemo, da mreža NMP nikjer na svetu ne zagotavlja enakega odzivnega časa za vse prebivalce. Ne glede na število ekip NMP in razvitost države vedno obstajajo bolj oddaljena območja, kamor pride pomoč z zamudo kljub zgodnji prepoznavi in hitremu klicu. Bolj ko je situacija resna (ogrožene osnovne življenjske funkcije), bolj se zamuda pozna. V teh mejnih situacijah je že neposredna bližina NMP predaleč. Reagirati mora očividec, in to takoj in pravilno, vse do prihoda NMP.

Državno preverjanje ekip bolničarjev prve pomoči

Foto Eva Pogačar

In smo spet pri prvi pomoči

Tako pomembni in tako zanemarjeni hkrati. Večinoma se srečamo z njo samo enkrat v življenju, ko opravljamo izpit za avto. Kaj lahko pričakujemo od nekoga, ki je opravil tečaj prve pomoči pred petimi, desetimi, dvajsetimi leti? Praktično nič. Znanje in veščine prve pomoči s časom strmo upadejo, zato jih je nujno treba obnavljati in vaditi.

Da ne govorimo o razvoju znanosti in družbe, ki je privedel do novih dognanj in rešitev, kot je na primer mreža javno dostopnih avtomatskih defibrilatorjev (AED). Tako je tudi pri nas na razpolago veliko število aparatov, za uporabo katerih potrebujemo vsaj nekaj informacij in znanja, če jih želimo varno in pravilno uporabiti. Večina današnjih voznikov motornih vozil teh aparatov na svojih tečajih ni spoznala in jih torej ne zna uporabljati.

*Večinoma se s prvo pomočjo srečamo samo enkrat v življenju, ko opravljamo izpit za avto.
Foto Eva Pogačar*

V Sloveniji je znanje prve pomoči žal še vedno odvisno predvsem od lastne pobude in zanimanja, razen seveda obveznih tečajev za voznike motornih vozil in zahtev nekaterih delovnih organizacij ...

Tudi pri nas obstajajo pobude, da bi uvedli prvo pomoč v osnovno šolo kot del obveznih vsebin. Še boljše bi bilo nadaljevati s to temo tudi v srednji šoli. Trenutno je nekaj posluha za te ideje, a do celovitega sprejetja in implementacije je še dolga pot.

Na lokalni ravni se da marsikaj storiti. Lažje je prepričati župana, občinski svet in nekaj šol, kot pa vstopiti v šolski sistem. A prav zaradi zelo uspešnih primerov v lokalnem okolju vidimo, da ima vse to smisel in da je vredno truda.

Veliko svojega življenja sem preživela v hribih, veliko ljudi srečala na teh poteh. Zato vem, da je med nami mnogo zainteresiranih, ki se zavedamo pomena teh znanj, ki jih tudi skušamo obnavljati in slediti razvoju. Veseli me, da imam možnost spregovoriti o tej temi in jo deliti z vsemi, ki jih zanima. ●

Viri:

International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (2021). International First Aid, resuscitation and education guidelines 2020. Geneva: International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies. Dostopno na: <https://www.globalfirstaidcentre.org/about-the-2020-guidelines>. Rdeči križ Slovenije 2021. Osnove prve pomoči. Priročnik za usposabljanje kandidatov za voznike motornih vozil, 2. izdaja.

ORODNO
PLEZANJE

Marko Guna

Vedno več tekem

Nazaj na sceno in še naprej

Po dveletnem odmoru in počitku zaradi situa(opera)cije kovid, se je lani ponovno pognalo dogajanje na področju orodnega plezanja v Sloveniji. S tekmo državnega prvenstva v zadnjem koncu tedna marca 2022 so se prebudili talenti, ambicije, ljubezen in zanimanje za to disciplino – tako rekoč se je vrnila v igro in zdaj šele začenja razpirati krila.

Gmajna

Že tako s plezališči bogato Zasavje je v tem času dobilo nov sektor za plezanje z orodji na Dolu pri Hrastniku, ki ima sloves največjega v Sloveniji, saj ponuja enainpetdeset smeri s težavnostmi od D5 do D10. Zahvala Sebastjanu Leskovšku je pravična in se spodobi. Nov sektor je omogočil organizacijo tekme v skali, kar se je nazadnje pripetilo davnega leta 2009 v plezališču Ob Savi.

Takratne zimske razmere so se tokrat pojavile v obliki močnega deževja, plundro je zamenjala blatna drsalnica, vse skupaj pa seveda večine tekmovalcev ni odvrnilo od zatikanja cepinov, ravno nasprotno, zatikali so jih še bolj!

V soboto, 22. 10. 2022, je potekal odprt državni pokal v težavnosti, ki so se ga udeležili tekmovalci iz večine slovenskih pokrajin, pridružili so se tudi tekmovalci iz Hrvaške in Srbije. Lepo je bilo videti, predvsem pa slišati mešanico (tudi nebesednih) naglasov, ki jih premore naša domovina. Pokazalo se je odlično sodelovanje pri vzpostavitvi dogodka, ki je ustvarilo in spletlo veliko novih vezi. Dekleta so poskrbela za pestro izbiro sladkih in slanih dobrot, picerija Guliver pa še za malo bolj lačne in utrujene od zatikanja.

Tekmovalci so v treh kvalifikacijskih smereh pokazali svoje plezalne veščine z varovanjem od zgoraj. Bela kreda je označevala oprimke (luknjice, poličke ipd.), kamor so lahko zatikali cepine, kar je omogočalo tekoče gibanje in hitrejšo napredovanje v smereh. Smeri težavnosti D5, D6 in D7 so bile ravno prave, saj je precejšnje število udeležencev nabiralo svoje prve tekmovalne izkušnje. V finale se je tako uvrstilo 11 od 24 moških, pri ženskah pa je bila zasedba dosti manjša in so vse tekmovalke nastopile tudi v finalu. Za zmago pri moških je bilo treba v vodstvu preplezati smer, katere zahtevnost so tekmovalci pozneje ocenili z oceno D8+ in je bila kombinacija različnih smeri. Tudi ženske so se pomerile v kombinaciji smeri z enako predlagano oceno D8+.

Na prva tri mesta so se pri moških povzpeli Nace Grgorič, Marko Guna in Gregor Šegel. Pri ženskah so si ta mesta razdelila Nadja Korinšek, Hana Hutar in Katja Brunec.

Tekmovalno dogajanje se je nadaljevalo tudi naslednji dan v obliki tekmovalnih navez, kjer je vsaka

Tekma na Dolu pri Hrastniku Foto Ivana Mijić

naveza posebej zbirala točke glede na preplezano število smeri v petih urah. Naveza z največ točkami je bila zmagovalna. V tej disciplini sta vrh osvojila Marko Guna in Gregor Šegel, druga sta bila Vili Guček in Miha Guna, tretja pa Jernej Groboljšek in Nadja Korinšek.

Tudi hitrih plezalcev ni manjkalo in v hitrostnem plezanju v skali so si najvišja mesta razdelili Marko Guna, Vili Guček in Sebastjan Leskovšek.

Tekma v lednem plezanju, Domžale 2022

Foto Alja Perovšek

Tekme

Orodno plezanje oziroma ledno plezanje, kakor se še vedno imenuje kot tekmovalna disciplina, se kot šport v svetu iz leta v leto bolj razvija. Na tekmovanja se prijavlja vedno več tekmovalcev, smeri postajajo znatno težje – tehnično zahtevne, vzdržljivostne in časovno omejene. Slovenska reprezentanca, ki deluje pod okriljem Komisije za gorske športe pri Planinski zvezi Slovenije, sledi temu tempu in napreduje, kar člani dokazujejo s svojimi rezultati. Med svoje vrste vabi vse mlade zagrizene športne in ledne plezalce, da se pomerijo v tekmovalnih disciplinah, stkejo nova prijateljstva in obogatijo poglavja svoje knjige življenja ter s tem prispevajo tudi k razvoju tega športa v Sloveniji.

Naslednja priložnost že trka na vrata, v soboto, 4. 3. 2023, je namreč na vrsti tekma Slovenskega in SHS pokala v lednem plezanju, primerna tako za začetnike kot izkušene tekmovalce. Kvalifikacijske smeri bodo potekale z varovanjem z vrha, opremljene s sodobnimi oprimki pa še bolj zabavne in zanimive. ○

Dušan Škodič

Eden najpomembnejših plezalcev vseh časov

Knjižno delo o Emiliju Comiciju

"Oštja, Joža, ga moraš provare! Ma ga pokuši! Ga pridiš, ga vidiš, al ga greš al ga ne greš!" Tako nekako naj bi Joži Čopu v Vratih svetoval tržaški plezalec Emilio Comici (1901–1940), ko sta si ogledovala osrednji steber v Steni, še preden se je ta poimenoval po slovenskem plezalcu, znanem tudi po raznih šalah in dovtipih. Naj je bil Comicijev nasvet res tak ali ga je hudomušni Joža po svoje obtesal, niti ni pomembno. Tudi sam je namreč govoril, da "je treba skalo najprej pošvatat". Oba pomena sta enaka, le da so Čopove besede zelo po gorenjsko okleščene.

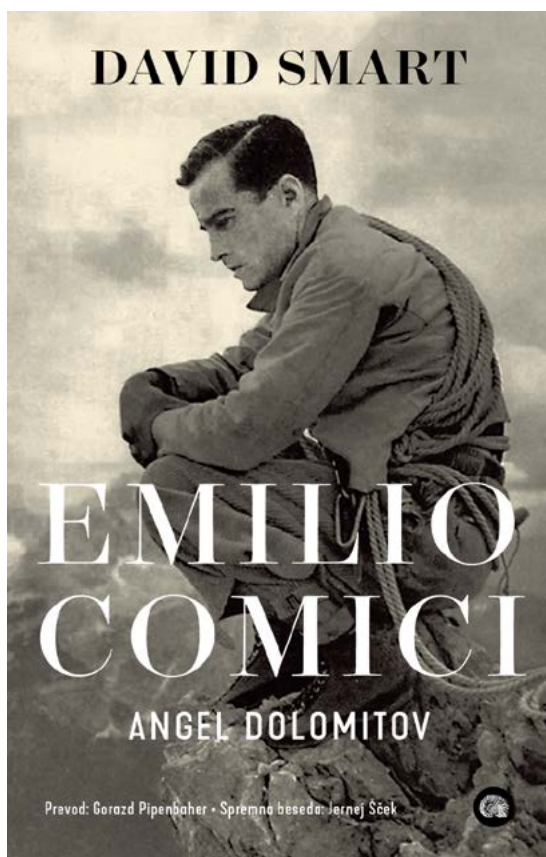
Emilio Comici (Jernej Šček, pisec spremne besede, polaga na srce, da na koncu njegovega priimka nikoli ni bilo dveh c-jev, kar bi mu večina rada pritaknila), spada med pionirje in mojstre šeste stopnje, ki je s svojo eleganco in virtuoznostjo premagovanja nemogočega očaral slehernega sodobnika. S svojim originalnim pristopom, izumljanjem modernih plezalnih tehnik in treningom je vidno za-

znamoval zgodovino svetovnega alpinizma. Plejada njegovih prvenstvenih smeri v Vzhodnih Alpah, še zlasti v Dolomitih, je postala legendarna; Comici, ki je nekatere od ekstremnih smeri preplezal solo, je tako dobil vzdevek Angel Dolomitov, kar je tudi podnaslov knjige.

Comicija imamo Slovenci nekoliko za svojega. Rojen v Trstu si je izkušnje pridobival v bližnji soteski Glinščica, kjer se je veliko družil in plezal s tržaškimi Slovenci. Gotovo je, da je znal za silo tolči po slovensko, še precej manj težav je imel s slovenskim petjem in igranjem na kitaro ob druženju s soplezalci. Njegova mentorja iz zgodnjega obdobja v Glinščici sta bila Julius Kugy in Napoleone Cozzi. Kugyja je zelo spoštoval, vendar sta se zaradi različnih pogledov na alpinizem razšla. Drugi je bil Napoleone Cozzi, oče tržaškega plezanja (po njem so v tridesetih letih poimenovali prvo italijansko kočjo na Doliču, op. a.) in zagrizen italijanski iredentist. To je v Comicijevi dobi, ki jo je popolnoma preplaval fašizem, pustilo vidne posledice.

Avtor obsežne Comicijeve biografije, kanadski alpinist in pisatelj David Smart,¹ je opravil veliko delo, ko je bralcem odlično predstavil nerazumljenega plezalskega genija iz bližnje soseščine, kjer je deloval v letih od 1925 do 1932, nato pa se je preselil v Dolomite. Tam se je do nesrečne smrti leta 1940 (bolj neuspešno kot uspešno) preživljal z gorskim vodništvom in kot smučarski učitelj, v prostem času pa je plezal za svojo dušo. Toda David Smart je rojen na drugem koncu sveta in še mi, ljudje iz matice, imamo o tedanjih zapletenih razmerah onkraj rapalske meje bolj ali manj izkrivljen pogled. Spremna beseda tržaškega Slovenca Jerneja Ščeka nam kot nalašč osvetli pogled na leta in okolje, v katerem se je Comici alpinistično prelevil iz gosence v metulja, ki se je spreletaval po alpinistični šesti stopnji.

¹ David Smart: Emilio Comici. Angel Dolomitov. Ljubljana, 2022. Sidarta, 240 str., 23,9 EUR.

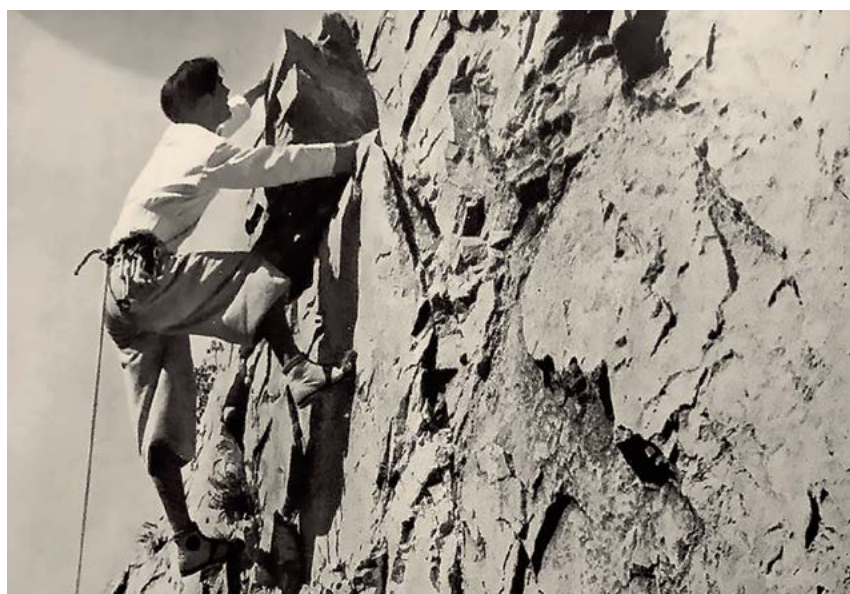

ve režimske vloge, a zgolj reči, da je bil Comici fašist, bi bilo preveč enostavno. Tik pred spremno besedo presenetljivo naletimo na njegovo fotografijo v gorenjski narodni noši, ki je nastala v Trziču leta 1938. Ozadja ne poznamo, očitno pa Comici alpinizma in prijateljstva s Slovenci, s katerimi je plezal v Julijcih, ni mešal z aktualno politiko. Če bi režim fotografijo videl, bi mu trda predla.

S svojim originalnim pristopom, izumljanjem modernih plezalnih tehnik in treningom je vidno zaznamoval zgodovino svetovnega alpinizma. Plejada njegovih prvenstvenih smeri v Vzhodnih Alpah, še zlasti v Dolomitih, je postala legendarna

Emilio Comici je bil verjetno eden najpomembnejših plezalcev vseh časov. V medvojnem obdobju je ob skupno 1500 vzponih opravil okoli 250 težkih prvenstvenih smeri, od tega 25 šeste stopnje, med njimi v Veliki in Mali Cini, Civetti in drugje. Bil je tudi tvorec prve umetne stene za treninge, njegovo elegantno plezanje, ki se ga je gizdalinsko loteval kar v košarkarskih copatih, pa lahko še danes ob-

Italijanski alpinizem, kot tudi vse ostalo, je imel v dvajsetih in tridesetih letih svoje korenine globoko usidrane v fašizmu. Comici je mladost preživel v večnarodnem okolju Trsta, kjer si je služil kruh kot nižji uradnik v pristaniških magazinah in plezalsko rasel in zrasel, tudi s Slovenci. Kot da bi bila soteska Glinščica preozka za fašistične megalomanske ideje, je fašizem relativno pozno prodril do tedaj enotne plezalske skupnosti, a je bilo prav tako usodno. Nekdanji Comicijevi tovariši na vrvi so čez noč dobili poitalijančene priimke in izgubili pravico do lastnega jezika, perspektivni Franjo Marušič, ki mu je Comici prerokoval, da bo postal uspešen *sestogradista* (plezalec šeste stopnje), pa je leta 1930 umrl pod streli v bazoviški gmajni kot eden od štirih obsojenih na prvem tržaskem procesu. Ne vemo, kako je Comici gledal na vse to. Bil je prepričan italijanski nacionalist, ki se je zgledoval po Cozziju, a v Slovencih, s katerimi je v Trstu živel in plezal, ni videl sovražnikov. Nasprotno pa je do Nemcev še iz časov, ko je bil njegov Trst "neodrešen" del avstrijske monarhije, gojil neprikrit odpor, kar mu je grenilo življenje po selitvi v Dolomite, kjer se je moral boriti z zavistjo ksenofobnih domačinov. Comici je, tako kot večina Italijanov pod fašizmom, plaval z režimskim tokom. V Val Gardeni je postal prefekturni komisar, kar se sliši bolj pomembna funkcija, kot je v resnici bila. Režim mu ni dovolj zaupal, da bi mu dodelil bolj plačano službo, vseeno pa je iz njega naredil junaka fašističnega propagandnega stroja, za kar se mu je oddolžil s skromno službo, ki jo je moral dopolnjevati z gorskim vodništvom, da je preživel. To seveda ne opravičuje ali zanika Comicije-

čudujemo ujeto na film in naloženo na Youtube. Toda senca padlega režima je zbrisala njegovo superiornost in plezalno vizijo, ki je presegala dojemanje tedanje plezalne scene. Kot ugotavlja Šček: "Ob tako bogati in često napredni plezalski družini bolita molk in pozaba, ki sta padla na to zgodbo – z obeh vpletenih strani." Verjetno se je prav zato moral najti Kanadčan, da je Comicija v novi luči prikazal Italijanom, Slovincem in svetu.

Knjiga je prejela obe najprestižnejši nagradi za gorniško literaturo, veliko nagrado gorniškega festivala v Banffu leta 2020 in nagrado Boardman-Tasker leta 2021. ●

Matjaž Čuk

Stran od vrveža

Uasici Bhulbule in Churi Danda Basung

Že zgodaj popoldne sva dosegla cilj tistega dne, vas Bhulbule. V hiši ob cesti, kamor sva prišla zaprašena od številnih tovornjakov, ki so naju prehiteli na kratkem odseku makadama, je bilo precej živahno. Kraj je priljubljeni cilj nepalskih turistov, saj je blizu tempelj. Lačna sva bila in kosilo je bilo prvo, kar naju je zanimalo. Soba ni bila bogve kaj, a česa posebnega niti nisva pričakovala. Morala sva se ustaviti tu, čeprav mi kraj ni bil pogodu. Naslednji dan bova navsezgodaj odšla navzgor, po ozki poti, daleč proč od glavne ceste ...

*Igra oblakov in ples
meglic na samotnem
grebenu*

Foto Matjaž Čuk

Sedim v kotu ob dolgi mizi in pišem dnevnik. Okrog mene je zbranih veliko ljudi, ki mi gledajo pod prste. Vajen sem radovednih pogledov, saj so tujci v teh odročnih krajih bele vrane. Vodnik je odšel navzgor, proti templju. Malo po četrti uri se tudi sam odpravim na ogled. Do templja je le nekaj minut, a lepa, nadelana pot vodi naprej. Kam, ne vem. Stopam po številnih stopnicah. Po četrt ure hoje srečam vodnika, ki sestopa. "Kam vodi ta pot?" ga vprašam. "Pojdi z mano, pa boš videl," je skrivnosten njegov odgovor. Zdaj skupaj hodiva navzgor. Le malo više pospremiva sonce k počitku. Nedaleč stran slišim bucanje vode. Slutim, kam bova prišla, a ne rečem nič. Po slabe pol ure hoje navkreber sva na cilju. Čudovit slap pada čez dvajset metrov visok odlom. Vesel sem, da sem vztrajal na poti in prišel sem gor.

Nekaj minut molče sediva na tem mirnem kraju, nato pa se v mraku odpraviva navzdol. Tema je že, ko prispeva domov. Večerja v čisto prazni jedilnici je okusna.

Jutro me zbudi že zgodaj. Pred sobo skoraj stopim na debelo miš, ki brezskrbno brska po smeteh. Ne vem, kdo se je bolj prestrašil, jaz ali ona. Zadnji trenutek sem odmaknil nogo, preden mi je – za svojo obilno postavo – urno izginila izpred oči.

Danes ne želim ponoviti napake včerajšnjega dne. Popoldne se je mimo peljalo toliko tovornjakov, da bi bila zaprašena od glave do peta. Šla bova čez greben

in na drugi strani čim dlje po pešpoti do vasi Pelung. Glavne ceste sem sit in je nočem več videti ...

Po zajtrku stopiva na cesto, a že po nekaj korakih zavijeva levo v gozd. Strmo vodi lepa stezica v senci košatih gozdov. Jutranji hlad prija, saj strmina ne popusti celo uro. Nato pot le zavije desno in naju vodoravno pripelje na razgledni greben. Za robom zagledava hišo. Ustaviva se na čaju in si privoščiva kratek počitek.

Povprašava za pot. Prijazni mož srednjih let nama pomigne, naj greva kar za njim. Dvignemo se skoraj sto metrov do zadnje hiše. Ugotoviva, da je to njegov dom. S prstom kaže na makadamsko cesto spodaj in vodniku podrobno razloži, kod morava iti. Razmišljam. Le zakaj sva morala priti sem gor, ko pa gre najina pot nižje in bi lahko le prečila nanjo? Je bilo možakarju dolgčas in sva ga morala pospremiti do doma? Kdo ve ... Odgovora ne bom izvedel nikoli.

Strmo se spuščava po terasah proti cesti. Cesta, bolje rečeno razrit poljski kolovoz bo zdaj najina pot. Vije se v glavnem vodoravno po pobočju skozi številne stranske doline in grape. Ponekod morava navzgor, večkrat tudi navzdol. Večinoma pa je hoja udobna in kar je najvažnejše – visoko nad glavno cesto.

Po slabih štirih urah prideva do hiše. Vprašava za prenočišče. Soba je skromna, a odločiva se, da bova ostala tu. Vas, bolje rečeno nekaj raztresenih hišk daleč narazen po strmih pobočju, se imenuje Churi

Danda Basung. Mir in tišina kraljujeta tod. Vrvež je ostal globoko spodaj ob glavni cesti.

Popoldne je nekaj sonca, ki pa se kmalu skrije za oblaki. Toploto sončnih žarkov izkoristim za pisanje dnevnika. Vodnik je odšel nekam navzgor. Hladno je, in ko izbiram med tem, ali naj grem v neudobno sobo pod spalno vrečo ali na sprehod, se odločim za slednje. Nedaleč od hiše srečam vodnika. Nato skupaj hodiva navzgor. Vzpneva se na samotni vrh. Več kot uro opazujeva grozeči ples oblakov in megla, ki se dvigajo iz doline. Nato naju mraz prežene navzdol. V mraku se vrneva v hišo.

Nocojsnja večerja bo prej. Tu menda vstajajo zelo zgodaj. Torej bo noč zelo dolga. Malo po sedmi uri že leživa. Jaz v malo prekratki, vodnik pa v otroški postelji. Če sva še pred nekaj minutami mislila, da bova dobro spala, je bil to račun brez krčmarja. Bolje rečeno – račun brez psov ... Oba domača psa, ki sta čez dan poležavala, lajata brez prestanka. Okrog polnoči grem na stranišče. Do tistega trenutka nisem spal niti minute. Ko se vrnem, brezvoljno ležem nazaj v posteljo. Potem pa ... Mir in tišina. Kot bi odrezal. Ne morem verjeti. Psa sta še zmeraj pred hišo.

Spim dobro do zgodnjega jutra. Vstaneva ob pol osmih, ko gospodinja potrka na vrata, rekoč: "Vstani-ta, zajtrk je pripravljen."

Najini zajtrki se na dolgi poti ponavljajo iz dneva v dan. Če sem prve dni še spraševal, kaj bova jedla, se zdaj sporazumeva brez besed. Preprosta, hitro narejena juha z rezanci, začinjena s čilijem, ki je na voljo v vsaki hiši, in ocvrta jajca kot priboljšek tam, kjer jih imajo. Tudi danes je tako. Gospodinja je že včeraj zvečer vprašala, kaj bi želela zajtrkovati. Vstala je precej pred nama. Skozi špranje je prihajal dim iz sosednje sobe in slišal sem prasketanje ognja in ropot loncev.

Juha ni bila bogvekaj, jajce pa, ojej, popolnoma mrzlo. Že pred eno uro sem slišal cvrčanje. Pa ne da ... Ja, groza! Prav takrat jih je naredila. Dvakrat ugriznem, nato jajce vržem v juho. Da bo vsaj malce toplo. Lačen sem in pojem vse.

Vodnik prvič, odkar sva na poti, pusti pol juhe. Pozneje mi je povedal, da je takoj po zajtrku bruhal. Isto hrano sva jedla. To je tisto, kar si najmanj želim. Samo molim lahko, da bo z menoj vse v redu ... Domača psa sladko spita vsak v svojem kotu. Šele zdaj vem, zakaj sta prejšnji dan preležala celo popoldne. Vodnik še dolgo zatem ni jedel nobene juhe, o jajcih pa ni hotel niti slišati.

Natančnejša lokacija: Churi Danda Basung, 2185 m, Khotang district, Nepal, december 2019

Se nadaljuje. ●

*Prenočišče v vasi Churi Danda Basung
Foto Matjaž Čuk*

*Gostoljubje na preprosti domačiji
Foto Matjaž Čuk*

Na Javorci
Foto Franci Horvat

Sam s sabo na Mozirskih planinah

Janezov bivak na Javorci

V preteklosti sem bil na Okrešlju kuhan in pečen. Običajno sem presegel trideset obiskov na leto. Golte oziroma Javorca, kjer je Janezov bivak, mi je zdaj drugi dom. Trenutno je pravi balzam za mojo dušo in telo. Če želim biti sam s sabo in z lepimi razgledi, se podam na Mozirske planine – ime Golte je nekoliko bolj znano zaradi smučanja.

Najvišji vrh je poraščeni Boskovec, 1587 m. Z nekaj metrov nižjega Medvedjaka, 1578 m, so enkratni razgledi predvsem proti osrednjim Kamniško-Savinjskim Alpam, Peci, Uršlji gori in drugim nižjim vrhovom. Vrhove Mozirskih planin je nekoč pokrival gozd, ki so ga v preteklosti močno izkrčili ter uredili pašnike in planine. Površine gozda pa je na vršini občutno zmanjšal požar leta 1950, ki je uničil gozd na južni strani Boskovca; prizaneslo ni niti planinski koči, ki je takrat pogorela. Do požara je prišlo, ko je vol padel v prepad, zaradi česar so ga polili z bencinom in sežgali. Močan veter je ogenj razširil, gozd je gorel več dni. Za ta požar sta bila kriva konjedec in pastir; zadnji je dobil eno leto zapora, saj je pogorelo

približno sto hektarov gozda. Pred kratkim je Mozirska koča, 1356 m, pogorela do tal, vendar pospešeno gradijo novo, saj je med obiskovalci zelo priljubljena. Kot osnovnošolca so me peljali na zaključni izlet na Mozirsko kočo leta 1970. Takrat nam je razrednik demonstriral, kako se pravilno pleza. "Vedno s tremi opornimi točkami!" je bil jasen. Te besede so se me zelo dotaknile in čez čas sem zašel med alpiniste, kjer sem še danes. Za Janezov bivak sem izvedel razmerno pozno, pred nekaj leti, ko sem pisal reportažo o Dobrovljah. Čez čas sem se le "ojunačil" in si ga šel ogledat. Na mah se mi je prikupil, kajti fotografsko je izjemno zanimiv. Velikokrat sem hodil k bivaku in čakal na ustrezen sončni vzhod, toda "preteklo je kar

nekaj Savinje", da sem bil ob pravem času na pravem mestu. Ko je en cilj izpolnjen, se običajno porodi nov. Zaželel sem si, da bi mi ga uspelo fotografirati, ko bosta bližnja macesna v najlepših jesenskih barvah. Ker je bilo leto 2022 precej toplo in malo padavin,

se moja macesna nista in nista hotela pozlatiti. Hodil sem k njima, ju prosil in rotil, toda nič ni pomagalo. Moji številni obiski so bili krivi, da sem spoznal Janeza Trogarja, avtorja bivaka. Povedal mi je, da je domačin in da se je kot lovec pogosto potepal po tem območju,

Javorca na Mozirskih planinah
Foto Franci Horvat

Zahtevnost: Zahtevna pot. Do razgledišča ni tehničnih težav, na vrh Javorce vodi lahka neoznačena pot, sestop do Janezovega bivaka je zahteven in izpostavljen.

Oprema: Običajna planinska oprema za sredogorje

Višinska razlika: 119 m

Izhodišče: Mozirska koča, 1356 m. Sem se pripeljemo iz Mozirja skozi Šmihel (5 km).
WGS84: N 46,3715°, E 14, 9041°

Koča: Mozirska koča, 1356 m

Časi: Mozirska koča–Janezov bivač 20 min

Sezona: Kopna sezona

Vodnik: Vladimir Habjan, Jože Drab, Andraž Poljanec, Andrej Stritar: *Kamniško-Savinjske Alpe*. PZS, 2004.

Zemljevid: *Zgornja Savinjska dolina*, Geodetski zavod Slovenije, 1: 50.000

Zanimivost ob poti: Klopca ljubezni na Javorci

Vzpon: Od Mozirske kočice gremo po kolovozni

cesti proti kapelici, že nekoliko prej nas smerokaz usmeri desno proti Boskovcu (Severjeva pot). Po nekaj metrih smo v gozdu in sledimo markacijam. Po rahlem vzponu pridemo do klopce, kjer se nam malce odpre pogled proti jugu. Pot je tu položna vse do vrtače. Markirana pot vodi nekoliko levo, na desni bomo opazili možice, ki jih pustimo pri miru. Nekoliko se vzpnemo, še vedno smo v gozdu. Po 10 minutah pridemo na plano s smerokazom proti razgledišču. Tu zavijemo na ozko neoznačeno pot, ki nas v 5 minutah pripelje do vrha Javorce oziroma klopce ljubezni. Nekoliko na levi strani bomo na skali videli napis Janezov bivač. Sledimo drobnim stezicam levo, ki nas najprej pripelje v gozd, ter sestopimo po dokaj zahtevni, nekoliko prepadni poti (možici) v petih minutah do Janezovega bivaka, 1445 m. Ta del poti ni primeren za vrtoglave.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Mojca M. Peternel

Gorska moda 19. stoletja

Beseda moda navadno asociira na ženske, ki pa jim v 19. stoletju šport še zdaleč ni predstavljal običajne aktivnosti. Še več. Ženskam iz višjih slojev je bilo takrat še vedno prepovedano ukvarjati se s športom, saj so se bali, da bi to škodovalo njihovi plodnosti.

V poznem 19. stoletju so se aristokratkinje lahko udeleževale le omejenega števila športov. Med njimi so bili tenis, krokét in lokostrelstvo. Njihova športna oblačila so obsegala vse do gležnjev s spodnjicami, velikih klobukov in finih rokavic. Ženske niso bile prisotne niti na prvih sodobnih olimpijskih igrah leta 1896.

Prva nezaslišana senzacija v gorskih športih se je zgodila leta 1808, ko se je Marie Paradis kot prva ženska povzpela na Mont Blanc v Franciji. To je storila v volneni obleki do gležnjev, s spodnjimi hlačami, tankimi čevlji in tančico. Henriette d'Angeville velja za prvo žensko alpinistko, ki je leta 1838 kot druga ženska stopila na Mont Blanc. Celotno pot je prehodila sama, oblečena v številne podložene spodnjice in zgornje krilo. Nekateri so jo slavili, vendar je bila deležna več kritik zaradi neprimerne načina oblačenja kot pohval zaradi športnih uspehov, čeprav se je po Mont Blancu povzpela na več kot dvajset drugih gora.

Alpinistke so se v 19. stoletju soočale z enakimi nevarnostmi in izzivi kot njihovi moški kolegi. Zaradi družbenih konvencij pa so morale to početi v oblačilih, ki so njihovo nalogo še dodatno oteževala. Ženske, ki so nosile hlače, so bile včasih izključene iz družbe in celo kaznovane ali zaprte. Da na Slovenskem ni bilo

ko je bilo vse golo zaradi velikega požara. Bivak je nastal leta 2012, znameniti sod pa je bil prinesen leta 2017. Ker se hribovci hitro zbližamo, sem ga zaprosil, ali lahko malce opazuje moja macesna, kako se barvata. Dan pred 1. novembrom sem ga poklical in pobaral, v kakšnem stanju sta moja lepotca. Janez je dejal, da se sicer barvata, toda očitno ne bosta najlepša zaradi suše.

Janezov bivak na Golteh
Foto Franci Horvat

Ker se je bližalo slabo vreme, sem se odločil, da pred odhodom na pokopališče skočim še k bivaku. Pripekljal sem sem se do Alpskega vrta in s hitrimi koraki odhitel mojim "Nebeškim poljanam" naproti. Res je pri Janezovem bivaku le malo ravnega terena, toda kraj je vseeno nebeški in z obilo pozitivne energije. Ker je veter razpihal meglo, je bila vidljivost solidna. Časa je bilo na pretek, zato sem poleg fotografiranja malce razmišljal o smislu življenja in minljivosti. Kar primerno dnevu, ko se spominjamo preminulih. Pred kratkim sem slišal zanimive besede kolega: "Imamo običajno veliko dni, ki so dolgi 24 ur, toda samo dva sta krajša, rojstvo in smrt." Prvega se veselimo, na drugega pa običajno nimamo vpliva. V gorah sem izgubil veliko hribovskih prijateljev, tudi sam sem že bil na tem, da se poslovim v Mrzli gori. Med najbolj boleče sodi mnogo prerana smrt Tineta Miheliča pod Pihavcem.

Ko sem odsanjal svoje misli in napravil še nekaj ponsnetkov, so začeli prihajati obiskovalci Janezovega bivaka. Z napolnjenimi baterijami sem še malo pokramljal, nato pa počasi sestopil do avta. ●

Henriette d'Angeville v oblačilih, ki jih je leta 1838 sama zasnovala. Vir Wikipedija

nič drugače, se v knjigi *Iz mojega nahrbtnika* spominja Janko Mlakar: "Ako se je kdo na ulici prikazal v planinski opremi, so gledali za njim, se smejali kratkim hlačam, ki so jih takrat nosili samo mestni otroci, ter se čudili dolgi palici in nahrbtniku. Gorje pa ženski, ki bi se bila pokazala v javnosti v hlačah ali celo z golimi kolena! Hlače in njeno posestnico bi bili odpeljali na opazovalnico, gola kolena bi bila pa šla v Begunje pokoro delat za javno pohujšanje." Konec 19. stoletja so nekatere alpinistke nosile široko krojene hlače, nabrane pri gležnjih, in sicer pod nekoliko skrajšanim krilom. Veljale so za simbol ženske osvoboditve in bile kritizirane kot uporniški znak proti moški avtoriteti. Pozneje so bile bluze skrajšane pod kolena in kombinirane s podkolenjskimi nogavicami. Ta oblačila so ženske nosile pri različnih športih, kot so gimnastika ali gorski športi. Vendar so bile obleke do leta 1920 običajna oblika ženskih plezalnih oblačil, saj se dame niso želele izpostavljati kritikam in družbeni izključenosti.

O koristnem kosu oblačil za ženske je konec 19. stoletja pisal neki G. D., sicer član Nemško-avstrijskega planinskega društva. V želji, da bo v prihajajoči "potovalni" sezoni postal koristen kos oblačila ženi ali hčerki članov, je v uradnem glasilu društva podrobno opisal oblačilo, ki ga je sam zasnoval. Po besedah pisca so bila namreč ženska oblačila tistega časa povsem neprimerna za gorske ture in prečka-

nje ledenikov. Po njegovem je priporočljivo, da so si ženske omislile dobro in široko spodnjo haljo iz lodna, ki so jo od spodaj do razkoraka na hrbtni in sprednji strani razprle, na sprednji levi strani od razkoraka navzdol prišile približno šest ploščatih gumbov, na desni strani pa so bile ustrezne gumbnice. Pri zadnjih dveh delih je bilo treba narediti obratno. V spodnji rob vsakega dela so morale všiti nekoliko daljši trak, ki se ga je pripelo na sredino, tako da je bilo mogoče vsak del posebej zašiti. Z zapenjanjem obeh sprednjih in obeh zadnjih strani skupaj je nastala navadna spodnja halja, ki jo je bilo lahko z zapenjanjem sprednjega dela na zadnji del ter z zavezovanjem takoj spremeniti v toplo in udobno hlačnico.

Če ga je sešila katera od takratnih gorohodk, ne vemo, dejstvo pa je, da zapis poleg mode med vrsticami kaže, da je v tem času ženska počasi že postajala neizbežen del vzpetega sveta. ●

Ženska moda v gorah okoli leta 1900
Vir Salzburgmuseum.at

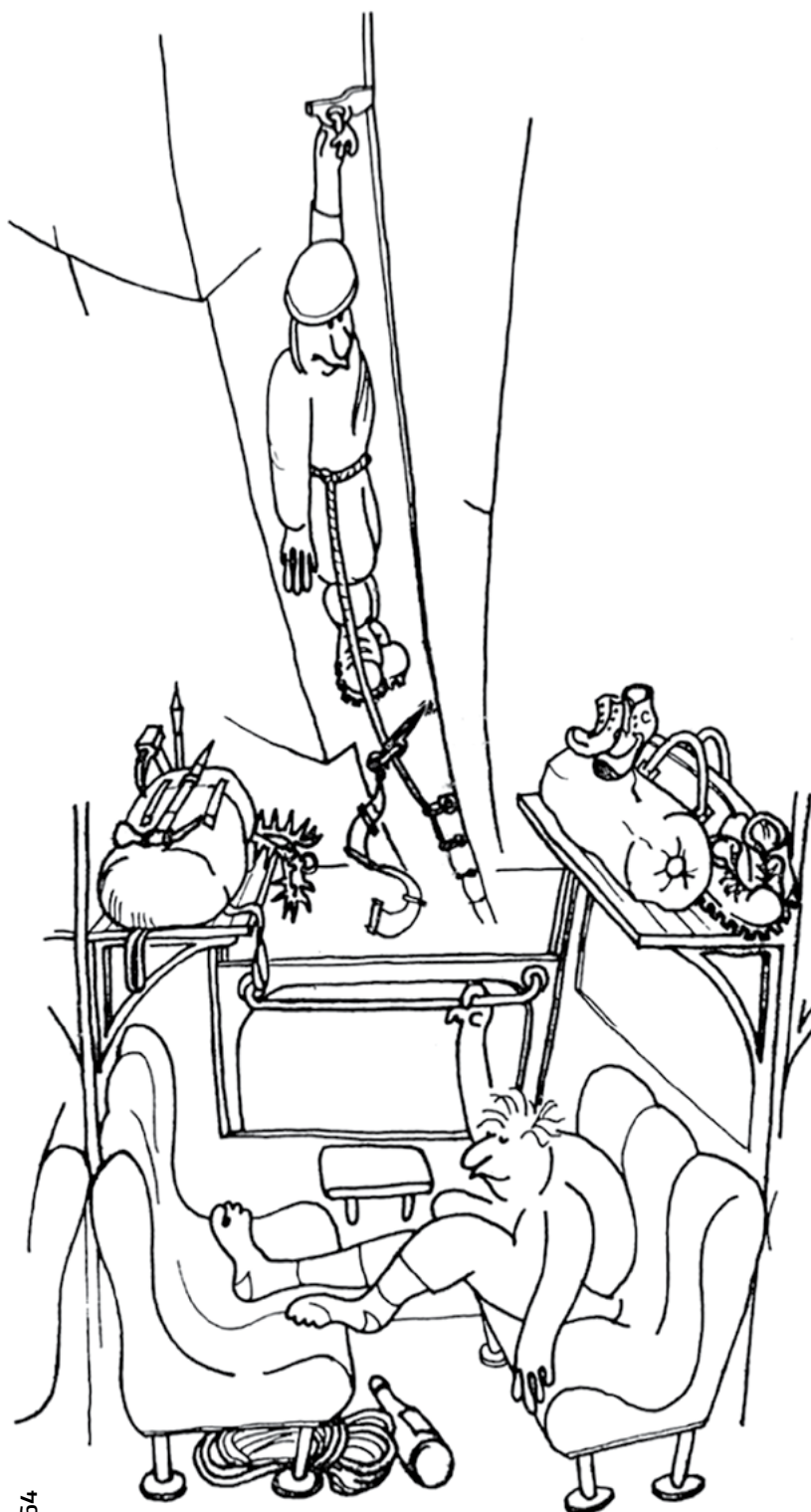

Lidija Honzak

Chamonix 1979

Stari fotri – 11. del

Stari *fotri* niso bili niti stari in po navadi tudi *fotri* ne. Bili so izkušeni alpinisti, ki so odlično plezali in svoje znanje na alpinističnem odseku nesebično delili. Njim posvečam alpinistične zgodbe in karikature iz osemdesetih.

Kamp ob britofu

"Tu ne smete šotoriti," je po francosko rekel možak koščene postave, ko je zagledal naše šotore v gozdčku zraven pokopališča. "To je moja zemlja in tukaj ne smete biti," je ostro nadaljeval. Govoril je hitro, v dialektu, in težko ga je bilo razumeti. "Bonjour monsieur,"¹ je rekla Tina² prijazno. "Nous sommes des alpinistes Slovènes. Nous aimons la nature et en prenons bien soin."³ Z roko je pokazala na Janeza M.,⁴ ki je ravno takrat med rogovilo drevesa obešal vrečko za smeti. Potem je z nič več tako jeznim možakom še malo poklepetala. "Odlično govorite francosko, gospodična, in zelo ste simpatični," je bil navdušen. "Dokler bom jaz lastnik tega zemljišča, ste lahko tukaj, kolikor vas je volja," je še dodal. Z veseljem smo na ta *kamp ob britofu* prihajali kar nekaj let zapored. Bil je bazni tabor za mnoge odlične vzpone v gorah nad Chamonixom.

31. julij

Oblaki, iz katerih je pršelo, so popolnoma prekrili Mont Blanc in okoliške hribe. Spustili so se čisto dol do Chamonixa. Vsake toliko smo se iz gozdčka ob pokopališču odpravili na postajo gorske reševalne službe vprašati, ali je kaj novega. Ne, nič novega ni bilo. Tina in Janez I.⁵ sta šla plezat v Aiguille Verte in se nista vrnila v dolino. Nihče ni vedel, kaj se je zgodilo in nihče ni mogel iti pogledat in pomagat.

Na vlaku na poti domov iz Chamonixa:

"Ha, ha, a veš tisto od Berčiča⁶ in Gladka?⁷

Plezala sta Cecchinel-Nominé v Anglu⁸ in je Gladku zdrsnilo. S prstom se je ujel v klin, potem pa vpeti ni mogel ha, ha."

Karikaturo sta za Alpinistične razgledne narisala Lidija Honzak in Janez Marinčič.

¹ Dober dan, gospod.

² Tina Jakofčič.

³ Mi smo slovenski alpinisti. Radi imamo naravo in lepo skrbimo zanjo.

⁴ Janez Marinčič.

⁵ Janez Ileršič.

⁶ Cene Berčič.

⁷ Milan Gladek.

⁸ Grand Pilier d'Angle v masivu Mont Blanca.

S strmega pobočja štiritočkaka se je neprestano plazilo in vidljivosti ni bilo. Reševalci so se povzpeli do krajne počii pod steno in pogledali naokoli. Kaj več se ni dalo. Ko bi vsaj lahko bili v akciji in kako pomagali, tako smo pa ždeli in zgolj hodili spraševat. Počutila sem se skrajno *bedno*.

To je bil moj prvi Chamonix in uresničila se mi je velika želja, da se povzpnem na Mont Blanc in ga celo prečim. Neštetokrat sem si ogledala fotografijo Mont Blanca v Rébuffatovi knjigi, tisto z ostrim, belim grebenom, ki pelje proti vrhu. Potem pa, ko sem prišla dol, mi kar ni bilo zadosti. S Tino sva se menili za kakšen skupen vzpon. Pa se je zaljubila v Janeza I. in Janez I. vanjo in sem seveda odpadla.

Potem ko bi že zdavnaj morala priti v dolino, nam je postalo jasno, kaj se je zgodilo. Z Janezom M. sva se odpravila v telefonsko govorilnico in poklicala starše. Dobila sva mamo. Janez je govoril in jaz sem mu bila v oporo.

Mnogo pozneje so našli njuni trupli nekje v ostenju Aiguille Verte. Na pogrebu se nama je mama zahvalila; zahvalila se nama je za obzirno sporočilo iz telefonske govorilnice v Chamonixu. Ni naju obsojala, ni nas obsojala, zahvalila se nama je za obzirno sporočilo. Ob tem se mi ulijejo solze še zdaj, po toliko letih. Zdaj pravzaprav šele bolj razumem, kaj so doživljali naši starši.

Tinin raz

V spomin na Tino in Janeza I. sva splezala z Janezom raz v Debelem kuku v Paklenici. Imenovala sva ga Tinin raz. Janez je plezal kot prvi v navezi, jaz sem ga varovala in izbijala kline. V glavnem so šli z lahkoto

ven. Večina počii je zasiganih in nimajo globine, zato je Janez uporabljal *specialčke*. To so zelo kratki klini, ki bolj simbolično držijo. Enega takega mi je podaril za novo leto, ko sem bila še začetnica. Razočarana nad takšnim darilom sem ga dala na trakec in si ga obesila okoli vratu, namesto verižice in obeska. Janezova kar malo grozljiva mojstrovina za napredovanje je tudi zatikanje *sfifija*⁹ za tanke stene 2- do 4-centimetrskih luknjic, ki jih je v navpičnih ploščah vse polno. Skrbno sem ga varovala in verjela, da se bo vse dobro izteklo. Zaradi slabega varovanja in tveganja padca sva smer ocenila s 5 A2. Opremljena s svedrovci, navrtanimi od zgoraj, ima zdaj prosto oceno 6c+. Po njej vsako leto poteka mednarodna tekma v hitrostnem plezanju. Ime Tinin raz je izpodrinilo bolj zveneče ime Big Wall Speed Climbing.

Mnogo let pozneje sem bila spet v Chamonixu. S Francozinjo Monique in Švicarko Charlotte smo šle smučat z Mont Blanca. Dan pred vzponom sem se odpravila v naš *kamp ob britofu*. Med grmovjem in visoko travo sem si utirala pot. Hodila sem po grbinah – povsod same grbine – nikjer ravnega prostora. Čudno, takrat pred leti se mi je zdelo tukaj še kar udobno. V travi sem našla majhen *pipec*. "Le komu je pripadal?" sem bila radovedna. ●

⁹ Kavelj na *lojtrci* za plezanje, ki ga zatakneš v klin. Na kavlju je pritrjena drobna vrstica. S potegom te vrvice iztakneš *lojtrco* iz klina, potem ko detajl preplezaš.

Sposojena odpravska puhovka in v njej Lidija Honzak na vrhu Mont Blanca, 1979.
Foto Janez Marinčič

Dušan Škodič, urednik za planinsko zgodovino

Dušan Škodič
Arhiv Dušana Škodiča

Glede na to, da si urednik gorniške revije, verjetno ni neobičajno, da te gore privlačijo ... Zakaj?

Moj oče je bil v mladosti alpinist, po poklicu pa edini ljubljanski čevljar, ki se je specializiral za izdelovanje gojzarjev. Poleti smo namesto na morje hodili taborit v Trento in tisto so bile moje najlepše počitnice. Ljubzen je ostala za vse življenje.

S čim se preživljaš?

Sem tehnolog poštnege prometa, zaposlen na oddelku mednarodne pošte v Ljubljani.

Pri Planinskem vestniku si od leta ...

Uredništvu sem se pridružil leta 2010, pisal pa sem že dosti prej. Prvi članek v reviji sem imel objavljen leta 1994.

Planinski vestnik soustvarjaš, ker ...

Ker me to veseli, ker smo dobra ekipa in ker je sodelovanje pri najstarejši slovenski reviji, ki še vedno izhaja, tudi čast.

Tvoj prvi spomin na revijo in delo, povezano z njo, je ...

Naročenega je imel že moj oče in *Vestnike* je dajal tudi vezati po letnikih. S tem sem spoznal, da to ni kar nekaj, kar prebereš in potem vržeš med star papir. Prvi spomin na uredniško delo pa je, da mi je urednik poslal cel kup člankov različnih avtorjev, da sem imel

branja za ves konec tedna. Moral sem jih oceniti po vrednosti in menda mi je še kar dobro uspelo.

Na kateri svoj članek/temo meseca si najbolj ponosen in zakaj?

V zadnjem letu vsekakor na temo meseca o ljubljanskem alpinistu Klodwigu Tschadi, ker je bilo z njim res ogromno raziskovalnega dela. Pri nas je bilo tako malo podatkov, da se je že skoraj preobrazil v mit. V Avstriji sem poizvedoval po vseh možnih državnih in planinskih arhivih. Nazadnje mi je uspelo najti celo stik z njegovim sorodstvom v Avstriji, kamor se je pred drugo svetovno vojno izselila njegova družina. Ta mi je veliko pomagala. Po izidu revije me je presenetil telefonski klic zadnje Klodwigove nečakinje iz doma za ostarele v Gradcu. Gospa ima že 95 let in se mi je zelo čustveno zahvalila v lepi slovenščini. Rojena je bila v Ljubljani in je študirala slavistiko, ki jo je vso delovno dobo poučevala v Gradcu.

Kateri oz. kakšen je bil najbolj zanimiv odziv bralcev na tvoj članek?

Nekoč sem za šalo zbral zanimive toponime v gorah nad Kamniško Bistrico (dedci, babe, Žagana peč itd.) in napisal izmišljeno legendo, kako so nastala ta zemljepisna imena. Čeprav sem na koncu malce zavito napisal, da je zgodba izmišljena, je bila očitno vseeno toliko prepričljiva, da jo je nekdo uporabil kar za razlago v neki seminarski nalogi.

Kaj bo po tvojem mnenju z *Vestnikom* čez deset let?

Deset let bo starejši in še vedno bo naša najstarejša revija.

Kako sodeluješ z odgovornim urednikom?

Zelo dobro. Že dolgo se poznavata in dobro veva, kako kdo dela.

Če bi imel možnost povabiti na pogovor katerokoli slovensko in katerokoli svetovno gorniško osebnost, kateri dve bi to bili in kaj bi ju vprašal?

Od naših recimo bohinjskega kaplana Ivana Žana. Vprašal bi ga, zakaj v prošnji za ustanovitev Gorskega društva Triglavski prijatelji, ki jo je poslal oblastem, ni navedel točnega kraja, kamor bi lahko prihajala uradna pošta. Napisal je samo Bohinj, kar je ime celotne doline, in prošnja je bila zavrnjena. Naša planinska organizacija bi bila lahko dvajset let starejša in ena najstarejših na svetu. Od tujcev bi vprašal Ötzija, ki so ga našli zamrznjenega v ledu na višini 3200 metrov, kaj meni o današnjem planinstvu, ko ljudje zahajajo v gore samo zaradi zabave.

Pri živcih pa je večinoma prepuščeno naši domišljiji, koga bi povabili na pogovor, redki so taki, ki tega ne želijo. ●

Pregled dogajanja v alpinistični sezoni 2021/22

Začetek pretekle alpinistične sezone je bil obetavno snežen, vendar ko se je zima zares začela, snega ni bilo več na spregled. Naše stene so bile večji del zime skromno pobeljene. Ledu je bilo prav tako malo. Prvi ledni vzponi so bili opravljeni v podoru Čedce, v Logarski dolini, Damoklejevem meču in njegovih variantah ter slapovih pod Prisojnikom. Na začetku zime so bolj kot slapovi bile na udaru velike stene. Prvi ogrevalni vzponi so bili kot običajno opravljeni v nizkih stenah, kjer so zaradi pomanjkanja snega tudi lahke smeri zahtevale nekaj več napora, tudi tam je bilo treba preplezati kombinirane raztežaje. Prva prvenstvena smer prejšnje alpinistične sezone je bila preplezana 16. decembra v severni steni Rjavčkega vrha. Anja Petek, Marko Volk in Samo Supin so smer poimenovali **Megleni pajčolan** (WI4+, M4, 85°/45°–80°, 100 m). Drugo prvenstveno v "naših" gorah sta v zelo dobrih snežno-lednih razmerah preplezala italijanska plezalca v severni steni Srednjega vršiča v Kaninskem pogorju – 29. decembra sta preplezala prvenstveno **Los Facenderos** (M5, 90°/65–80°, 230 m). Istega dne sta odličen vzpon opravili tudi Marija Jeglič in Sara Jaklič v severni steni Nad Šitom glave, kjer sta opravili prvo zimsko ponovitev smeri **Več poletja** (VII–/V, 300 m). Pozneje sta smer preplezali še Anja Petek in Hana Hutar. Vse štiri alpinistke so redno aktivne v gorah in plezajo v nekonvencionalnih smereh. V lanske alpinistični sezoni je najbolj izstopala Anja, ki je bila prisotna na več taborih in odpravah izven domovine ter sodelovala pri večjem številu prvenstvenih smeri. Zdi se, da počitka sploh ne pozna. Sara in Marija sta že znana alpinistična naveza. Skupaj in v navezah z drugimi sta tudi lani preplezali več zahtevnih smeri. Lani sta se izkazali

predvsem v skalnih smereh in škotskih kombiniranih smereh.

Januarja je bilo zaradi stabilnega in suhega vremena opravljenih veliko vzponov v naših velikih stenah. 2. januarja sta izstopajoč vzpon opravila Nejc Marčič in Kristof Frelj v **SV-razu** (M4/VI+, 370 m) Jalovca. Markanten vzpon sta v severni steni Malega Draškega vrha opravila David Debeljak in Gašper Pintar, naveza, ki je zakuhala že kar nekaj dobrih vzponov v naših in tujih stenah. Tudi lani nista mirovala – skupaj ali posamično. Sredi januarja sta preplezala kombinirano prvenstveno smer **Visokotvegan stik** (IV/5, M6, 400 m). Stena poleti sicer ne nudi velikih težav, vendar se pozimi v naših gorah ni zanašati na oceno, zato sta doživela pravo avanturo.

V drugi polovici januarja so bili zanimivi vzponi v klasikah, kjer je poleti obisk konstanten, pozimi pa občasno vstopijo v steno le dobro natrenirane naveze. V Veliki Mojstrovki sta 19. januarja Urban Ažman in Jurij Hladnik preplezala **Steber revežev** (M5+, 500 m). Sosednjo severno steno Zadnje Mojstrovke sta 27. januarja obiskala Žiga Oražem in Matija Volontar ter preplezala **Kovinarsko smer** (V+/IV–V, 450 m). Dve ponovitvi je doživela superklasika v Špiku – **Direktna smer** (V/Al5, M6+, 90°, 900 m), ki sta jo najprej preplezala Luka Stražar in Matija Volontar, konec januarja pa še Domen Košir in Matej Gorenšek. 22. januarja sta **Skalaško smer** (M5/V, 1000 m) v Severni triglavski steni preplezala Bor Levičnik in Matija Volontar. Oba sta predstavnika druge generacije članov Slovenske mladinske alpinistične reprezentance in uspešno sledita najboljšim predstavnikom prve generacije. Zahteven zimski vzpon sta v Brani 28. januarja opravila Bor Levičnik in Gašper Pintar. Opravila sta drugo zimsko ponovitev smeri **Garfield** (AI4/VI, 600 m). Gre za strmo smer, poleti dobro šestico, ki je bila pozimi prvič ponovljena pred štirimi leti. Med januarskimi vzponi velja omeniti še poskus v **Parizanki** (M7+/M6) v Debeli peči, kjer sta se Anja Petek in Gregor Kristan zaradi poznega jutranjega starta obrnila raztežaj pod SV-razom.

Snežna suša se je nadaljevala tudi v februarju. Razmere v stenah so ostale ves čas podobne, le število dovolj zamrznjenih slapov se je povečalo. 1. februarja sta se Žiga Oražem in Matija Volontar lotila **Igličeve smeri** (V/IV+, 350 m) v Mali Rinki. S prvenstvenimi vzponi sta februar dobro začela Samo Supin in Marko Volk, ki sta bila v lanske sezoni najbolj aktivna raziskovalca deviškega sveta nad Logarsko dolino. Prvenstvene sta preplezala tako pozimi kot v kopnih razmerah. Supin je 6. februarja sem preplezal prvenstveni smeri **Beluga** (WI4–, 45–80°, 200 m) in **Sprehod** (WI2/3–, 100 m). 9. februarja sta z Volkom preplezala prvenstveni **Biser** (WI5+, 90°/65–85°, 55 m) in **Misterij** (WI4, M5, 65–85°, 100 m). Dan pozneje je Supin v vzhodni steni Ojstrice sam preplezal prvenstveno smer **Staruh** (WI4, M4, 85°/60°–80°, 200 m). 11. februarja se je Supin in Volku pridružil še en aktiven raziskovalec območja, Marko Mavhar. Skupaj so v severozahodni steni Poljskih devic preplezali prvenstveno smer **Predvečer vseh svetov** (AI5, M4, 90°/55–85°, 600 m). Sredi februarja je v Zajzeri dobro zamrznila kratka kombinirana smer Panta rei. Tine Cuder je prvenstveno preplezal njeno direktno povsem ledno varianto **Panta ice** (WI5+, 60 m), saj je led lani segel do tal. Pod ostenjem Rakove špice in Rogljice sta Marjan Kozole in Anže Javoršek preplezala prvenstveno **Grapo med Rakovo špico in Rogljico** (III/WI4+, M4, 450 m). Marca je bilo pomembnejših vzponov v velikih stenah le za vzorec. 5. marca sta Anja Petek in Bor Levičnik v Debeli peči preplezala **Levi steber** (M5/V+, 250 m). Več je bilo vzponov v ledu. Sredi marca je Tine Cuder z italijanskim soplezalcem v Zahodnih Julijcih preplezal redko obiskano smer **Tridente** (WI6, 90) v Visoki polici. Med zahtevnimi raritetami je bila večkrat obiskana **Stiriofobija** (WI6, 110 m). V Zadnji Trenti so bili preplezani trije lažji prvenstveni slapovi težavnosti med WI3 do WI4+. Prvenstveni slapovi z ocenami med WI3 in WI5 so bili preplezani tudi v dolini Remšendol. V Tamarju so tako kot vsako leto slapovi dovolj zamrznili, med zanimi-

Tempelj skrivnosti v
Ojstrici
Foto Marko Mavhar

vejše vzpone spada druga ponovitev smeri **There is no spoon** (II/6+, M7, 30 m). Smer je preplezal Leon Ramšak skupaj z Rokom Pintarjem. Verjetno najzahtevnejša in velikopotezna alpinističnosmučarska tura je bila opravljena v severni steni Razorja. Pravzaprav je bilo to glede na skromno snežno podlago v gorah pravo presenečenje. 28. februarja je Peter Pekovec našel zvezno linijo čez celotno, le malokrat do zdaj presmučano steno. Povezal je Kugyjevo, Kalteneggerjevo in Zimsko smer ter ponekod smučal po neimenovanih delih smeri. Kombinacijo je poimenoval **Labirint** (VI, 600 m). Alpinističnim smučarjem zaradi skromne snežne odeje ni uspelo smučati po zelo zahtevnih smereh. Presmučane so bile številne smeri med IV. in V. težavnostno stopnjo v manj kompleksnih stenah, redko tudi kaj več. Ocene seveda ne povedo vsega, pomemben je še slog spusta in konec koncev zadovoljstvo smučarja.

Na začetku pomladi je nastopilo zatišje, ki je z izjemo redkih zanimivih vzponov trajalo do junija. Letni del sezone je bil prav tako zaznamovan s pomanjkanjem padavin, kar je neugodno vplivalo na naravo, ravno nasprotno pa na plezanje. Sezona kopnih vzponov je bila bogata s prvimi ponovitvami in prvenstvenimi vzponi. Na začetku sezone je bilo nekaj zanimivih vzponov opravljenih

v Krofički. Sredi maja sta Gašper Pintar in David Debeljak prosto preplezala Frančkovo smer **Maček** (VIII/VII, 200 m). Junija so v južni steni Krofičke nastale prve prvenstvene smeri v kopnih razmerah. Anja Petek in Marko Volk sta preplezala smer **Neki lepga** (VII/VI-V, 300 m). 15. junija je Anja zopet obiskala omenjeno steno z Andrejem Ježem in preplezala **Hola Peru** (VII/VI, 220 m), teden pozneje sta namreč odpotovala v Peru. Andrej je bil lani prav tako eden najbolj aktivnih plezalcev pri nas, in to tako samostojno kot na taborih in odpravah. V Ojstrici sta konec junija Samo Supin in Marko Volk preplezala prvenstveno **Prisluhnilno tišino** (VI-/V+, IV, 400 m). V Golarjevi peči sta Uroš Grilj in Jernej Kruder ponovila **Orlovsko smer** (VIII-/VI, 240 m). Junija so bile dobre ponovitve opravljene tudi v Julijcih. 11. junija sta Krištof Frelj in Bor Levičnik v Debeli peči opravila prvo ponovitev smeri **Trenutek, ki vznemirja** (VIII-/VII, 300 m). Bor Levičnik je sodeloval tudi pri prvi ponovitvi smeri **Johanca** (VII+/VI, 250 m). 26. junija jo je preplezal skupaj z Blažem Karnerjem. V severni steni Škarj sta Bor Levičnik in Domen Košir prosto ponovila smer **Beli pajek** (VIII+, 250 m). V začetku junija sta Luka Stražar in Petra Klinar Stražar preplezala **Raz Mojstranških veveric** (VIII+/VI, 280 m). Blaž Karner in Uroš

Grilj sta v Steni preplezala **Helbo s Srpom** (VII+/V-VI, 1000 m).

Julija sta v Triglavu Luka Stražar in David Pintar v šestnajstih urah ponovila kompleksno Frančkovo **Korenino** (VIII+, 1000 m). Redni obiskovalci Logarske doline so preplezali dve zanimivi smeri v Ojstrici. Marko Volk in Samo Supin sta ponovila smer **Tihe duše** (VII+, 300 + 300 m). Marko Mavhar in Marko Volk sta ponovno obiskala svojo smer **Tempelj skrivnosti** (VIII/VI-VII, 580 m) in ji dodala tri prvenstvene raztežaje. 31. julija sta Krištof Frelj in Bor Levičnik preplezala malokrat ponovljeno **Nejčevo smer** (VIII/VII, VI, 550 m). V pozimi popularni Prednji glavi sta Andraž Avbelj in Hana Hutar preplezala prvenstveno smer **Kali** (VI+/V, 250 m). Letos je po dolgih letih nova smer nastala v Ajdovski deklici pod Prisojnikom. Avgusta sta svoj projekt tam dokončala Luka Lindič in Ines Papert. Potrebovala sta kar nekaj obiskov, da sta razvozlala vse uganke, ki jima jih je nudila stena, ponavljavcem pa ocene iz spoštovanja do tega svetega kraja nista izdala. Vsekakor bo smer primerna le za najboljše naveze. Sredi avgusta sta v Ojstrici prvo ponovitev smeri **Mistično potovanje kosmatega princa** (VII+/VI-V, 450 m) opravila Anja Petek in Marko Volk in še enkrat pokazala, da nikoli ne zmanjka takšnih ciljev niti v gorah pred domačim pragom. Septembra je v naših stenah izstopala druga ponovitev **Spominske smeri Grege Lačna** (IX-, 500 m). Preplezala sta jo Bor Levičnik in Andrej Grmovšek. Različni generaciji, a enako močna ljubezen do alpinizma. V Planjavi je še eno redkih ponovitev doživela športnoplezalna smer **Sreča na vrvi** (7c, 300 m), ki jo je prav tako preplezal Bor Levičnik skupaj z Gregorjem Šeglom. V JV-steni Planjave je izstopala ponovitev smeri **Modri lišaj** (VII-/VI+, IV-VI, 350 m), ki sta jo preplezala Mojca Krajnc in Klemen Gerbec. Oktobra so Andrej Jež, Gregor, Kristan in Urh Primožič (AO Tržič) v Velikem Vršovcu pod Zadnjiškim Ozebnikom preplezali in delno opremili smer **Femme fatale** (VIII+/VI+, 255 m). Konec novembra je naše stene pobelil prvi sneg in že so bili opravlje-

ni vzponi v zimskih razmerah. Ko je bilo pri nas manj zanimivih vzponov, se je hkrati več dogajalo v Dolomitih ali kje drugje čez mejo.

Drugod po Alpah

Pozimi so plezalci čez mejo večinoma odhajali iskati led. V krajših kombiniranih smereh v Dolomitih se je izkazal Tine Cuder, ki je v Vallungi preplezal smer **Zauberflöte** (M9/WI6, 140 m), v steni Rein in Taufers pa **Crazy diamond** (M8/WI5+, 150 m). Favorit za vzpon zime pa je zagotovo vzpon Luke Stražarja in Nejca Marčiča v severni steni Grandes Jorasses, kjer sta prosto preplezala smer **No Siesta** (VI+, M8, 1100 m). Smer je v treh desetletjih in pol od njenega nastanka ponovilo že veliko izkušenih alpinistov, v zadnjih dvajsetih letih je bila nekajkrat tudi prosto ponovljena, še vedno pa predstavlja trd preizkusni kamen najboljšim alpinistom. Stena je vseskozi strma, kar pove že ime, in zato zahteva svoj čas. Tako kot večina preteklih prostih ponavljanjcev sta tudi Luka in Nejc v steni dvakrat bivakirala. V Eigerju so klasično, sicer danes ne več ekstremno zahtevno, pa vendar ne preprosto **Heckmaierjevo smer** ponovile štiri slovenski plezalci. 28. februarja sta smer preplezala Urban Ažman in Jan Crvenka, 5. marca David Pintar s tujima soplezalcema, 26. marca Blaž Karner in Matevž Štular, 16. in 17. aprila pa še Anja Petek in Andrej Jež. Poleti so Tadej Kračun, Luka Kračun in Leon Ramšak preplezali **Walkerjev steber** (ED1, 6a, 1200 m) v Grandes Jorasses.

Velikih dolomitskih sten pozimi nismo obiskovali, nekaj izvrstnih vzponov pa je bilo opravljenih poleti. Mednje spada prosta ponovitev smeri **Riba** (7b, 1200 m) v Marmoladi. Jernej Kruder jo je preplezal prosto, njegov soplezalec Bor Levičnik pa je enkrat uporabil tehniko. Jernej je prosto zmogel tudi detajl v smeri **Via Italia '61** (8a, 280 m) v Pic Chivazes. Oba vzpona je ob naslednjem obisku nadgradil s prostim vzponom čez smer **Bellavista** (8b+/c, 500 m) v Zahodni Cini. V Marmoladi sta še en lep vzpon opravila David Pintar

in Blaž Karner po kombinaciji smeri **Olimpo** in **Athena** (7a, 1000 m). Blaž Karner je z Evo Danu Vidmar tam preplezal tudi smer **Ideale** (VII/V-VI, 850 m). V Cinah so naši plezali pogosto in preplezali zahtevne Comicijeve in druge stare klasične smeri. Te so izbirali tudi udeleženci uspešnega tabora za perspektivne alpiniste, ki sta ga vodila Matija Volontar in Žiga Oražem in je potekal v Sekstenskih Dolomitih.

U tujih gorstvih

Prva odprava preteklega alpinistične sezone je bila odprava v sklopu programa Mladi alpinisti. Mladi udeleženci programa in mentorja so se januarja odpravili v Patagonijo. Udeleženci so bili vodja odprave Luka Krajnc (AO Celje Matica), njegov pomočnik Luka Lindič (AO Celje Matica), Gregor Šegel (AO Ljubljana Matica), Blaž Karner (AO Ljubljana Matica), Krištof Frelj (AO Radovljica) in Andraž Šparovec (AO Radovljica). Zaradi pandemije in nepredvidljivih razmer je udeležba upadla, so se pa zato odprave udeležili le najbolj motivirani plezalci. V vzhodni steni Aguja Saint Exupery sta Blaž in Gregor preplezala **Italijansko smer** (6c, 700 m). Na isti vrh sta Krištof in Andraž priplezala čez zahodno steno po smeri **Chiaro di Luna** (6b+, 750 m). Naslednje vremensko okno sta Blaž in Gregor izkoristila za vzpon po kombinaciji smeri **Mate, Porro y Todo** z vmesno varianto in nadaljevanjem po **Gringos Perdidos** (6c, 900 m). Krištof in Andraž sta preplezala kombinacijo smeri **Brenner-Moschioni** in **Comesana-Fonrouge** (6b, 300 + 200 m) v Aguja Guillaumet. Luka sta medtem dvakrat obiskala steno in prišla do ključnega mesta, ki bo omogočilo nadaljevanje do vrha. Po drugem obisku sten se je v Cerro Torreju zgodila nesreča. V reševalni akciji so sodelovali tudi člani naše odprave. Morala je po nesreči upadla, resnejše vzpone je preprečevalo tudi slabo vreme.

Luka Lindič je z Ines Papert nadaljeval potovanje po Severni Ameriki. Razmere jima niso dopuščale takšnih vzponov, kot sta si jih najbolj želela. Vseeno sta preplezala veliko zahtevnih klasičnih lednih linij in pa

prvenstveno skalno smer **Travels with Charlie** (5.12a oz. 7a+, 175 m)

Februarja je na Škotskem potekal prvi del izmenjave med Škotskimi in slovenskimi plezalci. Na otočju so od 13. do 20. februarja plezali Bor Levičnik (vodja odprave), Marija Jeglič, Sara Jaklič, Anja Petek, Gašper Pintar, Domen Košir in Andrej Jež. Akcija je bila zelo uspešna, o tem pričajo število in težavnost preplezanih smeri. V različnih navezah so preplezali trinajst različnih smeri težavnosti do VIII/8 po škotski lestvici. Udeleženci so alpinisti mlajše generacije, ki so bili lani vseskozi aktivni doma in v tujini ter veliko prispevali k slovenskemu alpinizmu.

Od 22. junija do 24. julija je skupina naših alpinistov odpotovala v Peru. V Cordilleri Blanci so plezali Andrej Jež (vodja odprave), Anja Petek, Denis Arnšek, Matevž Gradišnik in Davo Mihev. Opravili so več vzponov, izstopata pa predvsem dva. Enega so 8. in 9. julija v vzhodni steni Huacancana opravili Andrej, Anja in lokalni alpinist Aritz Monasterio, ko so preplezali prvenstveno smer **Fango fiesta** (ED, M5, 60–85°, 1150 m). Še en zanimiv vzpon sta opravila Anja

Eiger

Foto Andrej Jež

*Cordillera Blanca
v Peruju
Foto Anja Petek*

in Denis v vzhodni steni Ranapalce. Opravila sta redko ponovitev slovenske smeri **Mazohizem** (ED-, V, 85°/6°, M5, 900 M).

Marija Jeglič je julija in avgusta obiskala dolino Karavshin v Kirgiziji, ki spominja na dolino Yosemite v ZDA, le da je precej težje dostopna in alpinistično manj raziskana. Preplezala je smer **Central** (VII+, 350 m) in **Voie du droite** (VIII-, 350 m) v Little Russian Tower in smer **Missing mountain** (VII, 650 m) v Pamir Pyramid. Bor Levičnik, Matija Volontar in Žiga Oražem so oktobra obiskali območje Solo Khumbu v Himalaji. Tam so ob pogledu na zahodno steno Tengri Ragi Tau South-East (6187 m), podlegli njeni lepoti in preplezali prvenstveno smer **Screaming Barfies**

*Zadnji koraki pod
vrhom Pomlance
Foto Bor Levičnik*

(AI5/70-90°/IV-V, 1100 m). Čeprav je bila gora večkrat preplezana, trojica teh informacij ni imela, za kar je bila kriva predvsem zmeda z imeni gore. Avantura je bila zato toliko večja.

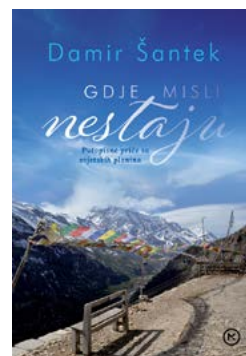
Od 26. novembra do 3. decembra je Komisija za alpinizem PZS organizirala tabor v Tatrah. Tabor je bil priprava na prihajajočo zimo. Udeležili so se ga vodji tabora Nejc Marčič in Martin Žumer ter člani Jakob Skvarča, Luka Kramarič, Rudi Nadlučnik, Jurij Tratar, Peter Borič, Domen Košir, Krištof Frelj, Luka Šturm, Andrej Jež in Anja Petek. Večinoma so plezali v smereh, dolgih od 150 do 300 metrov in težavnosti med M5 in M8.

*Novice je pripravil
Mitja Filipič.*

LITERATURA

Damir Šantek: Gdje misli nestaju. Potopisne priče sa svetskih planina. Mozaik knjiga, Zagreb, 2022. 368 str., 19,90 EUR.

Kjer misli izginejo/Kjer misli ni več, bi lahko laično prevedli naslov knjige Damirja Šantka, novinarja in fotografa, člana uredništva *Hrvatskega planinarja* in urednika založbe hrvaške planinske organizacije, ki ga poznamo tudi kot avtorja člankov v naši reviji. Kot je že sam zapisal v podnaslovu knjige, gre za potopis s potovanj skorajda po celem svetu. Če pogledamo samo zapisane države v naslovih, se sprehodimo skozi več evropskih držav, od Norveške, Irske do Italije, Malte in Cipra, preko Bližnjega vzhoda in Afrike (Zelenortski in Kanarski otoki, Oman), Azije (Rusija, Šri Lanka, Indija, Indonezija, Nepal ...), nato pa zaidemo še na povsem drug konec sveta v Kolumbijo in Dominikansko republiko. Tudi malce Slovenije potipamo, a le skozi Postojnsko jamo in Obir, ki je sicer na avstrijskih tleh.

Čeprav je končni cilj skoraj vedno neka gora, če je le možno najvišja v državi, se avtor podaja tudi v jame, na otoke, po soteskah, kanjonih, ponekod se tudi potaplja. Z nekaj najnižjih, komaj nekaj sto metrov visokih vzpetin se vzpnemo čez 5000 metrov visoke prelaze v Nepal in Ladaku, na alpsko Monte Roso in ruski Elbrus (5462 m). Poskus na indijski šesttisočak mu žal ni uspel. Šantek ni alpinist, njegove ture so pohodniške, čeprav je nekaj ciljev kar zahtevnih. Pri-poved teče večinoma linearno, od

vzpona do sestopa, pri večdnevni trekingih pa po dnevih. Pri opisovanju se sicer osredotoča na sam cilj, pogosto pa nam predstavi tudi celo vrsto drugih zanimivosti o zgodovini krajev ali dežel, razlaga mite in legende, opisuje razmere v državah in življenje lokalnih prebivalcev. Pogosto razmere primerja s svojo državo in vidi mnogo prednosti, ki jih v našem zahodnem svetu nimamo več. Nekaj ciljev je bilo zaradi razmer na terenu tudi nekoliko nevarnih.

Potopis ne more imeti vloge planskega vodnika, kot namiguje pisec spremne besede Zoran Ferić, vsekakor pa vsebuje dobra navodila za na pot, saj nam s svojo pripovedjo oriše vse tegobe na prehojenih poteh, logistiko in same vzpone. Teh se loteva sam ali s prijatelji, pogosto tudi z lokalnimi vodniki, saj ponekod drugače niti ni možno. Kar je še posebno všečno, je dejstvo, da se Šantek ne posveča le samemu vzponu na goro, pač pa je izvrsten opazovalec okolice. Slikovito opisuje teren, po katerem hodi, videva mnoge, tudi eksotične živali in opazi bogato floro, čeprav mestoma zaradi utrujenosti še komaj hodi. V 34 zgodbah praktično doživi vse, kar je možno, od hudega mraza, vetra, megle, dežja, sneženja, toče, strašne vlage, da ga spodnaša in pada po tleh; pogosto ga gora zavrne in se mora obrniti

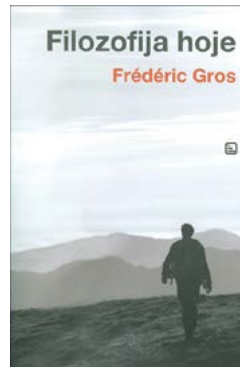
brez doseženega cilja, pri čemer se sooča s samoizpraševanjem: kaj mi je tega sploh treba? Pa vendar je to, tako kot je zapisal Ferić, spoznavanje prostora, ljudi in običajev, še bolj pomembno pa raziskovanje samega sebe. Ob slednjem si postavljamo vprašanje, kaj iščemo, ko potujemo? Vedno je odgovor enak: trenutke pravih doživetij, moment čudežnosti in čudes, vrhunce naših spominov.

Na lastni koži doživlja marsikaj, ko se prebija čez zunanje težave ter skozi vse notranje napetosti in dvome. Včasih je to kar težko razumeti; na primer, ko se vrne s ture povsem moker in blaten, ali ko se doma sleče in z obleke še vedno pada vulkanski pesek, ali ko na velikih višinah predvsem ponoči težko diha, ali ko se zaradi višinske bolezni komaj uspe vrniti v dolino ... A tisti pravi izziv je vendarle premagal. Zanimivo mi je avtorjevo razmišljanje, da v divjini Prokletij doživlja večje zadovoljstvo in prvinskost kot na visokih vrhovih Alp, kar pomeni, da avtorju glavni cilj ni samo doseženi vrh, pač pa odročna divjina, kjer se še najde prvinsko gorsko naravo. Ne manjka tudi zabavnih scen – na primer, ko se sredi noči mula, ki jo jezdi, trmasto ustavi in nikakor noče naprej. V ljudeh, ki jih srečuje, vedno najde prijaznost in posluš, pa čeprav ne znajo besedice skupnega jezika. Takole na primer pravi ob obisku ferat Brente: "Po dveh dneh

užitkov in naporov je bil to le filmski izvleček, ki dušo dodatno napolni z veseljem, ki ga ne poznajo stalni obiskovalci trgovskih centrov." Knjigo krasi množica odličnih fotografij. Napisana je v hrvaščini. Naročiti jo je možno na strani založbe <https://mozaik-knjiga.hr/proizvod/gdje-misli-nestaju/>.

Vladimir Habjan

Frédéric Gros: Filozofija hoje. VBZ, Ljubljana, 2016 (ponatis 2018). 166 str., 24,90 EUR.

V naši reviji pogosto pišemo o hoji; ravno v prejšnji številki smo predstavili knjigo *Hoja. Korak za korakom* avtorja Erlinga Kaggeja. Kot že naslov pove, je knjiga filozofska razlaga ali obravnava hoje. To ni lahkotno branje, čeprav so mestoma nekatere zgodbe nekoliko lažje berljive. Avtor obravnava hojo, tj. dejavnost, ki se dogaja na prostem, z vidika svobode, samote, tišine, budnih sanj, večnosti, klica in

GORSKA REŠEVALNA SLUŽBA KOROŠKE 2023

60. SPUST

ALPINSKI KLUB - 1991 ČRNA NA KOROŠKEM

Uabljeni na 60. TRADICIONALNI SPUST IZPOD RADUHE

- v soboto, 18. marca 2023, žrebanje štartnih števil in zabava z živo rokovsko glasbo v koči na Grohatu
- v nedeljo, 19. marca 2023, tekmovanje navez in dodatna disciplina za posameznike

Informacije:
Miran Kaker - Keks 031 294 171
grskoroske@gmail.com
Vabita GRS Koroške in AK Črna na Koroškem

osvajanja divjine, energije, romanja, asketstva, melanholije, meditacije, sprehoda, postopanja, težnosti, celo mistike in politike; nadalje poudarja pomembnost počasnosti hoje in še in še je tega. Razmišljanja o hoji vleče vzporedno z mnogimi zgodbami znanih posameznikov, od Nietzscheja, Rousseauja, Thoreauja, Rimbauda, Sokrata, Nervalja, Gandhija, Wordswortha, Kanta itd., ki so bili znani kot dobri hodci. S filozofskega stališča piše o romarskih poteh, npr. o Caminu, križevem potu, romanju na Kailash in drugih.

Najboljša hoja je tista, ki umu omogoči, da sprosti domišljijo, trdi Gros, ki obožuje hojo in pohajkovanje po naravi, kjer združi najbolj naravni človeški aktivnosti: mišljenje in hojo. Hoja naredi probleme, o katerih razmišljamo, lažje rešljive, saj do njih vzpostavi razdaljo, iz katere jih uzremo v povsem drugačni luči. Glede počasnosti pa se zelo približa mnenju Kaggeja: "Dnevi, namenjeni počasni hoji, so zelo dolgi. In tako dlje živimo, ker smo si dali dihati, ker smo si poglobili vsako uro, vsako minuto, vsako sekundo, namesto da bi si jih prenapolnili in nategnili njihove šive." In še nekaj zanimivih misli: "Hoja izžame jezo, jo prečisti. Hoja je povabilo, da umremo dokončno. Hoja je suhoparna, ponašljajajoča se in enolična, vendar nikoli dolgočasna. Hoja ni šport." Všeč mi je razmišljanje v zvezi s športom, kjer gre le za rezultate. Kateri po vrsti si bil? Kakšen je bil tvoj čas? Kako si se odrezal? Zmeraj gre za isto delitev na zmagovalce in poražence. Vas to mogoče kaj spominja na tiste, ki vas na planinskih poteh prehitujejo s stoparicami v rokah?

Frédéric Gros je eden najbolj prepoznanih francoskih filozofov in profesor filozofije na Univerzi Pariz XII ter na Inštitutu za politične študije v Parizu. Filozofsko in zgodovinsko se ukvarja predvsem s problemi psihiatrije, nasilja, vojne in varnosti. Da je tudi takšno malce zahtevnejše branje dobro sprejeto pri bralcih, kaže na ponatis po dveh letih od izida, izvirno pa je knjiga izšla leta 2009 in je bila doslej prevedena v več jezikov.

Vladimir Habjan

Janez Kavar: Skrivnost Dolge njive. Združenje vojaških gornikov Slovenije (ZVGS), Bohinjska Bela, 2022. 92 str. (cena ni znana)

Pred tremi leti smo v naši rubriki predstavili knjigo o Ortigari istega izdajatelja, tokrat je pred nami nova knjižica iz zbirke ZVGS. Janez Kavar, upokojeni brigadir SV, se je lotil raziskovanja ozadja zavezniške pomoči v drugi svetovni vojni na planini Dolga njiva pod Košuto. Kot nekakšen raziskovalni novinar je poiskal celo vrsto gradiva, raznih zapisov, tudi tujih in dveh diplomskih del vključil je tudi pričevanja posameznikov. Povod za raziskovanje je bil zapis Andreja Peharca, ki ga je prejel po naključju. Peharc je bil partizan in komandir 1. bataljona Zapadnokoroškega odreda, ki je leta 1998, torej precej let po koncu vojne, na dolgo in široko povzel dogajanje v zvezi z zavezniško pomočjo na planini Dolga njiva.

Zavezniška pomoč je bila del široke, premišljene in načrtno zasnovane strategije boja proti nacizmu. V Sloveniji so zavezniške misije delovale pri GŠ NOV in POS, 7. korpusu za Dolenjsko in Notranjsko, pri 9. korpusu za Primorsko in Gorenjsko ter pri 4. operativni coni za Štajersko in Koroško. Po približnih ocenah so zavezniki, večinoma Angleži pa tudi Američani in Rusi, z letali prepeljali v Jugoslavijo 75.000 ton pomoči, od tega v Slovenijo približno 3000 ton. Konec septembra 1944 je Dolga njiva postala spuščališče za pomoč partizanom, ki so jo dostavljala zavezniška letala. Zavezniki so takrat uporabljali le tri tipe letal za spuščanje materiala, in sicer Liberator 8-24, Halifax in Wellington.

Kavar nam lepo prestavi okoliščine pred zavezniško pomočjo, angleško misijo Clowder in ameriško, z imenom Avstrija, nepojasnjeno

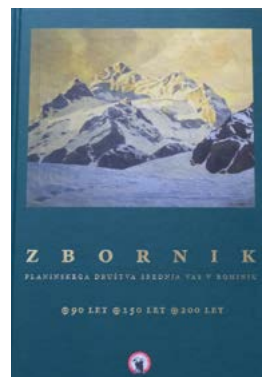
usodo majorja Alfgarja Hesketh-Pritcharda, tehniko pomoči z letali, vrste letal in letalskih poletov, spuščanja pomoči, pripravo zabojnikov, vsebino pomoči za gorenjski Kokrški odred, predstavi pa tudi vse pričevalce, ki so prispevali pomembno gradivo.

Knjiga je posvečena prijatelju, gorskemu reševalcu, Tržičanu Petru Rožiču, ki se je ponesrečil v času nastajanja knjige. Spremnno besedo je napisal upokojeni generalmajor Ladislav Lipič. Po avtorjevih besedah naj bo "zapisana zgodba o Dolgi njivi predvsem potrditev pravičnega in častnega boja ter upora Slovencev proti zatiralcem svobode in poskusom uničenja slovenskega naroda. Njuni upravičenost in pravičnost so Slovincem z dostavo pomoči z letali potrjevali zavezniki." Tudi glavno sporočilo Lipiča je enako.

Priloga knjigi je originalni natipkani zapis Andreja Peharca, ki predstavlja pomemben del citatov v knjigi. Naklada knjige ni visoka (300 izvodov). Predvidevam, da jo je možno nabaviti pri izdajatelju. Lahko rečem le, da so tovrstne edicije vsekako izredno pohvalne, ker odstirajo dogodke iz daljne preteklosti, ki še niso in ne smejo biti pozabljeni. Avtorju lahko izrečem le čestitke, da je se je lotil raziskovanja in uspešno pripeljal projekt do konca.

Vladimir Habjan

Zbornik Planinskega društva Srednja vas v Bohinju. Urednik Bojan Traven. PD Srednja vas, Turizem Bohinj, 2022. 144 str.

Povod za izdajo razkošne monografije formata 34,5 X 23,5 cm je 90-letnica obstoja PD Srednja vas, hkrati pa se spominjajo tudi 150-letnice prvega slovenskega planinskega združenja Triglavski

prijatelji in 200-letnice prvega gorskega reševanja s Triglava. Za uvodnim "nagovorom" predsednika društva Jake Zupanca sledi seznam vseh predsednikov planinskega društva od leta 1931 do danes. Velik del vsebine je namenjen zgodovini planinstva na njihovem gorskem območju. Pri ustanavljanju društva Triglavski prijatelji pred 150 leti pa se je zapletlo. Maja 1872 so pravila društva poslali v potrditev kranjskemu deželnemu predsedstvu. Komisija je bila birokratsko pikolovska in pravil ni potrdila zaradi pomanjkljivosti – namreč kot kraj bivanja je bil naveden Bohinj, kar ni bilo dovolj natančno, ker je v Bohinju več krajev. Tako društvo nikoli ni bilo uradno ustanovljeno, vnema pobudnikov je usahnila. Regularno društvo so ustanovili avgusta 1931 na občnem zboru na Ribčevem Lazu kot podružnico Slovenskega planinskega društva. Sledi nekaj leposlovnih spisov Janeza Pikona o pokrajinskih krasotah planin in gora Julijskih Alp nad Bohinjem, opremljenih s primernimi fotografijami. Peter Mikša je prispeval članek o "naši štirih srčnih" – vemo, kdo so bili ti možje.

Marija Cvetek piše o Rozaliji Škantar, prvi ženski na vrhu Triglava, in pojasni napake (tudi na obeh spominskih ploščah), ki so se dogajale pri interpretaciji datuma njenega vzpona. Torej, dan, ko je 21-letna Škantarjeva kot prva ženska stala na vrhu Triglava, je 7. oktober 1870, za kar obstaja verodostojen dokaz v članku v *Laibacher Tagblattu*, ki je izšel 8. oktobra 1870. Toliko o zgodovinskih zmotah (in sodobnih površnostih). France Malešič podrobno in zanimivo opisuje prvo organizirano reševanje slovenskih vodnikov in nosačev pred dvesto leti, ki se je dogajalo na Triglavu po "zaslugi" svojeglavega stotnika Bossia.

Na naslednjih straneh lahko beremo o različnih prilogah gorskih vodnikov in nosačev iz Cvetkovega rodu. O zgodovini razvoja alpinizma v Bohinju pripovedujeta Lojze Butkovič in Martin Šolar. O živahno delujočem mladinskem odseku v PD Srednja vas zvemo, če preberemo prispevek Andreja Rožiča. Botanič-

no pestrost Bohinja v besedi in sliki predstavlja Marija Zupanc. Zbornik zaključuje poglavje Naj spomin ne zbledi, ki je razdeljeno na posamezna obdobja in predstavljeno kot foto album. Slovo polepša pesem Vršac Valentina Vodnika.

Pri tem imenitnem delu me moti le nedoslednost pri podpisih fotografij. Večina enostranskih (in dvostranskih) fotografij je brez podnapisov in imena fotografa oziroma arhiva. Nekatere manjše so podpisane, a brez avtorjevega imena. Nekatere dokumentarne so sicer podpisane, a brez vira. Prijetna popestritev so risbe Vlasta Kopača in sliki ter risba Valentina Hodnika.

Mire Steinbuch

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

V. d. generalnega direktorja policije Boštjan Lindav in predsednik Planinske zveze Slovenije Jože Rovn sta 10. januarja na sedežu PZS v Ljubljani podpisala vsakoletni načrt skupnih aktivnosti policije in planinske zveze. V okviru letošnjega načrta dela policija in PZS načrtujeta sodelovanje pri obnovi planinskih poti v visokogorju ter pomoč pri prevozi opreme in materiala. V načrtu so tudi sestava skupnih patrolj – tudi z Gorsko reševalno zvezo Slovenije – pri osveščanju obiskovalcev gorskega sveta, s poudarkom na tujih turistih. K sodelovanju bodo povabili tudi Slovensko turistično organizacijo. Policija in planinska zveza si bosta prizadevali tudi za izmenjavo statističnih podatkov in drugih informacij, ki bodo podlaga za načrtovanje učinkovitih aktivnosti za večjo varnost v gorah.

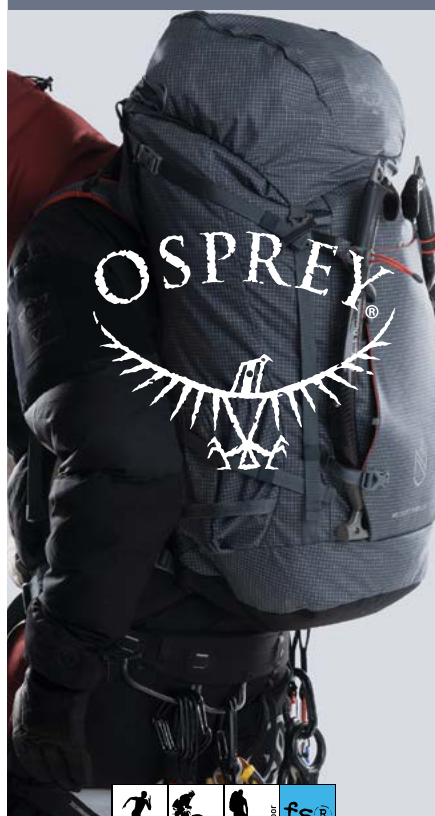
PZS je pripravila možnost nakupa darilnega bona v vrednosti izbrane kategorije planinske članarine, ki jo želite podariti svojim dragim. Ob nakupu bona prejmete tudi darilno kodo za članarino.

V Slovenskem olimpijskem izobraževalnem centru so se predstavili mladi slovenski zimski športniki, ki

Preseži svoje meje z

MUTANT NIMSDAI

www.factorystore.si

Na voljo v trgovinah: Kibuba, Iglu Šport, Annapurna, Extreme Vital, Intersport, Hervis, Action Mama, Enduro, Elan, Amfibija

bodo zastopali barve Slovenije na prihajajočem Olimpijskem festivalu evropske mladine. Slovenske barve bo zastopal tudi mladi član slovenske reprezentance v turnem smučanju Jon Pritrznik.

Odbor in Planinec. Leto 2023 so in Planinci začeli na Nebesih (602 m) nad Šentrupertom na Dolenjskem. Slepim in slabovidnim planinci sicer z odločnim korakom nadaljujejo po Slovenski planinski poti. V okviru prostovoljskega projekta, katerega namen je tudi slepim in slabovidnim omogočiti izkušnjo gora, so prvi žig v dnevnik Slovenske planinske poti odtisnili 8. februarja 2020 na Marihorski koči na Pohorju, zdaj pa so že povsem blizu zadanemu cilju: prehoditi celotno Slovensko planinsko pot in napolniti dnevnik z vsemi žigi. Zadnji žig bodo odtisnili na Debelem Rtiču 23. septembra 2023, ob slovenskem dnevu športa in mednarodnem dnevu znakovnih jezikov. Ta dan bo praznično obarvan še z obeležitvijo 70. obletnice Slovenske planinske poti in 130. obletnice PZS.

Mladinska komisija (MK). Na 33. tekmovanju Mladina in gore 21. januarja v Postojni so osnovnošolski državni prvaki postali člani ekipe Neustrašni gorski učenjaki (PD Kranj)

pred drugouvrščenimi Ponosnimi hribolazci (PD Bled) in Smrkci (PD Litija) na tretjem mestu. Srednješolska odličja so si razdelili zmagovalki Gorski kuri (PD Tržič) pred dvojico Gorska čačota (PD Tržič) na drugem in Geeks (PD Litija) na tretjem mestu. Več o tekmovanju v posebnem članku.

MK je objavila razpis na seminar za mladinskega voditelja za mlade, stare nad petnajst let oz. z zaključeno osnovno šolo. Seminar bo od 7. do 15. julija v Planinskem učnem središču Bavšica.

Vodniška komisija je razpisala usposabljanje po dodatnem neformalnem modulu Vodnik turnega smučanja. Usposabljanje, ki je namenjeno vodnikom, strokovnim delavcem v športu 2. stopnje (dosežene vsaj kategorije ABD), bo potekalo v dveh delih na Komni.

Gospodarska komisija. PD Jesenice oddaja v najem Tičarjev dom na Vršiču, PD Obrtnik Ljubljana pa Mihelečičev dom na Govejku. PD Žirovnica išče pomoč za delo v Domu pri izviri Završnice, PD Mežica oddaja v najem Kočo v Grohotu pod Raduho vključno z njenim funkcionalnim zemljiščem za obdobje enega leta z možnostjo podaljšanja, PD Železni-

čar Ljubljana išče kuharja ali kuharico za kuhanje v Kosijevem domu na Vogarju nad Bohinjskim jezerom, PD Srednja vas v Bohinju za čas letošnje poletne planinske sezone (z možnostjo podaljšanja) razpisuje več prostih delovnih mest za delo v svojih planinskih kočah (Vodnikov dom na Velem polju, Koča pod Bogatinom, Planinska koča na Uskovernici), PD Podbrdo pa išče oskrbniški par za Dom Zorka Jelinčiča na Črni prsti za obdobje med 3. junijem in 17. septembrom 2023.

Komisija za planinske poti je planinskim društvom, ki izpolnjujejo zakonske pogoje ter so oddali poročilo o vzdrževanju planinskih poti za leto 2022, skladno s finančnim načrtom v obliki donacij razdelila 20.000 evrov. Tudi v letošnjem letu bosta izvedena tečaja za markaciste kategorije A (štirje termini) in B (dva termina) ter obnovitveno usposabljanje (pet terminov).

Zaradi sečnje in spravila lesa je do 1. aprila zaprtih več gozdnih cest na širšem območju Mrzlega Studenca na Pokljuki, in sicer so med tednom zaprte naslednje gozdne ceste: Mrzli Studenec–Kranjska dolina, Lepa Kopišča–Kranjska dolina–planina Zajavornik (Javornik) in Za Lesom–Pod Lipanco do križišča z gozdno cesto Velika raven. Zaradi poškodb, nastalih ob spravilu lesa, je zaprta pot čez serpentine, ki vodi k Sv. Jakobu nad Medvodami, zaradi dotrajanega in nevarnega mostu čez Radeljski potok je zaprt odsek Kozjaške poti med domačijama Žohar in Navšnik, zaprta pa je tudi planinska pot med Črno na Koroskem in Smrekovcem na odseku med domačijo Silvester in Kramarico, vse ostale poti proti Smrekovcu so normalno prehodne.

Komisija za alpinizem je alpinistične kolektive pozvala k registraciji članov za letošnje leto, objavila razpis za obnovitveni seminar za alpinistične inštruktorje in pripravila zimski alpinistični tabor, ki bo potekal med 22. in 26. februarjem v dolini Trenta.

Komisija za športno plezanje (KŠP) je objavila razpis za mesto selektorja paraplezalne reprezentance za obdobje 2023–2026 ter razpis za

Ob Domu na Komni bo v snežni sezoni odprta tudi Koča pod Bogatinom, in sicer vse do konca marca; če bo lepo vreme, pa do velike noči.
Foto Zdenka Mihelič

pripravljali seminar in dva izpita za pridobitev naziva športni plezalec.

Komisija za gorske športe. Od 19. do 21. januarja je v francoskem mestu Champagny-en-Vanoise potekala 2. tekma svetovnega pokala v lednem plezanju. V Francijo se je odpravila trojica najuspešnejših slovenskih tekmovalcev, in sicer Marko Guna (AO PD Rašica), Gregor Šegel (AO PD Ljubljana - Matica) in Maja Šuštar Habjan (AO PD Domžale). Tekma je štela tudi kot evropsko prvenstvo (EP) in na EP so slovenski predstavniki zasedli sledeče odlične uvrstitve: Maja Šuštar Habjan je bila osma, Marko Guna trinajsti, Gregor Šegel pa 30.

Med 11. in 14. januarjem so se člani slovenske reprezentance v tekmovalnem turnem smučanju udeležili svetovnega pokala Morgins v Švici, 20. januarja tekme Mountain Attack v Avstriji, med 21. in 28. januarjem pa so sodelovali na olimpijskem festivalu evropske mladine v Forni di Sopra v Italiji. V letošnji zimski sezoni sledijo še naslednji tekmovalni dogodki: od 16. do 19. februarja svetovni pokal Val Martelo v Italiji, od 27. februarja do 5. marca svetovno prvenstvo v Boi Taullu v Španiji, od 17. do 19. marca svetovni pokal v Schladmingu v Avstriji, od 17. do 19. marca mladinski svetovni pokal v Villarsu v Švici, 25. marca svetovno prvenstvo v parih v Ponte di Legno v Italiji, od 23. do 26. marca mladinski svetovni pokal v Val Louron v Franciji in med 11. in 15. aprilom svetovni pokal v Tromso na Norveškem.

Prvo februarso soboto so na Jezerškem pripravili tekmo za slovenski pokal – 26. memorial Luke Karničarja in Rada Markiča. Naslednja pa je bila 12. februarja v Mariboru, imenovana Lumarjev vertikal, ki je štela za državno prvenstvo v vzponu.

Komisija za turno kolesarstvo je objavila razpis za registracijo turno-kolesarskih vodnikov v letu 2023.

Planinska založba. V letošnjem letu bo Planinska založba PZS izdala knjigo izbranih zapisov Toneta Škarje z naslovom *Iskri se beseda*. Tone Škarja je sodeloval na številnih alpinističnih odpravah, opravil je več kot tisoč alpinističnih vzponov, od katerih jih je bilo več kot trideset

prvenstvenih. Bil je ploden tudi kot pisatelj, sodeloval je s tujimi revijami in bil član uredništva *Planinskega vestnika*.

Preventiva. Januarja je PZS v sodelovanju z zavarovalnico Generali pripravila spletni dogodek "Gore pozimi – Kako poskrbeti za varno pot?", na katerem je predaval Matjaž Šerkezi, gorski reševalec, alpinistični inštruktor in strokovni sodelavec PZS.

PZS je na spletni strani objavila osnovna pravila in smernice turne smuke, ki je gotovo eden najlepših in najbolj priljubljenih načinov gibanja v gorah pozimi.

Zdenka Mihelič

U SPOMIN

Blagoja Tošeski

(1944–2022)

Po hribih sem vandral ves dan,
preplezal vse strme vrhe,
z višine sem gledal ravan,
z poljane, zelene dole.

Mi sonce je dalo moči,
da vandral bi preko gora,
skrivnostne planinske poti
so zame povsod brez meja.

...

(Ivan Sivec)

Člane Planinskega društva Metlika je pretresla vest, da je mnogo pre zgodaj odšel od nas prijatelj in planinski tovariš Blagoja Tošeski. Veliko pre zgodaj je zapustil družino, prijatelje ter planinske tovariše, pa tudi gore, ki jih je imel tako neizmerno rad. Blagoja Tošeski se je rodil v makedonskem Kruševu, mestu, ki leži

na 1250 metrih nadmorske višine in je bilo najvišje ležeče mesto v Jugoslaviji. V Metliko ga je leta 1967 pripeljala ljubezen. Bil je eden najaktivnejših članov PD Metlika vse od leta 1983. V hribe je začel hoditi takoj po prihodu v Metliko. Ljubezen do narave in planin je prinesel iz rodnega mesta in z makedonskih planin, katerih lepote smo po njegovi zaslugi spoznali tudi metliški planinci. Ponosen in vesel je bil, da nam je lahko razkazal rodno Makedonijo, makedonske hribe in domače mesto, kjer smo bili večkrat gosti njegovih staršev in sorodnikov, skupaj pa smo obiskali tudi grob someščana pevca Toše Proeskega.

Od včlanitve v društvo pa vse do pred kratkim je zavzeto in z veliko energije deloval na raznih področjih v društvu. Skupaj z ženo je prehodil celotno Slovensko planinsko pot in stopil na vrsto tujih gora. Pet mandatov je bil aktivni član upravnega odbora društva, od leta 1995 pa tudi član vodniškega odseka. Nepogrešljiv je bil pri adaptaciji in urejanju prostorov za pisarno društva, izredno pa se je žrtvoval pri izgradnji kočice in prijetnega društvenega prostora na Krašnjem Vrhu, v kar je vložil veliko prostovoljnih delovnih ur. Podaril je celo leseno zidanico, ki je osnova sedanje kočice.

Zaradi velike ljubezni do hribov in pripravljenosti, da to posreduje tudi drugim, je skupaj s še tremi člani opravil tečaj za planinskega vodnika; s tem je PD pridobil prve štiri planinske vodnike. V vodništvu se je tudi redno izpopolnjeval, bil je vodnik in organizator številnih dobro obiskanih pohodov, na primer na Kriško goro, Klek, po Župančičevi poti ... Zelo rad se je udeleževal tudi pohodov v spomin na dogodke iz prve in druge svetovne vojne. Znanje izkušenega planinca in planinskega vodnika je na številnih turah in izletih, ki jih je vodil, uspešno uporabljal in prenašal na druge, zlasti na mlade člane. Pod njegovim vodenjem je mnogo ljudi občutilo lepote planin. Bil je planinec z dušo in srcem, zanj niso bila potrebna pisana pravila, saj je z dejanji potrjeval in podoživljal izročilo planinstva ter skrbel za njegov

nenehni napredek. Vse to ni ostalo spregledano, saj je bil Blagoja prejemnik vseh najvišjih priznanj, vključno z zlatim častnim znakom PZS in spominske plakete PZS, ki jo je prejel leta 2015.

Svoje delo in obveznosti je v službi in mnogih društvih, katerih član je bil, sprejemal odgovorno in zavzeto, zato je bil spoštovan, dobrodošel in priljubljen. Zato ni čudno, da je pridobil številne prijatelje, ki ga bomo neizmerno pogrešali. Ko družina, društvo in skupnost izgubijo takšnega aktivista in motivatorja, nastane neizmerna vrzel, ki jo je nemogoče nadomestiti. A njegov neizbrisni pečat bo ostal!

Blaž, pogrešali te bomo vsi, metliški planinci, nedvomno pa najbolj tvoja družina. Počivaj v miru, v našem spominu in srcih boš ostal za vedno z nami.

Anton Krašovec, PD Metlika

Janez Petkoš

(1947–2023)

V prvih januarskih dneh smo se na blejskem pokopališču poslovili od dolgoletnega predsednika Planinskega društva Bled, Janeza Petkoša. V društvu je začel delovati leta 1977, ko je vodil gradbeni odbor pri obnovi Blejske kočice na Lipanci. Leto pozneje je bil izvoljen za predsednika in društvo vodil celih 42 let. V začetku njegovega predsedovanja je društvo opravljalo predvsem gospodarsko dejavnost in skrbelo za Blejsko kočico na Lipanci, gostilno Murka in tudi brunarico na Straži. Blejska kočica je tudi po odprtju potrebovala stalno pozornost, od tekočega vzdrževanja do novotarj, ki jih je prinesel razvoj – kolektorjev za ogrevanje vode ali tistih za pridobivanje elektrike. Janez je bil pri vsaki investiciji

najbolj dejaven, tako organizacijsko kot tudi s svojim delom. Večkrat je rad povedal, kako je bencinski agregat kar na svojem hrbtu nesel do kočice. Leta 1985 je društvo dobilo novega najemnika takratnega gostišča Murka, ki se je preimenovalo v Okarino. Sprva zgledno sodelovanje se je pozneje sprevrglo v pravo moro. Osem let je Janez hodil po sodiščih, osem let se je boril, da je gostišče ostalo v naših rokah ... Po končni zmagi je Janezu ostal grenak priokus, za najemnikom pa tudi velik dolg.

Konec osemdesetih in v začetku devetdesetih je društvo štelu tudi do sedemsto članov. Mladinski odsek na blejski osnovni šoli je bil že zelo dejaven. Janez je na eni od sej upravnega odbora predlagal, da društvo ponovno začne organizirati planinske izlete tudi za člane. Od skromnih začetkov smo v tridesetih letih delovanja vodniškega odseka prišli do zavirljive številke izvedenih izletov. Nepozabni so izleti, ko nas je Janez kar nekaj let zapored na prvi spomladanski izlet popeljal v njemu tako ljubo Belo krajino. Leta 1997, ko se je bližala 50. obletnica društva, je dal pobudo za izlet v Grčijo z vzponom na 2917 metrov visoki Olimp. Izlet še danes velja za največji logistični podvig našega društva. Od 84 udeležencev se jih je 64 vzpelo do predvrha Skala, na sam vrh gore bogov pa je stopilo 32 planincev.

Janez je leta 1998 pregovoril Jožeta Tomca, da se je iz Kosijevega doma na Vogarju preselil v Blejsko kočico na Lipanci. Nadaljevanje zgodbe je znano, Jože je sprejemal planince in nas gostil vse do svoje upokojitve in še malo čez ... Petdeset let društva smo v Janezovi organizaciji praznovali v Velikem salonu Grand hotela Toplice na Bledu. O imenitnosti praznovanja nam pove že podatek, da je med drugimi nastopil tudi dramski igralec in legenda slovenskega filma Polde Bibič.

Po rodu in tudi po duši je bil – Gorjan, močan, nepopustljiv, trmast, in – Belokranjec, romantik, nežen v duši, mehak kot brezov les. Tako je svoja najgloblja čustva izrazil v pesmih, ki se jih je nabralo za dve

pesniški zbirki, napisal je tudi roman in povest. Ena od pesmi z naslovom *V gori* mi še vedno naježi kožo.

Za konec sem si sposodil zapis našega člana Antona Marolta ob lanskem imenovanju Janeza Petkoša za častnega predsednika društva: "S Teboj smo prehodili leta, nekateri desetletja. Ti veš, da so bili vmes vzponi in padci. Postarali smo se skupaj z našo kočico, katere gradnjo si vodil. Kje so že tista leta ... Nadaljeval si delo naše tovarišice Marije in mladini pokazal pot. Pot v gore. Ob 50-letnici društva smo skupaj s Teboj stopili na Olimp, mistično goro bogov. Z železno voljo si vodil društvo in se boril zanj. Svoji ljubezni – Lipanci – si predal več kot polovico življenja. Vse se spreminja, vse mine – sled pa ostane. In Ti si pustil Sled."

Janez, še enkrat Ti hvala za vse, kar si storil za naše društvo. Počivaj v miru.

*Rado Urevc,
predsednik PD Bled*

Janez Petkoš: U gori

V gori človek sebe sreča,
v gori človek človeka vidi,
v gori človek "dober dan" spet sliši.
V gori roža na skalnati polici jutranjo
roso si lovi,
da sploh živi.

Prebičana od dežja, ožgana od
vročine,
razpokana od mraza, prestrašena
od groma,
pa vendar očarljiva, naravnost ti
pove:

"Plezaj ali v globini prepada izgini!
Le boj v življenju smrt prežene,
dojeti moraš ti, če hočeš sploh živeti,
če hočeš jasen dan imeti!"

V gori sonce, bog življenja, slikovito
razodene ti:

"Sreča svila, žamet, zlati kamen ni.
Sreča v lepoti je pogleda, ki plava iz
doline v gore,
iz gore v nebo, iz očesa v oko.

V gori neugnani veter, ki muzo in
podobno dneva v trenutku spremeni,
šepetaje ti pove:
"Sreča je kot iskra, ki majhna stvar jo
vžge, da up se vname:
njegov ognjeni sij ti dušo razsvetli,
srce razžari."

**POČITNIŠKA
PLEZALNA
ŠOLA**

AKTIVNE IN ZABAVNE POČITNICE | ZA ZAČETNIKE IN IZKUŠENE MLADE PLEZALCE
10 TERMINOV PREKO CELEGA POLETJA | WWW.PLEZALNICENTER.SI

PLEZALNI
CENTER
LJUBLJANA

**U prihodnjih številkah Planinskega
vestnika boste lahko prebrali ...**

TEMA MESECA

Gorniške vasi, gorsko kolesarstvo

INTERJUJ

Rajko Lotrič, Uli Guček

Z NAMI NA POT

Lungau

gorenjska televizija
www.gtv.si

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

*Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.*

**ZIMSKA
DOŽIVETJA
NARAVE**

vsak petek ob 17.05 h
na radiu Ognjišče
z Blažem Lesnikom

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

radijska oddaja

ČEZ HRIBE IN DOLINE

vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

**RADIO
UNIVOX**

**99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz**

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

**RADIO
KRANJ 97.3**

www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

gore-ljudje

130

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE
ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

NOVOSTI V PLANINSKI TRGOVINI

